

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**HİKÂYE DESTEKLİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN 5. SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK BAŞARILARINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa DOĞAN

TOKAT

Şubat, 2019

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**HİKÂYE DESTEKLİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN 5. SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK BAŞARILARINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa DOĞAN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fadime SEÇGİN

TOKAT

Şubat, 2019

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağımı gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 12/03/2019

Tezi hazırlayan Öğrencinin

Mustafa DOĞAN

İmza

Jüri İmza Sayfası

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mustafa Doğan'ın Sosyal Bilgiler Dersinde Hikaye Destekli Öğretimin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarılarına Etkisi adlı çalışması 14.2.2019 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Doç.Dr.Fatih YAZICI

Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Fadime Sevgin

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül Turac

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../201..

.....
Enstitü Müdürü

*Mutlu dünyamın mimarları olan rahmetli babam Ali DOĞAN'ın aziz hatrasına
ve kıymetli annem Elif DOĞAN'a ithaf olunur.*

ÖNSÖZ

Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımların kalıcı ve anlamlı bir şekilde yapılandırılabilmesi amacıyla geliştirilen yaklaşımlardan birisi de edebiyat temelli öğretim yaklaşımıdır. Kısaca, edebi ürünlerin öğretim materyali olarak tasarlandığı bu yaklaşımda, kullanılacak edebi ürünlerden birisi de hikâyelerdir. Bu çalışmada 5. Sınıf ders kitabında yer alan ilkçağ uygarlıkları gibi spesifik bir konuda sekiz tane hikâye tasarlanmış olup, hikayeler ders programına uygun olarak ders içerisinde bir öğretim materyali olarak kullanılmıştır. Ön test ve son test uygulanarak ve ardından öğrenci çalışma kâğıtlarıyla hikâyelerin öğrenme becerileri üzerindeki etkisi nicel ve nitel verilerle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

TEŞEKKÜR

Bilimsel araŐtırma sűreçlerinin başarılı bir űekilde tamamlanabilmesi için, sűre içinde yűrűtűlen faaliyetlerin bilgi, tecrűbe ve deneyim gibi becerilerle desteklenmesi kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak űne çıkmaktadır. Bu nedenle araŐtırmam sűresince yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve tecrűbesinden istifade ettiėim, kıymetli hocam Dr. Őėr. Ŭyesi Fadime SEÇGİN'e teŐekkűrlerimi sunarım. Jűri deėerlendirme kurulunda yer alan ve űnerileriyle çalıŐmamı tamamlamama yardımcı olan Sn. Doç. Dr. Fatih YAZICI'ya ve Dr. Őėr. Ŭyesi AyŐegűl TURAL'a teŐekkűr ediyorum.

Uygulama okullarında birlikte çalıŐtıėım kıymetli idareci ve űėretmen arkadaşlarıma ve sevgili űėrencilerime teŐekkűr ederim.

ÇalıŐmam sűresince benden yardımlarını esirgemeyen sevgili eŐim Sevde DOėAN'a, teŐekkűr ediyorum. Gűz aydınlıėı olan ocuklarım Ali Seleme DOėAN, İbrahim Yasir DOėAN ve kızımız Hanne DOėAN'a sevgilerimi sunuyorum.

Mustafa DOğAN

ÖZET

HİKÂYE DESTEKLİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK BAŞARILARINA ETKİSİ

Doğan, Mustafa

Yüksek Lisans, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fadime SEÇGİN

Şubat 2019, xv + 140 sayfa

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilir edebi ürünler arasında yer alan hikâyelerin öğrenci başarısı üzerine etkisinin araştırıldığı bu çalışmada, 5. Sınıf öğretim programında yer alan “Kültür ve Miras” ünitesi konularından olan “Uygarlıkları Öğreniyorum” öğrenme alanıyla ilgili sekiz adet hikâye tasarlanmıştır. Ders kitabında yer alan Sümer Uygarlığı ile ilgili olarak; “Sümer Güneşi” isimli hikâye, Asur Uygarlığı ile ilgili olarak; “Asur Tüccarları” isimli hikâye, Babil Uygarlığı ile ilgili olarak “Babil’in Asma Bahçeleri” isimli hikâye, Hitit Uygarlığı ile ilgili olarak; “Hitit Ülkesi” isimli hikâye, Frig Uygarlığı ile ilgili olarak; “Frigya Kralı Gordios” isimli hikâye, Lidya Uygarlığı ile ilgili olarak; “Altın Ülke Lidya” isimli hikâye, İyon Uygarlığı ile ilgili olarak; “İyonya Şehirleri” isimli hikâye, Urartu Uygarlığı ile ilgili olarak; “Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” isimli hikâye tasarlanmıştır.

Hikâyelerin öğrenme alanında yer alan kazanımları içermesine, dil, imla, içerik ve üslup olarak öğrenci düzeyine uygun olmasına dikkat edilmiştir. Hikâyelerle ilgili olarak uzman görüşü alınarak son düzenlemeler yapılmıştır. Hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanılıp kullanılmayacağına tespiti için pilot uygulama yapılmış ve elde edilen sonuçlara göre hikâyeler üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak, hazırlık süreci tamamlanmıştır. Süreç çıktılarının ölçülebilmesi amacıyla başarı testi geliştirilmiştir. Başarı testinin ön uygulamaları yapılarak, geçerlilik ve güvenilirlik hesaplamaları yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre çalışmayan maddelerde gerekli değişiklikler yapılmıştır. Başarı test güvenilirliği 0,771 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırmanın türü, nicel ve nitel yöntemin bir arada kullanıldığı karma yöntem araştırmasıdır. Araştırmanın nicel boyutunda ‘Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Yarı

Deneme Modelinden” yararlanılmıştır. Nitel boyutu ise ‘Gömülü Desene’ uygun olarak ‘Eylem Araştırması’ olarak tasarlanmıştır. Malatya Battalgazi ilçesindeki bir okulda yer alan 5/B sınıfı kontrol gurubu olarak belirlenirken, 5/C sınıfı deney gurubu olarak belirlenmiştir. Her birinde 33’er öğrencinin yer aldığı deney ve kontrol gurubunda toplam 66 öğrenci ile çalışılmıştır. Deney ve kontrol gurubunda başarı testinin uygulama aşamasından sonra, deney gurubunda araştırmacı tarafından geliştirilen hikâyeler öğretim materyali olarak kullanılmıştır. Kontrol gurubunda ise ders kitabının öğretim materyali olarak kullanıldığı geleneksel yöntemle ders işlenmiştir. Her iki sınıfın dersine de araştırmacının kendisi girmiştir. Uygulama sonunda başarı testi deney ve kontrol gurubuna tekrar uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında çözümlenerek tablolar halinde ifade edilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre hikâye destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney gurubu başarı ortalamasının, geleneksel öğretim yöntemlerinin uygulandığı kontrol gurubunun başarı ortalamasından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmanın nitel boyutunda, okunan hikâyelerle ilgili farkındalık düzeyini belirlemek amacıyla, öğrenci çalışma kâğıtları dağıtılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular öğrencilerin tarihsel empati becerisi kazandığını, hikâye kurgusuna uygun olarak fikir üretebildiklerini göstermektedir.

Yapılan araştırma sonucunda, hikâye destekli öğretim yöntemi sayesinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde başarı ortalamalarının arttığı, ders içerisinde katılımcı ve üretken oldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Edebi Ürün, Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler, Hikâye, Hikâye Destekli Sosyal Bilgiler Öğretimi, Yapılandırmacılık, Nicel Araştırma, Nitel Araştırma

ABSTRACT

THE EFFECT OF STAFF-BASED SOCIAL STUDIES TEACHING ON THE ACADEMIC ACHIEVEMENTS OF 5th GRADE STUDENTS

Dogan, Mustafa

Master's Degree, Turkish and Social Sciences Education

Thesis Advisor: Dr. Lecturer Member of Fadime SECGIN

February 2019, xv + 140 pages

In this study in which the effects of the stories that are among the literary products that can be used in social studies teaching are examined, eight stories about the learning of civilizations which are among the subjects of culture and heritage unit in the fifth grade curriculum were designed. Related to the Sumerian Civilization which is in the textbook; story called Sumerian Sun, related to Assyrian Civilization; story called Assyrian Merchants, related to Babylon Civilization; story called The hanging garden of Babylon, related to Hittite Civilization; story called Hittite Country, related to Frig Civilization; story called Phrygia King Gordios, related to Lydia Civilization; story called Golden Country Lydia, related to Lon Civilization; story called Lonia Cities, related to Urartu Civilization; story called High Mountains Country were designed.

In the stories' including the achievements in the field of learning, it was paid attention to stories' being suitable to students' level in terms of language, spelling, content and style. Last reviews were made about the stories by taking the expert opinions. Pilot implementation was carried out to determine whether stories could be used as instructional material and according to the results, necessary changes were made on the stories and the preparation process was completed. Success test was developed to measure process outputs. Validity and reliability calculations were made by doing the preliminary applications of achievement tests. According to results, necessary changings were made in non-working materials. Success test reliability was calculated as 0,771.

The type of this research is a mixed method research in which both quantitative and qualitative methods are used together. In the quantitative dimension of the study, "Uncontaminated Control Group Semi Trial Model" was used. The qualitative size is

designed as "Action Research" in accordance with "Embedded Pattern". It was determined as 5 / B class control group in a school in Battalgazi district of Malatya and 5 / C class as experimental group. A total of sixty six students were studied in the experimental and control group, which included thirty three students in each one. After the application phase of the success test in the experimental and control groups, the stories developed by the researcher in the experimental group were used as the teaching material. In the control group, lessons were learned with traditional methods by which the textbooks were used as teaching materials. The researcher himself entered the course of both classes. At the end of the study, the success test was applied to the experimental and control group again. The obtained data were analyzed in the SPSS 21 package program and expressed as tables. According to results, It was seen that Achievement average of the experimental group in which the story-supported teaching method is applied is higher than the control group with traditional teaching methods.

In the qualitative dimension of the study, student study papers were distributed to measure the level of awareness about the stories read. The data obtained were subjected to descriptive analysis and content analysis. The obtained data show that students gain historical empathy skills and produce ideas according to the story fiction.

As a result of the research, it was seen that thanks to story-supported teaching methods average of success in social studies course increased and they were participative and productive in the course.

Key words: Literary Product, Literature Based Social Studies, Story, Story-supported Social Studies Teaching, Constructivism, Quantitative Research, Qualitative Research.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ İMZA SAYFASI.....	ii
ÖNSÖZ.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar.....	xiv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı.....	7
Araştırmanın Önemi.....	7
Sayıtlar.....	8
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar.....	9
Kısaltmalar.....	10
BÖLÜM II.....	11
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	11
Eğitimde Materyal Kullanma.....	13
Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Araçlar.....	14
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç Kullanmanın Sağlayacağı Yararlar.....	15
Edebiyat ve Edebi Ürünler.....	16
Edebi Ürün Destekli Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	17
Hikâye.....	21
Hikâyenin Unsurları.....	23
Olay.....	23
Kişiler:.....	23
Yer (mekân):.....	23
Zaman:.....	23

Dil ve Anlatım:	23
Hikâyede Plan	24
Serim:	24
Düğüm:	24
Çözüm:	24
Hikâye Çeşitleri.....	24
Olay (Klasik Vak'a) Hikâyesi	24
Durum (Kesit) Hikâyesi	25
Modern Hikâye	25
Tarihsel Hikâyeler	25
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hikâyenin Ders Materyali Olarak Kullanılması	25
Hikâyelerin Belirlenmesi	28
Program Hedeflerine Uygun Olmalıdır	29
Öğrenci Düzeyine Uygun Olmalıdır	30
Hikâyenin Konusu Ders Hedefleri İle Uyumlu Olmalıdır	30
Dil ve Üslup Uygun Olmalıdır	30
Hikâye Destekli Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan.....	31
Yöntem ve Teknikler.....	31
Hikâyelerin Ders İçi Etkinliklerde Kullanılma Aşamaları.....	31
Ders Planlarının Hazırlanması.....	32
Yöntem ve Tekniklerin Seçilmesi	32
Ders İçi Etkinliklerin Belirlenmesi.....	32
Zamanın Etkili Kullanılması	33
Etkinlik Sonu Çıktıların Değerlendirilmesi.....	33
BÖLÜM III.....	34
YÖNTEM	34
Araştırma Modeli	34
Çalışma Gurubu	36
Veri Toplama Araçları	37
Nicel Veri Toplama Araçları	37
Nitel Veri Toplama Araçları:.....	38
Hikâyelerin Tasarlanması.....	38
Ders Kitabında Yer Alan Konu Başlıkları.....	39

Anadolu Uygarlıkları.....	40
Mezopotamya Uygarlıkları.....	40
Uygulama Süreci.....	44
Verilerin Çözümlemesi	45
Nicel Verilerin Analizi:	45
Nitel Verilerin Analizi:.....	46
BÖLÜM IV	47
BULGULAR.....	47
Birinci Alt Probleme Ait Bulgular	47
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	47
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	48
Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular	49
Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular	49
“Sümer Güneşi” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular	49
“Asur Tüccarları” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular.....	55
“Babil’in Asma Bahçeleri” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular	61
“Hitit Ülkesi” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular	66
“Frig Kralı Gordios” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular	70
“Altın Ülke Lidya” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular	74
“Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular.....	79
“İyonya Şehirleri” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular	83
BÖLÜM V	88
TARTIŞMA.....	88
BÖLÜM VI.....	90
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
Sonuçlar.....	90
Öneriler	91
EKLER.....	100
Ek 1. Özgeçmiş	100
Ek 2. Uygulama İzin Yazısı	101
Ek 3. Sosyal Bilgiler Başarı Testi	102
Uygulama Hikâyeleri	104
Ek 4. “Sümer Güneşi” Adlı Hikâye	104

Ek 5. “Babil’in Asma Bahçeleri” Adlı Hikâye	108
Ek 6. “Asur Tüccarları” Adlı Hikâye	111
Ek 7. “Hitit Ülkesi” Adlı Hikâye	115
Ek 8. “Frigya Kralı Gordios” Adlı Hikâye.....	119
Ek 9. “Altın Ülkesi Lidya” Adlı Hikâye	123
Ek 10. “Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” Adlı Hikâye	127
Ek 11. “İyonya Şehirleri ’ Adlı Hikâye” Adlı Hikâye	130
Öğrenci Çalışma Kâğıtları.....	133
Ek 12. “Sümer Güneşi” İsimli Hikâye	133
Ek 13. “Asur Tüccarları” İsimli Hikâye.....	134
Ek 14. “Babil’in Asma Bahçeleri” İsimli Hikâye	135
Ek 15. “Hitit Ülkesi” İsimli Hikâye	136
Ek 16. “Frigya Kralı Gordios” İsimli Hikâye	137
Ek 17. “Altın Ülke Lidya” İsimli Hikâye.....	138
Ek 18. “Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” İsimli Hikâye	139
Ek 19. “İyonya Şehirler” İsimli Hikâye	140

TABLULAR

Sayfa

Tablo 1. Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Yarı Deneme Modeli Uygulaması	36
Tablo 2. Araştırmada Deney ve Kontrol Grupları	36
Tablo 3. Öğrenci Rumuzları	37
Tablo 4. Test Analiz Tablosu.....	38
Tablo 5. Araştırma Kapsamında Yazılan Hikâyeler	42
Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Bağımsız Örneklem t - Testi Sonuçları .	47
Tablo 7. Deney Grubu Ön Test- Son Test Bağımlı Örneklem t - Testi Sonuçları	48
Tablo 8. Kontrol Grubu Ön Test – Son Test Bağımlı Örneklem t – Testi Sonuçları .	48
Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubu Son Test Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları ..	49
Tablo 10. Sümerlerin Dünya Medeniyetine Yaptığı Katkılara İlişkin Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.....	50
Tablo 11. Öğrencilerin Tarihsel Empati İfade Eden Cevaplarının Frekans Dağılımı	51
Tablo 12. Sümerlerde Eğitim Faaliyetleri İle İlgili Öğrencilerin Verdiği Cevaplara İlişkin Frekans Tablosu	53
Tablo 13. “Sümer Güneşi” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	54
Tablo 14. Asur Tüccarları Adlı Hikâyenin Kahramanlarıyla Özdeşim Kurma Becerisine İlişkin Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	55
Tablo 15. Öğrencilerin Ninova Kütüphanesine İlişkin Cevaplarının Frekans Dağılımı	57
Tablo 16. Asur Tüccarları Adlı Hikâyede Öğrencilerin Tarihi Mekânlarla İlgili Cevaplarının Frekans Dağılımı	59
Tablo 17. “Asur Tüccarları” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	61
Tablo 18. Babil Şehri ve Günümüz Şehirlerinin Karşılaştırmasına Dair Frekans Dağılımı	62
Tablo 19. “Babil’in Asma Bahçeleriyle İlgili Hikâyede Tarihsel Empati Becerisi İfade Eden Yargıları Frekans Dağılımı	63
Tablo 20. Babil Kulesiyle İlgili Mekân Tasviri İfade Eden Cevapların Frekans Dağılımı	64
Tablo 21. “Babil’in Asma Bahçeleri” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	65
Tablo 22. Puralli Bayramını Nasıl Kutladınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	66
Tablo 23. Kadeş Antlaşmasının Önemine İlişkin Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	67
Tablo 24. Hitit Dini İnancı İle Günümüz Dini İnançlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Cevapların Frekans Dağılımı	68
Tablo 25. “Hitit Ülkesi” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	69
Tablo 26. Frigler Döneminde Çiftçi Olsaydınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	70

Tablo 27. Kibele İnancını Nasıl Değerlendiriyorsunuz Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.....	71
Tablo 28. Gordion Düğümünün Nasıl Çözerdiniz Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	72
Tablo 29. “Frig Kralı Gordios” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	74
Tablo 30 Kral Yolunun Önemi İle İlgili Olarak İfade Edilen Öğrenci Görüşlerinin Frekans Dağılımı	75
Tablo 31 Sardes Çarşısından Hangi Ürünü Alırsınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	76
Tablo 32. Kral Kroisos ve Filozof Solonun Tartışmasına İlişkin Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı.....	77
Tablo 33. “Altın Ülkesi Lidya” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	78
Tablo 34. Urartu Ülkesinde Yaşamış Olsaydınız Arazi Koşullarına Nasıl Uyum Sağladınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	79
Tablo 35. Urartulu Bir Tüccar Olarak Hangi Ürünlerin Ticaretini Yapardınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.	80
Tablo 36. Mimar Olsaydınız Tarımsal Faaliyetler İçin Neler Yapardınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	81
Tablo 37. “Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	82
Tablo 38. İyonlarda Deniz Ticaretinin Önemine İlişkin Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	83
Tablo 39. İyonya Şehirlerinde Bir Öğrenci Olsaydınız Hangi Dersi Seçerdiniz Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	84
Tablo 40. İyonların Güçlü Bir Devlet Yönetimi İzlemesi Gereken Yollara İlişkin Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	85
Tablo 41. “İyonya Şehirleri” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı	87

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, alt problemlerine, amacına, önemine, sayıtlarına (varsayımlar), sınırlılıklarına, tanımlarına ve kısaltmalarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Sosyal bilgiler dersi, bireyin toplumla uyumlu yaşaması ve iyi bir yurttaş olabilmesi için gerekli olan toplumsal değerleri kazanması, toplumsal sorunlara çözüm bulabilmesi ve gelişen farklı sorunlara çözüm getirebilmesi gibi becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır (Aykaç, 2007, s. 47). Sosyal bilgiler öğretimi, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözebilme becerisini geliştirici bir anlayış doğrultusunda son yıllarda önemli bir değişim ve ilerleme göstermektedir. Piaget'nin araştırma çalışmalarına dayanan yapılandırmacı eğitimi temele alan bir yaklaşıma sahip olan sosyal bilgiler dersi, 'aktif öğrenmeye' dayalı, öğrencinin merkezde olduğu, yaparak ve yaşayarak öğrenme modeli esas alınarak yeniden düzenlenmiştir (Bilgili, 2008, s. 23).

Yapılandırmacı yaklaşıma göre programlanmış olan sosyal bilgiler dersinde öğrenci, kendisine sunulan bilgiyi edilgen olarak değil, öğrenme-öğretme süreçlerine aktif bir şekilde katılarak elde etmelidir (Yanpar Şahin, 2004). Öğrencinin aktif olduğu öğrenme-öğretme süreçlerinin bilginin öznel bir formda yapılandırılabilmesine imkân sağladığını düşünmek mümkündür. Öğretmen tarafından sunulan bilginin kalıcı bir davranış değişikliği sağlayabilmesi için öğrencilerin kendi duygu, düşünce ve inançları ile eğitim-öğretim süreçlerine katılımı esas bir yönelim olarak öne çıkmaktadır. Modern zamanların bilgi merkezli üretim süreçleri, bilginin biriken bir malzemedan çok üretilen ve yenilenen bir malzeme olarak görülmesine yol açmıştır. Bu nedenle öğrencilerden beklenen pasif bir alıcı olmaktan çok, aktif bir öğrenen ve öğrendiklerine şekil veren üretken bireyler olmasıdır. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinde öğrenci merkezli aktif öğrenmeye dayalı yöntem ve teknikleri kullanmak, bu dersin kendi doğasının bir sonucu olarak öne çıkmaktadır.

Sosyal bilgilerin soyut ve birbirinden kopuk konulardan oluştuğu, öğrencilerin bu konular arasında bağlantı kurmakta zorlandığı ve sonuç olarak ezbere dayalı bir anlayışın

öğrenciye dayatıldığı şeklinde yorumlanabilecek bir dizi eleştirinin sonucunda sosyal bilgiler öğretiminde farklı yaklaşımlar arayışına girilmiştir. Bu eleştirilere yanıt olarak, sosyal bilgiler reformcuları önemli düşüncelerin üretimi ve uygulanmasını, toplumsal katılımı, küresel duyarlılığı, konuların bütünleştirilmesini ve öğrenci katılımını temel alan öğretim stratejileriyle zenginleştirilmiş edebiyat temelli öğretim anlayışıyla tarih, coğrafya ve diğer sosyal bilimlerin içerik temeline oturtulmuş, daha sevimli bir sosyal bilgilerin oluşturulmaya başlanacağını ileri sürmüşlerdir (McGown ve Guzetti, 2004). Zira öğrencilerin büyük bir kısmının madde madde sıralanmış bilgileri ya ezberledikleri ya da okuyor gibi yaparak atlama eğiliminde olduğu bilinmektedir. Kaldı ki ders olarak sosyal bilgiler, bilginin tek bir disiplin alanına hapsedilemeyecek kadar çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyan bir derstir. Sosyal bilgiler açısından bilgi, hayatın içinde bu derece parçalanmış, disipline edilmiş değildir. Bütünlük arz etmektedir. Bilginin disipline edilmesi özel ihtiyaçların sonucu olarak insanlar tarafından gerçekleştirilir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler ders içeriğinin ve öğrenme-öğretme süreçlerinin insan yaşamını bütüncül bir bakış açısıyla ele alması gerekmektedir. Bu sayede çocukların gelişim aşamalarına uygun olarak bütüncül algılama seviyelerine uygun bir öğrenme imkânı sağlanmış olur (Şimşek, 2009). Özellikle sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde, öğretmen merkezli yaklaşımdan ziyade öğrenci merkezli yöntem ve etkinliklerin kullanılması daha doğrudur (Köstüklü, 2006, s. 35).

İşte bu noktada sosyal bilgiler programında yer alan hedef kazanımların öğrencilere aktarılabilmesi için, çocukların okurken ya da dinlerken keyif alabilecekleri edebiyat ürünlerinin kullanılabilmesi söylenebilir. Edebi ürünler kurgu ve gerçeği birleştiren yapısı gereği okuyanlardan merak, ilgi, heyecan, korku, endişe, hüznün gibi pek çok insani duygunun oluşmasına imkan sağlayabilirken, insan yaşamına ait durumları düşsel bir anlatı olarak sunabilmektedir. Bu yönüyle edebi ürünlerin sahip olduğu kurgusal anlatı özelliğinin, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımların kalıcı ve etkili bir şekilde öğrencilere aktarılmasına imkan sağlayacağı düşünülebilir (Şimşek, 2009, s. 391).

Bu açıdan yazılı ve sözlü edebiyat, sosyal bilgiler derslerine zengin bir materyal olanağı sunmaktadır (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014, s. 41). Jordan (1992), edebiyat temelli öğretimin tarih öğretimi üzerindeki etkisini belirlemek için yaptığı araştırmada, edebiyat temelli öğretimin tarih derslerinde kullanımının öğrencilerin derslere karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirmesini sağladığını gözlemlemiştir. Benzer şekilde

Otluoğlu'nun (2001), "5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerinin Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi" başlıklı çalışmasında, sosyal bilgiler dersinde edebi ürün kullanmanın öğrencilerin başarısını artırdığı ve öğrenci tutum davranışlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Akkuş (2007), "Tarih Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi" konulu doktora tezinde, tarih derslerinde edebi ürün kullanımının öğrenci başarısı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bu araştırmada, edebi ürünlerle desteklenen öğretim uygulamaları sonucunda elde edilen öğrenci başarısının, merkezinde öğretmenin ve düz anlatım yönteminin yer aldığı geleneksel yaklaşımla elde edilen öğrenci başarısından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sandmann ve Ahern (1999), tarafından hazırlanan "Ortaokulda Çocuk Edebiyatının Amerikan Mirasını Öğretmek İçin Kullanımı" isimli çalışmada, edebi ürünlerin ve soru cevap şeklinde gerçekleştirilen aktivitelerin kültürel mirasla ilgili kazanımların öğrencilere aktırılmasında kullanılmasının mümkün olduğunu ifade etmiştir (Akt. Demir, 2011, s. 14).

Edebiyat temelli öğretim anlayışı roman, hikâye, öykü, anı, biyografi, deneme, gezi yazısı v.b ürünlerin program amaçları doğrultusunda yardımcı materyal olarak kullanılmasını ve öğrenmelerin daha kalıcı olmasını hedeflemektedir. Konu içeriğinin günlük yaşamla ilişkilendirilmesini sağlayan edebi eserler, konuların yapılandırıcısı öğretim anlayışının amaçlarına uygun olarak davranış olarak kazanılmasını sağlayabilir.

2018 yılında yayınlanan Sosyal Öğretim Programında, ders içeriğinin öğrenilebilmesi ve öğrenciler üzerinde kalıcı öğrenme değişikliği sağlayabilmesi için kullanılacak alternatif yöntemlerden olan edebi türlere atıfta bulunulmuştur: "Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak sosyal bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler, konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir" (MEB, 2018, s. 9).

Hikâyelerin, kısa, yalın ve düz bir olay örgüsüne sahip olması, önemli bir olay ya da sahne aracılığı ile yoğun bir etki yaratması, anlatımın özlü ve etkili olmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek edebi ürünlerden birisi de kısa hikâyeler ve öykülerdir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014, s. 127). Sosyal bilgilere ait konuları verimli öğretebilmenin yolu, çocukların ilgisini

geçmişe yöneltecek yöntem ve tekniklerdir. Bu bağlamda, tarihsel hikâyelerin işlendiği hikâye anlatım yöntemi bunlardan birisidir (Şimşek, 2006, s. 188).

Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan materyallerin en önemlilerinden olan hikâyeler diğer adıyla öyküler, öğrencilerin hayal dünyasını zenginleştirerek sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin geçmiş ile bugün arasında bağ kurmasında, olayın neden ve sonuçlarını kendi bilişsel süreçlerinde tahlil ederek yapılandırmasında ve ders içeriğine dair zihinsel tasarımlar oluşturmalarında önemli bir rol oynayabilir. Hikâyelerin yardımcı materyal olarak kullanılması, sosyal bilgiler dersini soyut ve karmaşık kurallar dizgesi olmaktan çıkararak konuların günlük yaşamla ilişkisini sağlayabilir. Alan yazında yer alan birçok çalışma, sosyal bilgiler dersinde hikâyelerin kullanılmasının öğrenci üzerinde olumlu etkisini ortaya koymuştur. Şimşek (2000), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin (Storytelling) Kullanımı” başlıklı yüksek lisans tezinde, sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde hikaye anlatım yöntemi ve düz anlatım yönteminin öğrenci erişilerine etkisini araştırmıştır. Çalışma sonucunda, hikaye anlatım yönteminin kullanılmasının öğrencilerin üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu sonucuna varmıştır. Savage ve Savage (1993), hikayelerin sosyal bilgiler derslerinde kullanılmasıyla, öğrencilerin farklı kültürden insanlar arasındaki farkları kavrayarak empati kurmalarının mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Öğrenciler hikâyede yer alan karakterleri yer, zaman, mekân boyutuyla tahlil ederek çok boyutlu bir şekilde ele alabilirler. Böylelikle çocuklar öyküdeki karakterlerle özdeşim kurabilirler (Şimşek, 2006, s. 189). Erdoğan (2007), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Resimlendirilmiş Öykülerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, resimlendirilmiş öykülerin öğrencilerin tarihsel düşünme becerileri üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, resimlendirilmiş öykülerle desteklenen sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin soyut düşünebilme becerilerini geliştireceği sonucuna varılmıştır.

Demir (2011), “Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Tasarlanmış Hikâyelerin Etkililiği” konulu doktora tezinde, sosyal bilgiler öğretim programlarına uygun olarak tasarlanan hikâyelerin öğrenci başarısı üzerindeki etkililiğini ele almıştır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’yla bağlantılı olarak tasarlanan hikâyelerin, öğrencilerin tarihi olaylara ilgi ve merakını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Tez kapsamında tasarlanan hikâyelerin, öğrencilerin kronolojik zaman ve mekân algısı

kazanarak günümüz olayları ile tarihsel olgulara çoklu bakış açısıyla geniş perspektiften bakabilmeleri ve olaylar hakkında değerlendirme yapabilme becerilerinin kazandırılması sürecinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hikâyelerin öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirdiği, okumaya yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği, okuma ve yazma becerilerinin gelişimine katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Sidekli, Tangülü ve Yangın (2013), “Sosyal Bilgiler Öğretimi: Öğretmenim Bana Hikâye Anlatır mısın?” adlı çalışmada, sosyal bilgiler dersinde “yöner” konusunun öğretiminde hikâyelerin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarı durumlarındaki etkisi incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda sosyal bilgiler dersinde hikâyelerle işlenen ders etkinliğinin öğrencilerin başarısını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tarihi hikâyeler, geçmiş toplumların serüvenlerini, hatıralarını anılarını ve başlarından geçen önemli olsun veya olmasın pek çok olayı konu alan anlatılardır. Geçmişte meydana gelen olayları çözmek, fark etmek ve anlamak için insanoğlunun edebi ürünlerden yararlandığı görülmektedir. Destanlar ve efsaneler bu edebi ürünlerin en güzel örneklerindedir. İnsanlık tarihi boyunca bu geçmiş dönem öykülerinin sürekli olarak rağbet görmesinin en önemli nedenini, insanın kendi serüvenini, kendini anlama fırsat ve imkânlarını bu hikâyelerde bulabilmesi olarak ifade etmek mümkündür. (Köksal, 2007).

‘İlkçağ Uygarlıkları’ konuları tarih ve sosyal bilgiler derslerinde önemli bir yere sahiptir. ‘Eskiçağ Tarihi’ veya ‘İlkçağ Uygarlıkları’ tarihi olarak ifade edilecek öğrenme alanıyla, yazının icadı ile başlayan tarih çağlarının kronolojik bir bütünlük içerisinde öğrenilebilmesi hedeflenmektedir. Öğrencilerin geçmiş toplumların yaşam pratiğini öğrenmeleri günümüz dünyasını öğrenmeleri açısından ciddi katkılar sunacaktır (Yılmaz, 2011, s. 2149). Tarih bilincinin oluşabilmesi, tarih konularının bir bütünlük içerisinde ele alınması ile mümkün olabilir. Bu bağlamda ‘Eskiçağ Tarihi’ ve ‘İlkçağ Uygarlıkları’ tarihinin bütüncül bir tarih algısının oluşumunda önemli bir başlangıç basamağı olduğu görülmektedir (Öztaşkın ve Üngör, 2013, s. 2,3).

Sönmez (2011), “İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Eskiçağ Tarihi Konularının İşlenmesinde Müzelerin Önemi, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” isimli çalışmada, sosyal bilgiler programında yer alan eskiçağ tarihi konularının kalıcı bir şekilde öğrenilebilmesi için canlı bir öğrenme alanı olarak müzelerden yararlanılabileceğini ifade etmiştir.

Taşkın (2017), tarafından yapılan “Türk Tarih Tezi Döneminden Yapılandırmacı Yaklaşımına İlkokul 4. Sınıf Tarih/Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Antikite Anadolu Uygarlıkları” başlıklı çalışmada, Cumhuriyetten günümüze kadar ilkokul dördüncü sınıflarda okutulan Tarih/Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan antik dönem Anadolu Uygarlıkları konularının işleniş ve süreç içerisinde meydana gelen değişiklikler ele alınmıştır. İlkçağ uygarlıkları konularının tarih ve sosyal bilgiler ders kitaplarında nasıl ele alındığının incelendiği çalışmada, metinsel öğelerin dönemsel farklılıklar gösterdiğini, 1938 yılına ait kitaplarda İlkçağ Uygarlıkları arasında Eti'lere (Hititler) daha fazla önem verildiği, 1954 yılından itibaren ise Anadolu uygarlıkları konularına daha fazla alt başlık halinde yer verildiği ifade edilmiştir. Kullanılan görsellerin de incelendiği çalışmada, uyarlıklarla ilgili metinsel anlatıların çeşitli görsellerle desteklendiği belirtilirken, sosyal bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasından sonra kullanılan fotoğrafların metinlerle ilişkilendirildiği ifade edilmiştir (Taşkın, 2017, s. 65).

Taşkın (2017), kitaplarda yer alan metinler açısından ele aldığı ilkçağ uygarlıkları konularından Etilere (Hititler), 1969 ve 1978 yıllarına ait ders kitaplarında daha fazla ağırlık verildiğini, diğer uyarlıkların ise okuma parçası olarak ele alındığını ifade etmiştir. Bu okumaların, medeniyetler hakkında bilgi veren konu anlatımları olduğunu belirtmiştir. 1978 yılına ait ders kitabının ise Frig ve Lidya gibi uygarlıklara ait hikâyeler içeriyor olması nedeniyle kendi döneminde tek olduğunu ifade etmektedir.

Öztürk (2011), sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarında yer alan kurgusal metinlerin bir yöntem olmaktan çok, yardımcı materyal olarak benimsendiğini, bu metinlerin farklı uzunlukta olduğunu, büyük çoğunluğunun ise yarım sayfa civarında olduğunu ifade etmiştir. Tarih öğretiminde yeni bir yaklaşım olarak kendini gösteren kurgusal metinlerin sayısal olarak fazla olmadığını belirtmiştir.

İlkçağ uygarlıklarına ait bilgilerin metinsel anlatı olarak sunulması, öğrencilerin tarihi bilgileri soyut bir yaşantı olarak değerlendirip yeteri kadar öğrenememelerine neden olabilmektedir. Bu nedenle ilkçağ uygarlıkları konularını öğretim yöntemlerinde farklı yöntem ve teknik arayışı önemli bir ihtiyaç olarak belirlemektedir.

Tarih konularının öğretiminde belli bir sıra izlemek yerine, konuları daha eğlenceli ve etkili bir şekilde sunma imkânı sağlayacak hikâyelerden yararlanılabilir (Baymur, 1949, s. 25, 26). Kitaplarda yer alan konuları öğrenciler açısından daha eğlenceli hale getirebilecek hikâyelere yer verilebilir (Taşkın, 2016, s. 71).

Bu araştırmada 5. sınıf sosyal bilgiler dersindeki ‘Kültür ve Miras Ünitesinde’ yer alan İlkçağ Uygarlıkları ile ilgili kazanımların hikâyeler yoluyla kazandırılması amaçlanmış olup, bu doğrultuda tasarlanan hikâyelerin etki düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu anlamda hikâye tasarlama açısından alan yazına katkı sağlayabilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak hikâyelerin, öğrencilerin akademik başarısına etkisini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda hikâyelerin bir öğretim materyali olarak kullanıldığı deney grubu ile ders kitabının öğretim materyali olarak kullanıldığı kontrol gruplarına başarı testi uygulanarak, akademik başarılarının geekleşme düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın problem cümlesi, “5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan “Kültür ve Miras” ünitesinin “Uygarlıkları Öğreniyorum” konusunda, hikâyelerin bir öğretim materyali olarak kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi nedir?” şeklinde belirlenmiştir.

Bu çerçevede aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanıldığı deney grubunun ön test başarı puanları ile ders kitabının öğretim materyali olarak kullanıldığı kontrol grubunun ön test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanıldığı deney grubunun ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Ders kitabının öğretim materyali olarak kullanıldığı kontrol grubunun ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanıldığı deney grubuyla, ders kitabının öğretim materyali olarak kullanıldığı kontrol grubunun son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Hikâye destekli uygulamalar sonucunda öğrencilerin zihinlerinde uygarlıklara ilişkin farkındalık düzeylerindeki değişiklikler nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Hikâyeler, öğrenmelerin bireysel bir algılama düzeyiyle okuyanın zihninde yeniden kurulmasına ve yapılandırılarak kalıcı hale getirilmesine imkân sağlayabilir. Diğer taraftan soyut öğrenmelerin sıkıcılığını aşma noktasında önemli katkılar sunabilir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ilkçağ uygarlıkları ile ilgili kazanımların öğrenciler tarafından yeteri kadar anlaşılmadığı, söz konusu öğrenmelerin ise bilgilerin sırayla ezberlenmesi yoluyla gerçekleştiği görülmektedir. Sosyal bilgiler ders kitaplarından ilkçağ uygarlıklarına ait özelliklerin; kurulduğu yer, başkent, ekonomi, önemli liderler ve dönemin önemli eserleri gibi birkaç temel bilgi ile ifade edildiği görülmektedir. Bu durum bilginin ezberlenmesine ve bu nedenle kısa sürede unutulmasına neden olmaktadır.

Buradan hareketle ilkçağ uygarlıkları ile ilgili tasarlanan hikâyeler, dönemin yaşam tarzını, sosyal ilişkilerini, ekonomik ve ticari faaliyetlerini, siyasi ve askeri süreçlerini kalıcı ve etkili bir şekilde sunabilir ve öğrenmeleri daha kalıcı olmasını sağlayabilir. Bu anlamda İlkçağ Uygarlıklarına ait konuların öğretiminde hikâye tekniğinin aktif olarak kullanılması, öğrencilerin ilgili zaman dilimine ait yaşam tarzıyla kendi yaşamları arasında bağ kurmalarına, tarihsel empati geliştirebilmelerine ve öğrendikleri bilgileri yapılandırmalarına imkân sağlayabilir.

5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ilkçağ uygarlıklarıyla ilgili özgün hikâyelerin tasarlanması, bu hikâyelerin sosyal bilgiler dersinde uygulanması, elde edilen sonuçların nicel ve nitel veriler olarak ortaya konulması gerek alana yazına, gerekse sosyal bilgiler eğitim süreçlerine katkı sunabilir.

Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir;

1. Deney ve kontrol grubu öğrencileri için fiziksel ortam değişkenlerinin eşit bir şekilde düzenlendiği varsayılmaktadır.
2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin, çalışma sürecinde aynı ölçüde motive edildiği varsayılmaktadır.
3. Deney ve kontrol grubu öğrencileri için uygulanan başarı testinin “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kültür ve Miras” ünitesi içerisinde yer alan kavramları yeterli düzeyde temsil ettiği varsayılmaktadır.
4. Öğrencilerin başarı testini cevaplarken objektif ve içten oldukları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan “Kültür ve Miras” ünitesi “Uygarılıkları Öğreniyorum” öğrenme alanı ile,
2. 2018-2019 eğitim- öğretim yılı ile,
3. Malatya Battalgazi İlçesinde yer alan bir ortaokulun 5/B (33 öğrenci) ve 5/C (33 öğrenci) şubelerinde öğrenim gören toplam 66 öğrenci ile,
4. Araştırmanın uygulama süreci olan toplam 5 hafta ile,
5. Araştırmada 5. Sınıf sosyal bilgiler programında yer alan “Kültür ve Miras” ünitesinde deney grubuna uygulanan hikaye öğretim materyali ile,
6. Araştırmada ön test ve son test olarak kullanılan ‘akademik başarı testi’ ve ‘öğrenci çalışma kâğıdı’ ile sınırlıdır.

Tanımlar

Hikâye: Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü.

Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi: Sosyal Bilgiler öğretim programında edebi ürünlerin kullanılması esasına dayalı eğitim yaklaşımı.

İlk Çağ Uygarlıkları: İlkçağda, dünyanın farklı bölgelerinde yapılan tarım, hayvancılık ve yerleşme faaliyetlerine paralel olarak gelişen sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik farklılıklar göstermekle birlikte birbirleri ile etkileşimde bulunmuş olan medeniyetlerin genel adı.

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır.

Yapılandırmacı Yaklaşım: Öğrenenlerin bilgiyi kendi bilgileri ilişkilendirerek kendi anlama düzeylerine uygun olarak temellendirmeleridir.

Deney Grubu: Yapılandırmacı yaklaşım yöntemi ile hikâyelerin bir öğretim materyali olarak kullanıldığı çalışma grubu.

Kontrol Grubu: Yapılandırmacı yaklaşım yöntemi ile ders kitabının bir öğretim materyali olarak kullanıldığı çalışma grubu.

Kısaltmalar

NCSS : (National Council for the Social Studies): ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

MEB :Milli Eğitim Bakanlığı

TDK :Türk Dil Kurumu

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde hikâye destekli sosyal bilgiler öğretiminin kuramsal temelleri ele alınmıştır. Ayrıca konuyla ilgili daha önce yapılan benzer yayın, çalışma ve araştırmalar değerlendirilerek araştırmanın genel hedefleri ile alan yazına katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimler içerisinde yer alan pek çok disiplini içinde barındıran çok boyutlu bir program yapısına sahiptir. Bu nedenle ortak bir tanım yapmak güçlük kazanmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler alanında yapılan alan yazın taramalarından, sosyal bilgilere yönelik tanımlardan bazıları şöyle özetlenebilir:

- Sosyal bilgiler; sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içerisinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır (NCSS, 1992; akt. Öztürk , 2012, s. 4).

- Sosyal bilgiler; bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesi için; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan, insanın sosyal çevresiyle geliştirdiği ilişkisini dün, bugün ve yarın bağlamında ele alındığı, toplu öğrenme anlayışına uygun olarak düzenlenen bir öğrenme alanıdır (Bilgili, 2008, s. 5).

- Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin ve insanı konu edinen bilim dallarının içeriğinden ve kullandıkları yöntem ve tekniklerden istifade ederek insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve giderek küreselleşen bir dünyada insan yaşamıyla ilgili temel demokratik değerleri

kazanmış, düşünen, sorgulayan, eleştiren, birlikte yaşama becerisini kazanmış ve yetenekli demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi hedefleyen bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2002).

- Sosyal Bilgiler, hemen hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk ve Deveci, 2011, s. 2).

- Sosyal Bilgiler, ilköğretim öğrencilerinin sürekli değişim gösteren dünyada, hayatlarını devam ettirebilmek için ihtiyaç duyacakları bilgi ve beceriyi kazanabilmeleri için kaynağını Sosyal Bilimlerden ve diğer beşeri bilimlerden alan ve bununla birlikte insana dair her türlü disiplin ve çalışma alanından istifade ederek elde edilen sonuçları bir öğretim programı ile ortaya koyan temel bir eğitim dersi ve çalışma alanıdır (Sever, 2015, s. 5).

Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılında taslak uygulamasını yaptığı ve 2005 yılında uygulamaya koyduğu sosyal bilgiler programında Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyinin (NCSS) yapmış olduğu tanımı baz alarak sosyal bilgileri: “Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olmak amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketler oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.” (MEB, 2005), şeklinde tanımlamıştır.

Sosyal Bilgiler dersiyle öğrenciler yakın çevresinden başlayarak, ülkesinde ve dünyada meydana gelen gelişmeleri takip ederek kendi dışındaki dünyanın varlığını tanıyarak onlara saygı duymayı öğrenecektir. Bu da öğrencideki demokratik tutumların gelişmesine katkıda bulunacaktır (Çelebi, 2006, s. 9).

Günümüz bireylerinden, bilgiyi eleştirel bir bakış açısıyla üretmeleri beklenmektedir. Birey kendisine aktarılan bilgileri aynen kabul etmek yerine bilgiyi yorumlayarak, sorgulayarak ve araştırarak anlamın yaratılması sürecine etkin olarak katılmalıdır (Aydın ve Balım, 2005, s. 150). Sosyal bilgiler dersi, konularını farklı disiplin alanlarından alır. Sosyal bilgiler dersinde, konu içeriği ve sözel bilgi yoğunluğu nedeniyle bilginin yapılandırılmasını gerektirmektedir. Yapılandırmacı anlayışla öğrenciler farklı

disiplinler ve konular arasında bağ kurarak söz konusu öğrenmeleri kendi yaşam alanlarına taşıyabileceklerdir. Elde edilen verilerle olgusal bilgilerin ötesinde, bilgiyi yorumlayabilme becerisini kazanarak yeni kavramsal boyutların oluşmasına imkân sağlanabilir (Dündar, Kabapınar ve Deniz, 2017, s. 155).

Sorgulayıcı, sorumlu, etkin, bilinçli, üretken, katılımcı, haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirmek şüphesiz her devletin hedefleri arasındadır. Bu hedeflere ulaşılabilmesi için ilköğretim programları içerisinde sosyal bilgiler dersi Türkiye açısından son derece önemli görülmektedir. Çünkü sosyal bilgiler dersi bireyin sorumluluk sahibi olması, sorgulama becerisi kazanması, kişilerde milli bilincin oluşması, bireye vatandaşlık yeterlilikleri kazandırması açısından son derece önemlidir.

Eğitimde Materyal Kullanma

Eğitim-öğretim süreçlerinin en önemli unsurlarından birisi de araç ve gereçlerdir. Araç gereçlerin en önemli işlevi, eğitim öğretim süreçlerini daha verimli ve etkin kılmaktır. Öğretme-öğrenme süreçlerinin başarısı öğretim amaçları ve konularına uygun yaklaşım yöntem ve tekniklerin yeri ve zamanı geldikçe araç gereçlerle desteklenmesine bağlı bulunmaktadır. Araç ve gereçler doğru kullanıldığında öğrencilerin öğrenme ve öğretme süreçlerine daha etkin katılmaları, somut yaşantılar geçirmeleri, böylelikle daha anlamlı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirebilmeleri mümkün olabilmektedir (Yaşar ve Gültekin, 2006, s. 288).

Öğrenme-öğretme süreçlerinde öğretim materyallerinin kullanılmasıyla, etkili bir öğrenme ortamının sağlanması, bu sayede farklı öğrenme hız ve isteklerine sahip öğrencilerin, öngörülen hedeflere daha kolay ulaşması sağlanabilmektedir. Öğretim faaliyetleri sırasında araç gereç kullanılması, öğrencilerin algılama düzeylerini artırırken, öğrenmeyi kolaylaştırır. Dikkat çekerek derse olan ilgiyi daha çok artırır. Öğretim süreçlerinde materyal kullanımının önemini artıran en önemli özellik, materyallerin birden çok duyu organına hitap ediyor olmasıdır. Öğretim işlemlerinde duyu organlarına ne kadar çok hitap edilirse öğrenmeler de o denli kalıcı, etkili ve başarılı olabilmektedir (Yeşiltaş, 2014, s. 226).

Öğretme-öğrenme süreçlerinde araç ve gereçler genel olarak öğretim faaliyetlerini desteklemek ve zenginleştirmek için kullanılır. Amacına uygun olarak öğrenme alanıyla

uyumlu bir şekilde tasarlanan ve bu doğrultuda kullanılan araç ve gereçler öğrenmeleri artırır (Yalın, 2008, s. 82-88).

Öğrencilerin öğrendiklerini daha iyi anlayabilmeleri için öğrenmelerin farklı duyu organlarına hitap edecek şekilde yazılı, görsel, işitsel olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Öğretimde kullanılacak araç ve gereçler sayesinde öğrenmelerin daha kalıcı ve anlamlı bir şekilde yapılandırılması beklenebilir (Fidan, 2008, s. 49).

Sosyal bilimlerin doğası gereği sözel ve soyut sembollerin kullanılması, öğretim esnasında etkinin azalmasında ve hatırlanma düzeyinin düşük olmasında önemli bir faktördür. Bu sebeple sosyal bilgiler öğretiminde ders içeriğinin araç gereçler aracılığı ile somutlaştırılması gerekmektedir. Sosyal bilgiler öğretiminin etkili ve verimli olabilmesi için iyi düzenlenmiş teknolojiye gereksinim duyulmaktadır. Sosyal bilgiler dersi doğası gereği pek çok teknik ve yöntemin kullanılabilmesine olanak sağlarken, uygulama esnasında derslerin daha çok genel kavramların ve temel ilkelerin öğrenciye aktarılması şeklinde işlendiği görülmektedir. Bu nedenle kitaba bağlı ve sözlü anlatım yönteminin öne çıktığı izlenmektedir (Alkan ve Kurt, 2007, s. 78-79). Oysaki Sosyal bilgiler ders içeriğinde öğrencilerin doğrudan gözlemleyemedikleri pek çok soyut kavram ve olgular bulunmaktadır. Öğrencilerin bu soyut kavramları, terimleri ve olguları anlayabilmesi ve öğrenme süreçlerinde yapılandırabilmeleri için öğretim durumlarına uygun öğretim materyalleri kullanılması gerekmektedir (Paykoç, 1991, s. 93).

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Araçlar

Sosyal Bilgiler, konularının önemli bir kısmının soyut olması nedeniyle, öğrencinin aktif öğrenme ortamında bilgiyi inşa etmesine imkân verilmesi gereken öğretim alanlarından biridir (Öztürk, Keskin ve Keskin, 2004-19, s. 108). Bu nedenle sosyal bilgiler dersinde yer alan kazanımları kalıcı ve etkili bir şekilde aktarılabilmesi için ders içinde araç ve gereçlerden yararlanılması gerekmektedir. Bütün derslerde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde de tek bir yöntem ya da teknik kullanılmamalı, amaçlara uygun farklı yöntem ve teknikler seçilmelidir (Güven, 2006, s. 12).

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak başlıca araç ve gereçler şu şekilde sıralanabilir (Sözer, 1996; Yeşiltaş, 2014, s. 233-237):

1. Gerçek eşya, giysi ve kalıntılar, anıtlar, süs eşyaları, silahlar, paralar v.b.
2. Yeryüzü şekilleri,
3. Çevredeki bitki örtüsü ve iklim olayları,

4. Çevredeki kurum ve kuruluşlar, görevli, yetkili ve ilgili kişiler,
5. Üç boyutlu modeller, dünya küresi ve güneş sistemi modelleri,
6. Bilgisayarlar, tablet, internet ve çeşitli teknolojik aletler ve dijital materyaller,
7. Televizyon, video, sinema, radyo, mp3 çalar, cd çalar, v.b.
8. Kum masası, dijital dilsiz haritalar, plastik ve kâğıt maketler, küreler ve giderek yaygınlaşan akıllı tahtalar,
9. Projeksiyonlar ve video oynatıcılar,
10. Pusula, termometre, barometre, rüzgâr fırıldağı ve rüzgâr okları, saat, takvim,
11. Tarih ve coğrafya şeritleri
12. Haritalar, atlaslar, resimler, fotoğraflar, krokiler, planlar, grafikler ve levhalar,
13. Kuklalar, birbirinin devamı olan resim setleri, çizgi resimler, iki boyutlu görseller, çalışma yaprakları afişler, kitaplar, ansiklopediler, sanal kütüphaneler, z-kitaplar, yardımcı kaynaklar,
14. Karatahta, bülten tahtası, manyetik tahta, mantar panolar, akıllı tahtalar, cam tahtalar ve beyaz tahtalar,
15. Güncel olaylar ve güncel sorunlar.

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç Kullanmanın Sağlayacağı Yararlar

Günümüzde araç ve gereçlerle desteklenen sosyal bilgiler öğretiminin yalnızca anlatım yönteminin kullanıldığı öğretimden daha etkili olduğunu gösteren birçok araştırma bulunmaktadır. Bu açıdan eğitim öğretim süreçlerinden araç gereç kullanımının faydalı olup olmadığını tartışmak yerine, öğretim faaliyetlerinin etkili olabilmesi için araç gereçlerin etkili bir şekilde nasıl kullanılacağına yoğunlaşmak gerekir. Çünkü kullanılan araç gerecin ne olduğundan ziyade, öğretim faaliyetleri ile ne şekilde bütünleştirilebildiği daha fazla önem kazanmaktadır (Yaşar ve Gültekin, 2006, s. 290).

Araç ve gereçlerle etkili bir şekilde işlenen sosyal bilgiler dersinin hedef değerlere ulaşma noktasında daha etkili olması beklenmektedir. Bu nedenle Sosyal bilgiler dersinde kullanılan araç ve gereçlerin önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Sosyal bilgiler programında yer alan farklı disiplinlere ait konuların işlenmesinde gerek somut gerekse soyut ifadelerin etkili bir şekilde ifade edilebilmesi için araç gereç kullanımı önemli bir ihtiyaç olarak değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda öğrenme-öğretme süreçlerinde kullanılan araç gereçleri yararları şu şekilde ifade edilebilir.

1. Öğrencilerin güdülenme düzeyini artırarak öğrenmeye etkin katılımını sağlar.
2. Çoklu öğrenme ortamlarının oluşmasını sağlar.
3. Öğrenme öğretme ortamına çeşitlilik ve zenginlik katar.
4. Öğrenme sürecinde öğrencilerin ilgililerini canlı tutarak onlarda yeni ilgilerin oluşmasını sağlar
5. Öğretimin bireyselleştirilmesine olanak sağlar
6. Zamandan tasarruf sağlar.
7. Farklı zamanlarda birbirleriyle tutarlı içeriğin sunulmasını sağlar.
8. Öğretimi verimli ve zevkli kılar.
9. İçeriği somutlaştırarak anlaşılmasını daha da kolaylaştırır.
10. Öğrencilerde bilginin hatırlanma düzeyini artırır.
11. Öğrenilecek konular üzerinde daha etkili alıştırma ve uygulama yapma olanağı sağlar (Yaşar ve Gültekin, 2006, s. 291), (Yeşiltaş, 2014, s. 227-229).

Edebiyat ve Edebi Ürünler

Edebiyat, duygu, düşünce, olay ve hayallerin dil aracılığı ile sözlü veya yazılı olarak ifade edildiği, insan yaşamının söz ve yazı aracılığı ile etkili bir şekilde ortaya konulduğu bir sanat dalıdır (TDK, 2018). Edebi ürünler ise sanatsal amaçlar doğrultusunda yazılmış, estetik kaygılarla şekillendirilmiş sanatsal ürünlerdir. Duygu ve düşüncelerin, dil aracılığı ile etkili bir şekilde ifade edilmesidir. Anlatı farklarına, yazarların söyleme becerilerine rağmen bütün edebi eserlerin birleştiği tek nokta insanı konu edinmeleridir (Şimşek, 2009, s. 391). Diğer bir ifade ile edebiyatın nesnesi insan, aracı ise dildir. Her edebi eserin insan yaşamını ele alış biçimi yazarın duygu, düşünce ve beklentileri doğrultusunda şekillenecektir. Roman, hikâye, destan, anı, biyografi v.b edebiyat ürünlerinde kullanılan anlatı tekniği ve yöntem farklılık göstermektedir. Bununla birlikte insan yaşamının farklı alanlarına ışık tutması, duygu ve düşüncelerin öznel yansımalarına odaklanarak yaratıcı bir perspektif geliştiriyor olması nedeniyle edebiyatın yaratıcı düşüncenin en önemli imkânlarından birisi olduğu düşünülebilir.

Daha geniş bir bakış açısıyla ele alınacak olursa edebiyat, kitap ve her türlü yazılı ürünün genel adıdır. Bu anlamda, edebiyat yazılı söz demektir. Geçmişte sanatsal zevklerle kaleme alınan yaratıcı anlatılar için kullanılan edebiyat imgesi, günümüz dünyasında sanatsal yazının dışında insan zekâsının üretebildiği yazın literatürü için de kullanılabilir (Gökşen, 2014; akt. Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014).

Böylelikle edebiyat, şiir, öykü ve roman gibi geleneksel edebi türlerden başka tarih, felsefe, sosyoloji gibi bilim dallarına ait söz ve metinleri de kapsayan, daha geniş bir tanıma kavuşmuştur. Bunun sonucunda da hem Türkiye’de hem de dünyadaki akademik oluşumlar içinde dil bilimi ve edebiyat ile birlikte tarih, sosyoloji, antropoloji, felsefe gibi beşeri bilimler, edebiyat fakülteleri içinde yer almıştır (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014).

Edebi Ürün Destekli Sosyal Bilgiler Öğretimi

En geniş anlamda eğitim, çocuk olsun, genç olsun, yaşlı olsun insanlarda zamanın gereklerine uygun tutum ve davranış değişiklikleri meydana getirmektir. Eğitimin işlevi, topluma sağlıklı bir biçimde uyum sağlayabilmeleri için insanları etkilemektir. Bu etkileme, geçmişteki sosyal ve ulusal değerler tanıtip benimsetme, bugünün gereklerini gösterme ve geleceğe dönük değerler, hüneler kazandırma yoluyla olur. Çağdaş eğitimin amacı, dünü koruyarak yarını güvence altına almaktır. Bu durumda eğitimin dün, bugüne ve geleceğe dönük olmak gibi üç temel özelliği vardır. Eğitimden beklenen dünü tanıtmak, bugünü kavratmak ve yarına hazırlamak şeklinde gerçekleşmesidir (Kavcar, 1982, s. 1).

Edebi ürünler insanoğlunun estetik duygusunun ifade bulmuş hali olmakla birlikte, tarihsel süreçte ortaya konan pek çok edebi ürünün aynı zamanda eğitim öğretim faaliyetlerinin öznesi olduğu da görülmüştür. Gerek sözlü, gerekse yazılı edebi ürünlerin geçmiş toplumların sahip olduğu değer, inanç, bilgi birikimi v.b tecrübeleri gelecek kuşaklara aktarmada önemli araçlar olduğu görülmektedir. Destan, efsane, masal, hikâye, şiir v.b edebi ürünlerin hepsinde insan tecrübesinin dille estetize edilmiş anlatma tutkusu yer almaktadır. Bu açıdan edebi ürünlerin doğası eğitim süreçlerinin genel hedefleri ile uyum içindedir denilebilir.

Edebiyat ve eğitim arasında güçlü bir ilişki vardır. Edebiyat sözcüğünün kökünü oluşturan ve ‘terbiye’ anlamına gelen ‘edep’ kelimesi de bunu açıkça göstermektedir. Edebiyat ve eğitim, insanı ve insan yaşamını konu edindiği için birbirini tamamlayan, birbiriyle yakından ilgili olan iki faaliyet alanıdır. Kültürler arası farklılıklara rağmen edebiyat, birbirinden farklı inanç, kültür, dil ve tarih gibi farkları olan insanlar arasında iletişim kurulmasına imkân verebilmektedir. Bu bağlamda edebi ürünler, hem kişinin yaratıcı gücünü, hem de insanlık niteliklerini geliştirmek için etkili bir araçtır (Kavcar, 1982, s. 2).

İnsan hayatını temsil eden her ürün gibi edebi ürünler de sosyal bilgiler öğretimi açısından değer taşımaktadır. İnsanı ve insan yaşamını konu edinen edebiyat ürünleri ile insanlar arasındaki tarihi, coğrafi, sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilere odaklanan sosyal bilgiler dersi arasında bağ kurmak mümkündür. Buradan hareketle sosyal bilgiler kapsamında yer alan sosyoloji, tarih, coğrafya, antropoloji, ekonomi, siyaset ve arkeoloji gibi alanların öğretiminde edebi ürünlerden yararlanmak mümkündür (Şimşek, 2009, s. 392).

Eğitim öğretim faaliyetlerinde farklı düşünebilmeye imkân sağlaması nedeniyle edebiyat ürünleri sosyal bilgiler dersindeki hedeflerin kazanılmasına yardımcı olabilir. Edebiyat eserleri, insanın yaşadığı çevreyi daha yakından tanımasını sağlar. Yaşanılan coğrafya ile ilgili olarak yazılan edebi eserler, insanın çevresiyle olan bağlarını kuvvetlendirerek tarihi süreç içerisinde kendi yerini daha iyi kavramasına imkân sağlayabilir (Kavcar, 1982, s. 6). Ayrıca, temel insani değerler olan iyilik, doğruluk, dürüstlük, yardımlaşma, hoşgörü gibi sosyal becerilerin aktarılmasında roman, hikâye, öykü, masal, destan ve efsane gibi edebi eserler örnek olaylar sunabilmektedir. Örnek olaylar, sosyal becerilerin yapılandırmacı bir anlayışla kazanılmasını temin edebilir. Edebi eserler, temel insani değerlerin kazanılmasında gerçek veya gerçeğe yakın olayları kullanarak kalıcı davranışlar temin edebilmektedir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014). Zira örnek bir yaşantı ile anlatılan olayların insanlar tarafından daha çok dikkate alındığı söylenebilir. Klasik eğitim geleneğinde yer alan hikâye anlatma, hikâyelerden ibret alma, ders çıkarma geleneği bu anlayışın geçmişten günümüze gelen bir eğitim anlayışının devamı olduğunu ortaya koymaktadır. Sad-i Şirazi'nin Bostan'ı, Mevlana'nın Mesnevisi bu duruma örnek olarak verilebilir.

Sosyal bilgiler, ilk ve ortaokullarda iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilim alanlarından seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır (Erden, 1996). Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminde insan ve insana ilişkin bilgileri konu edinmesi nedeniyle edebi metinlerin, bilhassa edebi türlerin kullanımına önem verilmiştir.

İlk ve ortaokullarda sorumluluk sahibi, aktif, katılımcı ve haklarının farkında vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerden aldığı bilgileri disiplinler arası bir yaklaşımla yeniden kurgulayarak bütüncül bir öğrenme yöntemiyle işlemektedir. Bu nedenle sosyal bilgilerin 'iyi anlatılan bir öykü' olması gerektiği

düşüncesini savunan araştırmacılar, ders içerisinde olabildiğince destan, efsane, hikâye, roman, mit, şiir, biyografi, anı ve drama gibi edebi türlerden faydalanılması gerektiğini ifade etmişlerdir (Kaymakçı, 2013, s. 231).

Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan hedeflere ulaşılabilmesi ve sosyal bilgiler öğrenme-öğretme süreçlerinin başarılı olabilmesi için uygun hikâye, roman, şiir, mitoloji, biyografi, tiyatro gibi edebi eserlerin yardımcı materyal olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilir (Demir, 2011, s. 24).

Sosyal bilgiler dersinde edebi türlerin kullanımı öncelikle herhangi bir konuyla ilgili disiplinler arası bilgi paylaşımını sağlar. Öğrencilerin konuyla ilgili bilgilerini artırmanın yanı sıra eleştirel düşünme, empati kurma, çoklu bakış açısı, dili güzel kullanma, iletişim, zaman ve kronoloji gibi çeşitli becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olur. Soyut konu ve kavramların somutlaştırılmasını sağlar, derse ilgi çeker, motivasyonu ve başarıyı artırır. Öğrencilerin derse karşı tutumlarını da olumlu yönde etkiler. Geçmiş zamanda yaşanmış olayları yansıtarak öğrencilerin tarihsel bilgi edinmelerini ve böylelikle milli benlik duygularının gelişmesini sağlar. Öğrencilerin büyük insanların hayat hikâyelerinin dışında sıradan insanların yaşamlarını da öğrenmeleri için imkân sağlar (Kaymakçı, 2013, s. 231). Bu amaçla şiir, anı, otobiyografi, gezi yazısı, deneme, kısa hikâye, roman ve daha pek çok edebi ürün sosyal bilgiler program hedeflerini destekleyici materyaller olarak kullanılabilir.

Sosyal bilgiler ders konuları göz önüne alındığında, müfredatın genelinde yoğun bir okuma, yazma ve konuşma sürecinin ön planda olduğu görülecektir. Fakat bu sürecin sadece ders kitaplarına bağlı olarak yürütülmeye çalışılması bazı eksiklere yol açabileceği gibi, sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarına uygun çıktıların ortaya konulamamasına da neden olabilecektir. Bu noktada edebiyat ve sosyal bilgiler arasına kurulabilecek olan ilişki bu problemlerin aşılabilmesine imkân sağlayabilecektir. Sosyal bilgiler dersi kültürel aktarımı sağlamakla birlikte tarih, coğrafya, sosyoloji, hukuk ve daha pek çok sosyal bilim alanındaki konuları öğretmeyi amaçlayan bir derstir. Bu noktada pek çok sosyal bilgiler uzmanı edebi eserlerin sosyal bilgiler öğretiminde kaynak olarak kullanılabileceğini düşünmektedir (Akkuş , 2006, s. 39).

Sosyal bilgiler dersi, okulu gerçek bir topluluk, çocuğu ise bu topluluğun yaşayan bir parçası olarak ele almaktadır. Çocukların hayatları boyunca karşılaştıkları sorunları

belirlemek ve çözümünü göstermek amacını taşımaktadır. Bu amaca ulaşma yolunda eğitim öğretim faaliyetlerinin sosyal bilim alanlarından seçilen bilgi ve deneyimlerle gerçekleştirilmesi, öğrenciler açısından sıkıcı olabilmektedir. Çünkü öğrencilerin çoğunun, maddeler halinde sıralanmış bu yararlı bilgileri; ya ezberledikleri ya da okuyarak üstünkörü geçıştirdikleri bilinmektedir. Diğer taraftan sosyal bilgiler, bilginin tek bir disiplin olarak tanımlanamayacak kadar çoğul bir yapıya sahip olduğu teziyle oluşturulan bir derstir. Yani sosyal bilgiler açısından bilgi gerçek hayatta bu denli bölünmüş ve parçalanmış değildir. Bilginin insan hayatına bakan yüzünde daima bir bütünlük olmuştur ve insanlar bilgiyi birleştirme eğilimindedir. Bu nedenle sosyal bilgilerin içeriğinin ve öğrenme-öğretme süreçlerinin hayatı bütüncül olarak değerlendirmesi gerekir. Böylelikle çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olarak toplu öğrenme imkânı sağlandığı için, çocukların bütünleştirici algılarına uygun bir öğrenme imkânı sağlanmış olur. İşte burada devreye çocukların okurken, ya da dinlerken keyif alabilecekleri edebiyat ürünlerinin girmesi gerektiği söylenebilir (Şimşek, 2006).

Edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması çocukların problemler hakkında düşünmelerini, çözüm önerileri üretebilmeleri, olaylara uygun bakış açısı geliştirebilmeleri ve alternatif düşünme becerilerinin gelişmesini sağlayabilmektedir. Edebi eserlerle kurulan birincil ilişki sonucunda, insan yaşamına konu olan her türlü durum için hayal kurabilme, yorum yapabilme, alternatif fikirler üretebilme ve bu süreçlerin sonucunda çıkarsamada bulunma gibi davranışların gelişmesi beklenebilir (Ünlü ve Ay, 2016).

Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretiminin edebi ürün, öğretim programı, yöntem- teknik ve öğretmen olmak üzere dört temel ögesi bulunmaktadır. Bu öğeler birbirleriyle yakından ilişkili ve bağlantılıdır. Bu öğelerden birinin eksik olması veya işlevini görmemesi durumunda edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimine ulaşma çabası sekteye uğrayacaktır. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak edebi ürünlerin program hedef ve kazanımlarına uygun olarak tasarlanmış olması bu sürecin en önemli aşamalardan birisidir. Edebi ürünler başlı başına bir öğretim materyali olarak değerlendirilemeyeceği gibi ön hazırlık ve gerekli çalışmalar yapılmadan ele alınan edebi ürünlerin istenen amaca ulaşmada eksik kalacağı düşünülebilir. Bu nedenle öğretim programıyla uyumluluk gösterecek edebi ürünlerin seçilmesi veya program hedeflerine uyumlu edebi eserlerin tasarlanması önem kazanmaktadır (Demir, 2011, s. 24).

Edebiyat ürünlerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması öğrencilerin akademik başarılarının artırılmasında, okuma-anlama becerilerinin geliştirilmesinde, tarihsel farkındalıklarının artırılmasında, insani, kültürel ve evrensel değerlerin aktarılmasında, başka kültürleri tanıma, onlarla iletişim kurabilme ve onlara kendini ifade edebilme becerisinin kazanılmasında, yardımcı olacağı düşünülebilir (Kaya ve Ekici, 2015, s. 89).

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak edebi ürünler yazılı edebi ürünler ve sözlü edebi ürünler ikiye ayrılabilir. İnsanoğlunun yazıyla olan serüvenin sonucunda sözlü eserlerin büyük bir kısmı yazıya geçirilmiştir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014, s. 99). Sözlü edebi eserlerin öğretim süreçlerinde kullanılması mümkün olmakla birlikte, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak olan edebi ürünler büyük oranda yazılı eserler arasından tercih edildiği görülmektedir. Sözlü edebi ürünlerin öğretim materyali olarak kullanılması öğrenim-öğretim süreçlerinin verimliliği ve kontrol edilebilirliği açısından program hedeflerinin kazandırılması noktasında istenen sonucun alınamamasına neden olabilir. Yazılı metinlerin eğitim öğretim süreçlerindeki kontrol edilebilirliği daha kolaydır. Yazılı edebi ürünlerin sağladığı kolaylıklar eğitim-öğretim süreçleri sonunda beklenen kazanımların daha kolay kazandırılabilmesini sağlayabilir.

Günümüzde geçmiş devirlere ait sözlü eserlerin yazılı eserlere dönüştürülmesi nedeniyle, eğitim programları ile uyumlu edebi ürünler derslerde yardımcı materyal olarak kullanılabilir. Yazılı edebi ürünlerin derslerde kullanılabilmesi için öğrencilerin okuma düzeyi ve okuduğunu anlama becerisi ön plana çıkmaktadır. Zira hikâyenin anlaşılabilmesi, verilen mesajın ders içeriği ile ilişkilendirilebilmesi için öğrencinin okuma ve okuduğunu anlama becerisi önem arz etmektedir (Mertol, 2009). Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminde yardımcı materyal olarak kullanılacak edebi ürünler efsaneler, destanlar, masallar, bilmece, atasözleri, hikâyeler (öyküler), halk şiiirleri (türküler), şiiirler, tarihi romanlar, gezi yazıları, keşifler, denemeler, makaleler, fıkralar, belgeseller, biyografiler, biyografik romanlar, monografiler, söylevler, tiyatro eserleri, anılar, mektuplar, menakıpnameler, gazavatnameler, sözlükler, karikatürler şeklinde sıralanabilir.

Hikâye

Hikâye, olmuş ya da olması muhtemel olayları yazılı ve sözlü olarak anlatma, bu şekilde anlatılan olay, mesele veya kışsa olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 1994). Türk

Dil Kurumu sözlüğünde ise ‘hikâye’ bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması olarak tanımlanırken edebi bir tür olarak, gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü olarak tanımlanmıştır (TDK, 2018). Hikâye, genel manada olayların ve şahısların anlatılmasıyla gerçekleşen bir edebi üründür. Roman gibi uzun edebi eserlere göre daha kısa olan hikâyelerde hayattan küçük bir kesit anlatılırken, karakterlerin hayatlarının kısa bir bölümü anlatılmaktadır. Hikâye, olay, mekân, zaman ve karakter gibi unsurların bir araya gelmesi ve sanatsal yaratıcılık gibi beceriyle şekillenmektedir. Hikâyeler, serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden meydana gelmektedir. Kesin bir ayırım olmamakla birlikte hikâyeleri ele aldıkları konular bakımından tarihi hikâyeler, psikolojik hikâyeler, kahramanlık temalı hikâyeler, aşk hikâyeleri ve macera hikâyeleri olarak ayırmak genel kabul görmektedir (Demircioğlu, 2005, s. 134).

Gerçek ya da hayal ürünü bir olayı edebi bir üslupla aktaran kısa düz yazılı eserlere hikâye veya diğer adıyla öykü denilmektedir. Öykülerin kısalığı, sade ve düz bir olay örüntüsüne sahip olması genellikle önemli bir olay ya da sahne aracılığıyla tek ve yoğun bir etki uyandırması, olayın geçtiği yerin sınırlı, anlatımı özlü ve etkili olması hikâyelerin kolay anlaşılmasını dinleyenler üzerinde etkili olmasını sağlamaktadır (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014, s. 127).

Günümüzde hikâye yerine kullanılan öykü kelimesi ayrıntılarıyla anlatılan olay, gerçek ya da tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü olarak ifade edilebilir (Okumuşlar, 2001, s. 239). Geleneksel halk hikâyelerinde olay, mekân, zaman ve kurgu yönüyle günlük hayatın sınırlarından gerçeküstü âlemlere geçiş yapılabilmektedir. Diğer taraftan halk hikâyelerinde anlatımın sadeliği ve didaktik üslup ön plandadır. Modern hikâyelerin geçirdiği evrimi, toplumsal dönüşümün bir yansıması olarak görmek mümkündür. Günümüz dünyasında hikâyeler, kurgusal anlatının maddeci bir gerçeklikle birleştiği, kimi zaman deneme türüyle benzerlikler gösteren, olaydan ziyade anlatının kendisiyle derinlik kazanan ve bir yönüyle dil becerisiyle tamamlanan bir görünüm kazanmıştır. Bu anlamda hikâye ve öykü kelimeleri çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmış olsa da hikâye ile ifade edilen anlatı geleneğinin modern öyküye kısmen de olsa şerh düştüğü söylenebilir.

Geleneksel halk hikâyelerinde olay, mekân, zaman ve karakterler etrafında şekillenen anlatının, vermek istediği bir ders, bir mesaj vardır. Her hikâye toplumsal bir değer dille gelmiş ifadesi olarak değerlendirilebilir. Gerek sözlü, gerekse yazılı

hikâyelerin iyilik-kötülük, cesaret-korkaklık, cömertlik-cimrilik gibi durumları anlatırken bu konularda iyi olanın yanında saf tutan bir duruşu ifade ettiğini görmek mümkündür. Modern hikâyenin ise olay anlatımına pek yüz vermediği söylenebilir (Mert, 2006). Çoğu zaman olayın nerede başladığı ve nerede bittiği tespit edilememektedir. Yazarın kendini gerçekleştirme becerisinin karşılığı olarak şekillenen modern öyküde öne çıkan kurgu ve dil estetiğinin, klasik olay anlatımının sınırlarını zorladığı görülmektedir.

Burada sorulması gereken önemli soru eğitim-öğretim süreçlerinde kullanılacak hikâyelerin nasıl olması gerektiği sorusudur. Bu anlamda bir edebi tür olarak hikâye türünde kaleme alınan eserlerin doğrudan eğitim-öğretim süreçlerinde kullanılması hedef kazanımların sağlanmasına doğrudan hizmet etmeyebilir. Bu nedenle öğrenci düzeyinin dikkate alınması, hikâyelerin öğrencilerin düzeyine uygun olarak kurgulanması ve program hedeflerine uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Yer, zaman, karakter ve olay örgüsünün net olduğu hikâyelerin, eğitim-öğretim süreçlerindeki etki düzeyinin daha yüksek olacağı ihtimal dâhilindedir.

Hikâyenin Unsurları

Bir edebi tür olarak hikâyede beş temel unsurun öne çıktığı görülmektedir.

Olay: Hikâyede ele alınan durum veya kahramanın başından geçen yaşantı halidir.

Kişiler: Olayın oluşmasında etkili olan ya da olayı yaşayan insanlardır. Hikâyelerde kişi sayısı sınırlıdır. Bu kişilerin sadece belli özellikleri tanıtılmaktadır. Kişiler çoğu zaman belli durumların içinde tanıtılır ve bazı özellikleri öne çıkarılır.

Yer (mekân): Olayın yaşandığı çevre veya mekândır. Hikâyede sınırlı bir çevre vardır. Olayın geçtiği mekân detaylı olarak anlatılmaz, kısa tasvirlerle ifade edilir.

Zaman: Olayın yaşandığı dönem, yıl, mevsim ya da andır. Hikâyelerde olay sınırlı bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşmektedir.

Dil ve Anlatım: Hikâyenin dili açık, akıcı ve günlük konuşma dilinden farklı olarak, etkili sözcük, deyim atasözü ve tamlamalarla zenginleştirilmiş güzel bir dil olmalıdır (Edebiyat Sultanı, 2015).

Hikâyelerde anlatım iki şekilde gerçekleşmektedir. Hikâye kahramanlarından birinin ağzından yapılan anlatım "hikâyede birinci kişili anlatım"; yazarın ağzından anlatılanlar "hikâyede üçüncü kişili anlatım" olarak tarif edilmektedir. Sosyal bilgiler

öğretiminde her iki anlatım tarzı da kullanılabilir. Fakat her iki durumda da anlatıların ders planına uygun olarak tasarlanması gerekmektedir.

Hikâyede Plan

Hikâyenin planı da diğer yazı türlerinde olduğu gibi üç bölümden oluşur; ancak bu bölümlerin adları farklıdır. Bunlar:

Serim: Hikâyenin giriş bölümüdür. Bu bölümde olayın geçtiği çevre, kişiler tanıtılarak ana olaya giriş yapılır.

Düğüm: Hikâyenin bütün yönleriyle anlatıldığı en uzun bölümdür.

Çözüm: Hikâyenin sonuç bölümü olup, merakın bir sonuca bağlanarak açıklandığı bölümdür (Türk Dili ve Edebiyatı Dersleri, 2007).

Ancak bütün hikâyelerde bu plân uygulanmaz, bazı öykülerde başlangıç ve sonuç bölümü yoktur. Bu bölümler okuyucu tarafından tamamlanır. Hikâyeler romanlara göre kısa ve özlü edebi türlerdir. Kısa olmaları nedeniyle olay, mekân ve karakter tahlilleri kısa ve özündür. Romanlarda sayfalarca sürebilen edebi tasvirler yerine, bu öğelerin okuyucular tarafından tamamlanması beklenen bir durum olarak öne çıkmaktadır. Hikâye kısa olduğu kadar, duygu ve düşünce yoğunluğu fazla olan bir edebi türdür. Bu nedenle roman gibi uzun edebi metinlere kıyasla hikâyelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması öğrenme süreçleri açısından daha kullanışlı ve verimli olabilir.

Hikâye Çeşitleri

Hikâye, hayatın bütünü içinde fakat bir bölümü üzerine kurulmuş derinliği olan edebi bir türdür. Hikâyelerde kimi zaman olaylar belli bir plan dâhilinde kişi, zaman, mekân bağlantısıyla hikâye boyunca irdelenir. Kimi zaman da incelenen olay değil, hayatın küçük bir kesiti, insan gerçeğinin kendisidir. Bu da öykünün çeşitlerini oluşturur. Bu bağlamda başlıca hikâye türleri şöyle sıralanabilir.

Olay (Klasik Vak'a) Hikâyesi

Bir olayı, serim, düğüm, çözüm plânıyla anlatıp bir sonuca bağlayan hikâyelerdir. Kahramanlar ve çevrenin tasvirine yer verilir. Bir fikir verilmeye çalışılır; okuyucuda merak ve heyecan uyandırılır. Bu tür, Fransız yazar Guy de Maupassant (Guy dö Mopasan) tarafından yaygınlaştırıldığı için "Mopasan Tarzı Hikâye" de denir (Türk Dili ve Edebiyatı Dersleri, 2007).

Durum (Kesit) Hikâyesi

Bir olayı değil, günlük yaşamın her hangi bir parçasını ele alıp anlatan, bu yönüyle olayın ikinci planda yer aldığı 'Çehov Tarzı' hikâyelerdir. Serim, düğüm, çözüm planına uyulmaz. Belli bir sonucu da yoktur. Merak ve heyecandan çok, duygu ve hayallere yer verilir; fikre önem verilmez, kişiler kendi doğal ortamlarında hissettirilir. Olayların ve durumların akışı okuyucunun hayal gücüne bırakılır. Bu tarzın dünya edebiyatında ilk temsilcisi Rus yazar Anton Çehov olduğu için "*Çehov Tarzı Hikâye*" de denir (Türk Dili ve Edebiyatı Dersleri, 2007).

Modern Hikâye

Diğer öykü çeşitlerinden farklı olarak, insanların her gün gördükleri fakat düşünemedikleri bazı durumların gerisindeki gerçekleri, hayaller ve bir takım olağanüstülüklerle gösteren hikâyelerdir (Türk Dili ve Edebiyatı Dersleri, 2007).

Tarihsel Hikâyeler

Geçmiş zaman içinde gerçekten meydana gelmiş olayları yer zaman, mekân ve karakter gibi öğeleriyle anlatan hikâye türüdür. Kimi zaman rivayet yoluyla aktarılan tarihsel anlatılara dayanabilirken, kimi zaman da bir sanatçının tarihsel gerçekliğe bağlı kalmak şartıyla kurguladığı hikâyelerdir. Şimşek (2014), sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak tarihsel hikâyeler aracılığıyla öğrencilerin tarihe bakış açısının gelişebileceğini ifade etmiştir.

Yapılan araştırmalar neticesinde tarihsel hikâyelerin özellikle ilköğretim çağındaki çocukların bilişsel öğrenmelerine katkı yaptığı (Şimşek, 2004, s. 506), çocuklara has duyguları ve düşünceleri harekete geçirdiği (Dilek ve Soğucaklı Yapıcı, 2005, s. 18) ve duyuşsal alana dönük kazanımların temin edilmesinde olumlu etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur (Otluoğlu, 2001).

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hikâyenin Ders Materyali Olarak Kullanılması

Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanılması öğrenciyi aktif ve katılımcı hale getirecektir. Edebi ürünlerin eğitim materyali olarak kullanıldığı öğretim durumlarında yaparak ve yaşayarak öğrenme ön plandadır. Okunan edebi metnin karakterleri ile özdeşim kuran öğrencilerin olayları farklı açılardan değerlendirebilme imkânları gelişecektir. Edebi ürünlerin hayal dünyasında yeniden tasarlanması karşılaşılan problemler hakkında eleştirel düşünebilmeye, farklı kültür ve değerleri

hoşgörüyü karşılayıp tanımaya ve tüm bu süreçlerin sonunda olumlu tutum ve davranışlar geliştirmeye imkân sağlayacaktır (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014).

Sosyal Bilgiler dersinin genel hedeflerine ulaşmasında kullanılabilecek edebi ürünlerden birisi de hikâyelerdir. Hikâyeler edebi açıdan önemli bir tür olmakla beraber, çocuk eğitiminde kullanılan önemli edebi ürünler arasında yer almaktadır (Demircioğlu, 2005, s. 134). Çocukların gelişim özelliklerinin bir sonucu olarak 15-16 yaşlarına kadar bütüncül öğrenmelere yatkın oldukları görülmektedir. Sosyal bilgiler programında yer alan kazanımların insan yaşamından kesitler halinde hikâyeler aracılığı ile sunulması, öğrenmelerin bütüncül bir tarzda gerçekleştirilebilmesine imkân sağlayabilir. Bu yüzden Sosyal Bilgiler dersindeki olguların bir bütün halinde verilmesi çocukların zihinsel gelişimlerine daha uygundur (Şimşek, 2000).

Savage ve Savage'ye (1993), göre hikâyelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılması; öğrencilerin, kültürel farklılıkları anlamalarına yardım etmesi; öğrencilere hikâyede yer alan karakterler kadar, yerler hakkında da düş gücü sunması; “sonra” ve “şimdi” kavramları kadar, “değişim” ve “süreklilik” kavramlarını da geliştirmesi; bütün insanların çeşitli ihtiyaç ve isteklere sahip olduğu kadar kıtlık, sel deprem, v.b. gibi problemlerle de karşılaşabileceklerinin farkına vardırması açısından önemlidir (M. Savage, T. Svage; akt. Demir, 2011).

Sosyal bilgiler dersinin sözel yönünün ağırlıklı olması nedeniyle bilgi, olgu, kuram, görüş ve olay gibi durumların öğrenciler tarafından algılanması çoğu zaman istenilen düzeyde olamamaktadır. Deney ve gözlem esasına dayalı, yaparak yaşayarak öğrenmenin ön planda olduğu sayısal derslerin aksine, sözel bilgilerin kavranma düzeyi bilginin kişisel olarak yapılandırılmasına bağlıdır. Kişisel olarak bilginin kodlanması duyarak, hissederek, hayal ederek ve yeniden tasarlayarak gerçekleşebilir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin öğrenciler nezdinde ezber dersi olarak görülmesinin önüne geçebilmenin en önemli çözüm yollarından biri olarak hikâyelerin ders içeriğine uygun olarak kullanılması düşünülebilir. Zira hikâyeler öğrencilerin bilgiyi kendi hayatları ile ilişkilendirerek yapılandırabilmelerine olanak sağlayacaktır.

Nitekim tarihsel olayların anlatımı sırasında karşılaşılan en önemli güçlük, dönemin özelliklerini anakronik bir bakış açısıyla ele almak, yani geçmişi bugünün bakış açısıyla değerlendirmektir. Her ne kadar tarih yazıcıları bu olayı çözmek için türlü yollara başvurmuş olsalar da, her bireyin tarihsel bilgiyle olan ilişkisi kendi yaşadığı devrin algı

düzeyine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu bağlamda hikâyeler bu durumun aşılmasında önemi unsurlar olarak değerlendirilebilir. Araştırma kapsamında ele alınan 5. sınıf sosyal bilgiler ‘Kültür ve Miras’ öğrenme alanı içerisinde yer alan ‘İlk Çağ Uygarlıkları’ konularının öğretimi ile ilgili genel teamül, ilgili medeniyetlere ait özelliklerin kısa bir metin halinde verilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin, öğrencilerin ezber eğilimlerini desteklediği düşünülebilir.

Tarihsel bilgilerin hikâyeler yoluyla ele alınması, geçmiş dönemlere ait bilgilerin sosyal yaşamla ilişkilendirilmesine, geçmişten günümüze insan ilişkilerinin tutarlı ve doğru bir yaklaşımla değerlendirilebilmesine imkân sağlayabilir. Öğrenciler, geçmiş zamanlara veya hiç tanımadıkları toplumların hayatına küçük bir pencere aralayan hikâyeler vasıtasıyla, insan yaşamının ortak yönlerini, değerlerini, farklılıklarını, korkularını, heyecanlarını etkileyici bir şekilde fark edebilir ve kendi yaşamıyla ilişkilendirerek kalıcı bir öğrenme temin edebilir.

Tarihsel edebi ürünler, geçmiş toplumların günlük hayatlarına ışık tutarak onların ortaya koyduğu yaşam formunu ve kültürel değerleri bugüne taşıyabilir. Büyük anlatılar yerine sıradan insanların günlük yaşamlarının tarih yazımına dâhil edilmesiyle daha demokratik ve katılımcı bir tarih anlayışının geliştirilmesi sağlanabilir. Bu sayede çoğu zaman tarih kitaplarında yer almayan sıradan insan yaşamının ayrıntıları, bir sanatçının işlemesiyle yeniden keşfedilebilir. Tarihin maddeler halinde sıralanmış bilgiler olmak yerine, toplumsal yaşamın bir parçası ve sonucu olarak anlaşılmasına katkı sağlayabilir (Şimşek, 2009).

Hikâyeler pek çok değer toplumdaki nasıl anlaşıldığını dolaylı yoldan ifade ederek, değer öğretimine katkı sağlar (Spagnoli, 1995). Bu bağlamda tarihsel hikâyeler içerdikleri mesajlarla genel anlamda değer öğretimi, dar anlamda ise ahlak öğretimine katkı sağlayabilecek ürünlerdir. Tarihsel hikâyelerle zamana ait sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yapının, tarihi bilgi ve olguların öğrenciler tarafından kolay bir şekilde öğrenilmesi mümkündür. Diğer taraftan öğrencilerin derse güdülenebilmesi için kısa hikâyelerin ders içeriği ile ilişkilendirilerek sunulması, öğrencilerin derse karşı motivasyonunun artırılmasını sağlayabilir (Şimşek, 2009).

Sosyal bilgiler dersinde hikâyelerin yardımcı materyal olarak kullanılması, öğrencilerin günümüzde yaşanan olaylarla geçmişte yaşanmış olaylar arasında

karşılaştırmalar yaparak benzer ve farklı yönleri bulmalarına ve kültürel karşılaştırmalar yapmalarına imkân sağlayacaktır. Tarihsel süreç içerisinde meydana gelen dönüşümü kronolojik bir algılama biçimi ile neden sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirebilecektir (Demir, 2011).

Tarih konularının hikâyeler yoluyla öğrencilere aktarılması, öğrencilerin, kavrama, olayları sıralama, anlatma ve bilgileri hatırlama becerilerinin gelişmesine yardımcı olduğu gibi; hikâyelerin dinletisinin ardından, yaratıcı yazma etkinlikleriyle öğrencilerin yazma becerilerini geliştirebileceği vurgulanabilir (Demircioğlu, 2005, s. 135-137).

Hikâyelerin kurgusu, içeriği ve ders planına uygun olarak belirlendikten sonra hikâyelerin kullanılabilmesi için en uygun yöntem ve teknik belirlenmelidir (Ünlü ve Ay, 2016, s. 196). Sosyal bilgiler dersinde kullanılacak hikâyeler, oluşturmacı yaklaşıma göre tasarlanmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında var olan kazanım, değer ve becerilerle doğrudan ilişkili olmalıdır. Hikâyeye, programda var olan kazanımın öğrencilere kazandırılması amacına doğrudan hitap etmelidir. Bu nedenle; sosyal bilgiler derslerinde bir öğretim materyali olarak kullanılacak hikâyenin, doğrudan amaca hizmet edip etmediği öğretmenler tarafından dersten önce değerlendirilmelidir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile dolaylı olarak ilgili olan hikâyeler ise, öğrencilerin boş zamanlarında ve ders dışı etkinliklerde kullanılmalıdır (Demir, 2011).

Bu anlamda sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak hikâyelerin başlı başına bir öğretimi materyali olarak değil, ders hedeflerine ulaşmak amacıyla kullanılacak yardımcı materyaller olduğu unutulmamalıdır. Sosyal bilgiler dersinde kullanılacak hikâyelerin hazırlık sürecinde şu hususlara dikkat edilmelidir (Demir, 2011):

- Program hedeflerine uygunluk göstermelidir.
- Öğrenci düzeyine uygunluk göstermelidir.
- Öykü teması ve kazanım uyumu olmalıdır.
- Dil ve üslup gibi öğelere dikkat edilmelidir

Hikâyelerin Belirlenmesi

Sosyal bilgiler derslerinde kullanılacak hikâyelerin seçilmesi, sürecin en önemli aşamalarından birisidir. Bir çalışmanın başarılı olabilmesi, onun için yapılmış ön hazırlıkların ne kadar iyi planlandığına bağlıdır. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak

hikâyelerin eğitim-öğretim ilkeleri ile çelişmemesi gerekmektedir. Diğer taraftan, hikâyelerin öğretim süreçlerinin önüne geçmemesi, kullanılan hikâyelerin bir eğitim materyali olarak ele alınması gerektiği unutulmamalıdır (Husbands, 1996).

Hikâyelerin edebi bir ürün olduğu unutulmadan içerik, dil ve üslup yönüyle öğrenci düzeyine uygun olması, program hedefleri ile uyumlu olması gerekmektedir. Her hikâyenin öğretim materyali olarak kullanılmayacağı unutulmamalı, program hedefleri ile doğrudan bağlantılı olan hikâyeler tercih edilmelidir. Öğrencilerin sosyal, kültürel ve bilişsel becerilerine katkı yapacağı düşünülen ama hedef kazanımlar ile dolaylı olarak ilişkili olan hikâyeler, derslerde kullanılmamalıdır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak hikâyeleri, hikâye veya öykü yazarları tarafından yazılmış olanlar arasından ya da sosyal bilgiler programında yer alan kazanımlar için tasarlanmış öyküler arasından özenle seçmek gerekmektedir.

Pek çok hikâyenin birkaç sayfa olabildiği düşünülecek olursa, kırk dakikalık ders saati içerisinde hikâye metninin okunması, tartışılması ve yorumlanması çoğu zaman mümkün olmayabilir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak hikâyelerin program hedeflerine uygun olarak tasarlanması önem arz etmektedir. Hikâyelerin kısa ve özlü olması, konu, dil ve anlatım yönüyle öğrenci düzeyine uygun olması gerekmektedir.

Kurgusal açıdan zayıf olan ve olay, zaman, mekân ve karakter gibi öğelerin birbirini tamamlamadığı hikâyelerin istenilen amaca hizmet edemeyeceği hesaba katılmalıdır. Bilgi aktarımı olarak tasarlanan hikâyelerin didaktik öğreticiliği, sanatsal yaratıcılıktan yoksun olduğu için, öğrenciler tarafından istenen düzeyde özümselemeyebilir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak olan hikâyelerin bir edebi eserin taşıması gereken üslup, dil, kurgu ve estetik gibi sanatsal beceri öğelerinden yana eksik olmaması gerekmektedir.

Bu bağlamda Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak hikâyelerin seçiminde şu özelliklere dikkat edilmelidir:

Program Hedeflerine Uygun Olmalıdır

Sosyal bilgiler öğretiminde yardımcı ürün olarak kullanılacak hikâyelerin Türk Milli Eğitiminin genel hedeflerine uygun olması ve sosyal bilgiler öğretim programının hedef kazanımlar ile doğrudan uyumlu olması gerekmektedir (Ünlü ve Ay, 2016, s. 196).

Öğrenci Düzeyine Uygun Olmalıdır

Hikâyelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilmesi için öğrenciler için anlaşılabilir ve anlamlı olması gerekmektedir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılacak hikâyelerin öğrenci düzeyinde ne denli uygun olduğu belirlenmeli, öğrenci düzeyi göz önüne alınarak bir takım düzenlemeler yapılmalıdır. Hikâyelerin ders içerisindeki etki düzeyi, hedef kitle olan öğrencilerin algılama becerisine uygun olarak gerçekleşmektedir (Sancak, 2011). Öğrencinin dikkatinin uzun süre canlı tutulamayacağı hesaba katılarak etkinlik kısa tutulmalıdır (Kantarcioglu, 1991).

Hikâyenin Konusu Ders Hedefleri İle Uyumlu Olmalıdır

Program hedefleri ile uyumlu olarak tasarlanan hikâyelerin öğrenci düzeyine uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Hikâyeler gerçek ya da gerçeğe yakın konuları ele almalı ve sosyal yaşamda karşılığı olmalıdır. Karakterler gerçek kişilikler olmalı, hayatta karşılığı olmalıdır. Bu durum öğrencilerin karakterlerle özdeşim kurabilmesini sağlayacaktır. Konu yaşanmış veya yaşanabilir özellikte olmalı; uydurma, bilim kurgu ve gerçek dışı bir yapı taşımamalıdır (Demir ve Akengin, 2012, s. 13).

Dil ve Üslup Uygun Olmalıdır

Hikâyeleri yazılmasında dikkat edilmesi gerek en önemli özelliklerden birisi de dil ve üsluptur. Dil ve üslup bir düşüncenin nasıl ifade edildiği, ne şekilde gerçekleştiğidir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak hikâyelerin dil ve üslup yönüyle öğrenci seviyesine uygun olması gerekmektedir. Öğrencilerin hikâyelerin okunması ve uygulanması sürecinde ilgili, istekli ve dikkatli olabilmesi için dil ve üslup seçiminin doğru yapılması gerekmektedir. Uzun ve devrik cümlelerin yer aldığı, uzun ve gereksiz betimlemelerin yapıldığı metinlerin ilköğretim çağındaki çocuklar tarafından anlaşılmasının zor olacağı hesaba katılmalıdır. Bu nedenle kısa ve kurallı cümleler tercih edilmeli, olay örgüsü anlaşılır bir üslupla sonuca bağlanmalıdır. Hedef kazanımlardan uzaklaşan, betimleme, karakter ve üslup gölgesinde kalan hikâyelerin program hedeflerinden uzaklaşacağı hesaba katılmalıdır (Şimşek, 2000; Rıza, 1999).

Hikâyede eğlendirici unsurların bulunmasına ve bunların öğrencileri sıkımayacak nitelikte olmasına dikkat edilmelidir (Ünlüve Ay, 2016). Yeni kelimelere öğrencinin dikkati çekilmeli, bu kelimeler tahtaya yazılmalı, gerekirse öğrencilerin not almaları sağlanmalıdır (Safran ve Köksal, 1998).

Hikâye Destekli Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan

Yöntem ve Teknikler

Sosyal bilgiler derslerinde yardımcı materyal olarak kullanılan hikâyeler bir öğretim yöntemi olmayıp, yöntem ve tekniklerin uygulanmasına yardımcı olan yardımcı ürünlerdir. Hikâyeler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında var olan kazanımları değer ve becerileri öğrencilere kazandırmak amacıyla, çalışma yaprağı halinde veya ders kitaplarında okuma parçası şeklinde verilebilir. Ayrıca hikâyeler öğretim süreci sonunda kazanımı, değer veya beceriyi pekiştirmek amacıyla da öğrencilere sunulabilir (Demir ve Akengin, 2012).

Hikâyelerin Sosyal bilgiler öğretiminde yardımcı materyal olarak kullanılabilmesi için şu yöntem ve tekniklerden yararlanılabilir:

- Tartışma Yöntemi
- Örnek Olay Yöntemi
- Problem Çözme Yöntemi
- Drama Yöntemi
- Hikâyeden Yola Çıkararak Yeni Bir Edebi Eser Tasarlama
- Sokrat Seminer Tekniği
- Görüş Geliştirme Tekniği
- Serbest Çağrışım Tekniği
- Konuşma Halkası Tekniği

Hikâyelerin Ders İçi Etkinliklerde Kullanılma Aşamaları

Sosyal bilgiler öğretiminde yardımcı materyal olarak kullanılacak hikâyelerden istenen düzeyde verim alabilmek için, öğretim süreçlerinin iyi planlanması gerekmektedir. İyi bir planlama alan bilgisiyle birlikte zengin bir pedagojik formasyon bilgisini de gerektirmektedir. Sosyal bilgiler derslerinde kullanılacak hikâyelerin istenen düzeyde verimli olabilmesi için öğretmenlerin dersin tasarımında, ders içi etkinliklerin uygulanması aşamasında bir sanatçı gibi yaratıcı, bir mimar gibi yapıcı olması da gerekmektedir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014). Soyut bir kurgunun veya geçmiş zamanlara ait bir anlatının öğrenci nezdinde anlamlı ve de değerli olabilmesi için öğretmenin rehberliğine ihtiyaç duyulabilmektedir. Bu nedenle hikâye destekli sosyal bilgiler öğretiminde hikâyeler uygulanmadan önce ders planlarının hazırlanması, yöntem

ve tekniğin seçilmesi, ders içi etkinliklerin belirlenmesi ve etkinlik sonu çıktılarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ders Planlarının Hazırlanması

Öğrenim programlarının kuramsal çehresine rağmen ders planları öğrenmenin pratik yüzünü temsil etmektedir. Sınıf içerisinde gerçekleşen formal öğrenmelerin ne zaman, nerede, nasıl ve ne ile yapılacağını gösteren ders planları, ders içi faaliyetlerin planlı ve programlı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlar (Kablan, 2012).

Hedef kazanımların ve ders içeriğine uygun olarak düzenlenen hikâyelerin sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilmesi için uygun ders planlarının yapılması gerekmektedir. Ders planları hikâye destekli öğretimin zamanında, yerinde ve doğru yöntem ve tekniklerle yapılmasını sağlayacaktır. Hikâyelerin ders içeriği ve hedef kazanımlardan kopmamasını sağlayacaktır.

Yöntem ve Tekniklerin Seçilmesi

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan hikâyelerin verimli olabilmesi amacıyla yöntem ve tekniklerin ders içeriği, öğrenci düzeyi ve hedef kazanım gibi unsurlara uygun olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Ders İçi Etkinliklerin Belirlenmesi

Hikâye destekli sosyal bilgiler öğretiminde ders içi etkinliklerin önceden belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla; ders konusu ve hikâye arasındaki ilişkinin tanımlanması, hikâyenin tanıtılması, amaç ve hedeflerin ifade edilmesi, ne zaman okunacağı, nasıl okunacağı, kim tarafından okunacağı, bilinmeyen kelimelerin ve kavramların nasıl tanıtılacağı, belirlenmelidir.

Ders içi etkinliklerin önceden belirlenmesi zaman, emek ve düzen açısından öğretmenlere ciddi kolaylıklar sağlayacağı gibi yapılan faaliyetlerin daha başarılı olmasını da temin edebilir.

Hikâyelerin okunması aşamasında öğretmenlerin hikâyenin belli aşamalarında öğrencinin dikkatini çekerek açıklamalar yapması, kimi zaman sorular sorması ve öğrencilerden gelen cevaplardan hareketle çıkarımlarda bulunması hikâye destekli öğretimi daha zevkli ve eğlenceli hale getirebilir (Demir, 2011, s. 53).

Zamanın Etkili Kullanılması

Hikâye destekli sosyal bilgiler öğretiminde istenen başarının sağlanabilmesi için zamanın etkili ve verimli kullanılması gerekmektedir. Hikâyeler için bir ders saatinin tamamı ayrılmamalı, dersin hedef kazanımlarına uygun olmak şartıyla konuyla ilişkilendirilerek sunulmalıdır. Çocuğun dikkatinin uzun süre sabit tutulamayacağı hesaba katılarak ders saatinin bir bölümü kullanılmalıdır (Şimşek, 2014).

Etkinlik Sonu Çıktıların Değerlendirilmesi

Hikâyelerin uygulama aşamasından sonra, yapılan etkinliğin ne kadar verimli olduğunun ölçülebilmesi için öğrencilerle bir dizi etkinlik yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda Şimşek'e göre (2000), ders içeriğine uygun olarak düzenlenen hikâyelerin okunmasından sonra kısa bir değerlendirmenin yapılabilmesi için şu sorular sorulabilir:

1. Olay ne zaman, nerede ve kimler arasında gerçekleşti?
2. Neler oldu?
3. Neden öyle yapıldı?
4. Hikâyenin en önemli yeri neresidir?
5. Ötekiler neler hissetti?
6. Neden olaylar böyle oldu, öteki türlü olmadı?
7. Hikâye bize ne anlatmak istemektedir?
8. Siz olsaydınız ne yapardınız?

Öğrencilerin sorulara vereceği cevaplar, hikâyeyi ne kadar anladıklarını, olay ve ders konusu arasında bağlantı kurup kuramadıklarını, kurgu ve gerçek arasındaki bağlantıyı sağlayıp sağlayamadıklarını gösterebilir. Ayrıca hikâye hakkında gerek sözlü gerekse yazılı özetler çıkarılmak suretiyle öğrencilerin hikâyeyi ne kadar anladığı ölçülebilir. Böylelikle hikâyeyi ve hikâyede geçen tarihsel olgu, kişi, yer ve zamanla ilgili bilgiler daha uzun süre zihninde tutabilir. Kim zaman da öğrencilerden hikâye ile ilgili resim yapması istenebilir. Diğer taraftan hikâyenin okunmasından sonra öğrencilerin hikâyeyi canlandırması, doğaçlama olarak hikâye karakterleri gibi davranmaları da istenebilir. Bu sayede öğrencilerin hikâye karakterleriyle özdeşim kurması, yer, zaman ve kültür farklarına rağmen kendisinden farklı olan bir yaşam pratiğini içselleştirebilmesi temin edilebilir (Şimşek, 2014).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, bu araçların hazırlanması, uygulama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan 'Kültür ve Miras' ünitesindeki İlkçağ Uygarlıkları konularının öğretiminde, hikâye destekli öğretimin akademik başarıya etkisini araştırmak amacıyla, nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntem tercih edilmiştir.

Araştırma karma yöntemle göre tasarlanmış olmakla birlikte araştırmanın nicel boyutu ön plandadır. Araştırma kapsamında ilk aşamada nicel veriler elde edilmiş, daha sonra bu verilere destek olması amacıyla nitel veriler de toplanmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda 'Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Yarı Deneme Model'inden yararlanılmıştır. Nitel boyutu ise 'Gömülü Desene' uygun olarak 'Eylem Araştırması' olarak tasarlanmıştır. Eylem araştırmalarında araştırmaya konu olan birey, kurum ya da topluluğun uygulama öncesindeki durumundan daha iyi ve daha gelişmiş bir duruma getirilmesi amaçlanmaktadır. Eylem araştırması bir araştırma türü olarak bilimsel bilginin üretilmesi ve sınanmasını içermelidir. Eylem araştırmasında veri toplama ve analizi için sosyal bilimlerde kullanılan tüm nitel ve nicel yöntemler kullanılabilir. Eylem araştırmalarında katılımcılar araştırmanın her aşamasında aktif olarak rol alabilirler. Katılımcılar, veri kaynağı olarak görülen nesnelere değil, aksine araştırmanın ve eylemin bir parçası olan aktif katılımcılardır (Balcı, 2013, s. 49).

Bu araştırmanın nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntemle göre tasarlanmasının nedeni, çalışmada seçilmiş olan hikâye destekli öğretim yönteminin öğrenciler üzerindeki etkisini nicel ve nitel verilerle çok boyutlu bir şekilde ortaya koymaktır. Karma araştırma, nitel ve nicel yöntem ve tekniklerinin bir arada kullanıldığı modern bir yöntemdir. Karma araştırma yöntemi, bir çalışmada nicel ve nitel yöntemlerin birbirine uyumlu olabileceğini ve bir arada kullanılabileceğini öngörmektedir (Johnson ve Christensen, 2008; akt. Balcı, 2013, s. 42). Araştırmalarda

karma yöntemin kullanılmasıyla çeşitleme imkânı da artmaktadır. Tek bir yöntem yerine birbirini destekleyen ve birbirine entegre olabilmış iki ya da daha fazla yöntemin kullanılmasıyla, araştırmalarda kullanılan yöntemlerin artması ve araştırma kapsamında incelenen konunun kapsamlı bir şekilde araştırılabilmesi imkânı doğmaktadır (Patton, 1990; akt.Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2013, s. 247).

Araştırmanın nicel boyutu deneysel desen olarak tasarlanmıştır. Deneysel desenler, neden ve sonuç arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla araştırmacının kontrolü altında gözlenmek istenen verilerin elde edildiği araştırma modelidir (Karasar, 2002, s. 87). Deneysel desenlerle değişkenler arasında oluşturulan neden sonuç ilişkisi test edilmeye çalışılmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013, s. 195). Tarama modelinde var olan durumlar gözlemlenirken, deneysel modellerde beklenen sonuçların araştırmacı tarafından üretilmesi esastır. Karasar'a (2012) göre deneysel desenler, değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkilerini keşfetmeyi amaçlayan araştırma desenleridir. Araştırmacı bu amacını gerçekleştirmek için deneysel değişkenleri (bağımsız değişkenleri) manipüle etmek (değişimleme), iç geçerliliği korumak için dışsal (istenmedik) değişkenleri kontrol altına almak ve bağımlı değişkenler üzerinde ölçme yapmak durumundadır.

Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Model büyük ölçüde öntest – sontest kontrol gruplu modele benzemektedir. Aralarındaki fark ise Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Model'de gurupların gelişigüzel oluşturulmasıdır. Deney ve kontrol guruplarının özelliklerinin eşitlenmesi için özel bir çaba harcanmamaktadır. Araştırmaya katılan gurupların benzer nitelikler göstermesine dikkat edilmekle birlikte, bunlardan hangisinin deney, hangisinin kontrol gurubu olacağı kura gibi yansız bir seçimle belirlenmektedir (Karasar, 2002, s. 102).

Araştırmanın nitel boyutunda ise nitel araştırma desenlerinden eylem araştırma yönteminden yararlanılmıştır.

Araştırmacı, uygulamaların yapılacağı 5/B ve 5/C sınıfının ders öğretmenidir. Bu nedenle uygulamalar sosyal bilgiler dersinin bir parçası olarak yürütülmüştür. Eşitlenmemiş kontrol gruplu yarı deneysel desenin çalışmaya uyarlanmış biçimi Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Eşitlenmemiş Kontrol Gruplu Yarı Deneme Modeli Uygulaması

Gruplar	Ön Test	İşlem	Son Test
Deney (5/C Sınıfı)	Başarı Testi	Hikâye Destekli Yapılan Öğretim	Başarı Testi
Kontrol (5/B Sınıfı)	Başarı Testi	Ders Kitabı ile Yapılan Öğretim	Başarı Testi

Bu araştırmada 5. Sınıf Sosyal bilgiler programında yer alan “Kültür ve Miras” ünitesi konularından “Uygarıkları Öğreniyorum” öğrenme alanıyla ilgili öncelikle kazanımlar belirlenmiş, bu kazanımlara uygun olarak hazırlanan başarı testi, deney ve kontrol grubuna ön test olarak uygulanmıştır. Uygulama süreci sona erdiğinde aynı test son test olarak gruplara tekrar uygulanmıştır.

Çalışma Gurubu

Bu araştırmanın ulaşılabilir evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Malatya ili Battalgazi İlçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir okulda öğrenim gören 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada deneysel işlem basamakları takip edilerek deney ve kontrol grupları belirlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının belirlenmesinde sınıf mevcudu ve başarı düzeyi gibi durumlara dikkat edilerek birbirine yakın iki sınıf seçilmiştir. Deney gurubunun belirlenmesinde kura yoluna gidilmiştir. Tesadüfî olarak 5/C sınıfı deney gurubu olarak belirlenirken 5/B sınıfı kontrol gurubu olarak seçilmiştir. Gurup özellikleri Tablo 2.'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmada Deney ve Kontrol Grupları

GURUPLAR	SINIFLAR	SINIF MEVCUDU
Deney	5/C	33
Kontrol	5/B	33
Toplam	2	66

Tablo 2’de görüldüğü gibi 5/B sınıfı 33 kişi; 5/C sınıfı da 33 kişidir. Her iki sınıfta toplam 66 öğrenci bulunmaktadır. Araştırmacının kendisi uygulama okulunda sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapmış olmakla birlikte, uygulamalar için gerekli izinler alınarak ders içi etkinlikler planlanmış ve uygulamalar yapılmıştır. Sınıf mevcudunun

yeterli olması nedeniyle odak öğrenciler yerine sınıfta yer alan öğrencilerin tamamı ile çalışılmıştır.

Nitel verilerin toplanması için kullanılan öğrenci çalışma kâğıtlarında araştırmaya katılan öğrencilerin her biri ‘katılımcı’ olarak adlandırılmış ve ‘K’ harfi ile gösterilmiştir. Her öğrenci için sıra numarası verilmiştir.

Tablo 3. Öğrenci Rumuzları

Katılımcı	Öğrenci
K	1

Veri Toplama Araçları

Nicel Veri Toplama Araçları: Araştırmada başarı testi uygulanmıştır (*EK 3*). Başarı testi, bir konunun veya ünitenin öğrenilmesiyle kazanılan yeterliliklerin ortaya çıkarılması amacıyla hazırlanan bir sınav aracıdır (Turgut, 1992, s, 4). Bu araştırmada 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programı’nda yer alan İlkçağ Uygarlıkları ile ilgili olarak tasarlanan hikâyelerin öğrencilerin akademik başarısına olan etkisini ölçmek hedeflenmektedir. Bu amaçla öğrenci başarısını ölçebilmek amacıyla başarı testi geliştirilmiş olup, testin geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Uygulama öncesinde deney ve kontrol gurubuna uygulanan test uygulamadan sonra tekrar deney gurubuna uygulanmıştır.

Elde edilen veriler, uygulama öncesinde uygulanan ön test ve uygulama sonrasında aynı testin son test olarak tekrar uygulanması sonucunda elde edilmiştir. Ön test ve son test sonuçları arasındaki veriler *t testi* ile gösterilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Başarı Testinin Geliştirilme Aşamaları: 5. Sınıf Sosyal bilgiler ‘Kültür ve Miras ünitesinde yer alan İlkçağ Uygarlıkları konularının analizi yapılmıştır. İlkçağ Uygarlıkları olarak 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan Sümer, Asur, Babil, Hitit, Frig, Lidya, Urartu ve İyon uygarlıkları ilgili hedef ve kazanımları ölçecek toplam 35 sorudan oluşan başarı testi hazırlanmıştır. Bu testlerin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri için farklı bir okulda toplam 100, 5. sınıf öğrencisine ön uygulama yapılmıştır.

Her maddenin Güçlük derecesi (Pj), Standart Sapması (Sj), Ayırıcılık Derecesi (rjx), alt-üst %27'lik gruplar için bağımsız gruplar *t testi* değerleri hesaplanmıştır. Ayırıcılık gücü (rjx) 0.20'nin altında kalan sorular testten çıkarılmıştır. Elde edilen verilere yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinden sonra geçerliği ve güvenilirliği düşük, dil ve anlatım bakımından yeterli görülmeyen 10 soru elenmiş ve 25 soru kalmıştır.

Tablo 4. Test Analiz Tablosu

Test Analiz Verileri	
Madde Güçlüğü	0,725
Ayırt Edicilik	0,317
KR20 (Alpha)	0,771
KR21	0,742
Standart Sapma	4,158
Varyans	17,293

Sınavın güvenilirlik katsayısı 0 ile ± 1 arasında bir değer almaktadır. Sıfıra yaklaştıkça güvenilirliğinin düşük olduğu, 1'e yaklaştıkça yüksek olduğu beklenmektedir. Hazırlanan testin güvenilirliği 0,771 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, uygulama için yeterli görülmektedir.

Nitel Veri Toplama Araçları: Nitel verilerin toplanması aşamasında öğrencilerin okudukları hikâyelere dair düşüncelerini, hikâyede yer alan karakterler, zaman dilimi ve mekânla kendi yaşamları arasında özdeşim kurabilme becerilerini ortaya koyabilecek açık uçlu soruların yer aldığı öğrenci çalışma kâğıtlarından yararlanılmıştır (*EK 12-19*).

Hikâyelerin Tasarlanması

Araştırma kapsamında ele alınan İlkçağ Uygarlıkları 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” ünitesi içerisinde yer almaktadır. Ders kitabında uygarlıklar kendi isimleri ifade edilen başlıklar halinde sıralanmış olup, kısa bir paragraf halinde açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Genel olarak konuların soyut ve metne bağlı olması nedeniyle ilkçağ uygarlıkları konularının öğretiminde ezbere dayalı öğrenmelerin öne çıktığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinde, tarih konularının kalıcı ve etkili bir şekilde hikâyeler gibi alternatif yöntemlerle verilmesinin etkili ve kalıcı öğrenmeler sağlaması beklenebilir. Bu doğrultuda mevcut edebi ürünler kullanılabileceği gibi yeni edebi ürünlerin yazılması da tercih edilebilir. Bu amaçla kullanılacak hikâyelerin program

hedefleriyle uyumlu ve hedef kazanımların tümünü içeren bir bütünsellik içerisinde olması gerekmektedir. Araştırma kapsamında tasarlanan hikâyelerin program hedefleriyle uyumlu olmasına dikkat edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretim programında 5. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan “Kültür ve Miras” ünitesinin “Uygarıkları Öğreniyorum” öğrenme alanıyla ilgili hedef kazanımları: “*Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder*” (MEB, 2018, s. 15), olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda uygarlıklarla ilgili olarak hedef kazanım tablosu oluşturulmuş olup, bu hedef kazanımları edebi bir üslupla ifade edilebilmesi için hikâyelerin kurgusu hedef kazanımları içerecek şekilde tasarlanmıştır.

5. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan Sümer, Asur, Babil, Hitit, Frig, Lidya, Urartu ve İyon uygarlıklarıyla ilgili hedef kazanımları kapsayacak şekilde hazırlanan hikâyelerin tamamı araştırmacı tarafından kaleme alınmıştır (EK 4-11). Hikâyelerin yazılma sürecinde tarihsel gerçekliğe riayet edilmiş, hikâyelerin dönemin sosyal, kültürel, siyasi ve iktisadi yapısına uygun olması için gerçekçi ve hedef kazanımların kurgu içerisine dâhil edildiği bir üslup kullanılmıştır. İlkçağ uygarlıkları ile ilgili olarak araştırmacı tarafından kaleme alınan hikâyelerde didaktik, öğretici ve belletici üsluptan kaçınılmış, bunun yerine öğrencilerin alternatif bakış açıları geliştirebilmesi ve antik dönem insanı ile duygudaşlık kurabilmesi için, tarihsel bilgiler edebi bir üslupla verilmeye çalışılmıştır. Ders verici bir anlatı yerine, hikâyelerde anlatılan medeniyete ait özellikler sosyal yaşamdan örneklerle ifade edilmiştir. Bu sayede tarihsel bilginin öğrenciler tarafından kendi yaşamları ile ilişkilendirilmesi ve tarihsel empati kurabilmeleri beklenmektedir.

Hikâyelerin tarihsel gerçekliğe uygun olması için Reyhan ve Cengiz, 2015; Akurgal, 2017; Erhat, 2017; Black ve Green, 2017; Strabon, 2012; Herodot, 2017; anadoluygarliklari.com, 2017 gibi kaynaklardan yararlanılmıştır.

Ders Kitabında Yer Alan Konu Başlıkları

‘Uygarıkları Öğreniyorum’ öğrenme alanı kapsamında yer alan başlıca İlkçağ Uygarıkları Anadolu Uygarıkları ve Mezopotamya Uygarıkları olmak üzere iki başlık halinde ele alınmıştır.

Anadolu Uygarlıkları

1. Hititler
2. Frigler
3. Lidyalılar
4. Urartular
5. İyonlar

Mezopotamya Uygarlıkları

1. Sümerler
2. Asurlar
3. Babiller

Sümer, Asur, Hitit, İyon, Urartu uygarlıkları ile ilgili yazılan hikâyeler araştırmacı tarafından tasarlanmıştır. Babil Uygarlığının anlatıldığı ‘Babil’in Asma Bahçeleri’ adlı hikâye Babil Kraliçesi Semiramis’in hikâyesinden yola çıkılarak araştırmacı tarafından tekrar tasarlanmıştır. Frig uygarlığının anlatıldığı ‘Frig Kralı Gordios’ hikâyesinde ‘Gordion Düğümü’ ile ilgili anlatıdan yola çıkılarak yeni bir hikâye tasarlanmıştır. Lidya Uygarlığının anlatıldığı ‘Altın Ülke Lidya’ hikâyesi, Lidya Kralı Kroisos ve düşünür Solon arasında geçen tarihi hikâyeden yola çıkılarak yeni bir hikâye olarak tasarlanmıştır.

Hikâyelerin tarihi bilgilerin öğretiminde kullanılması, anlatılan döneme ait anlayışların ve bakış açılarının yansıtılabilmesine imkân sağlayabilir. Ayrıca hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanılması ilköğretim öğrencilerinin öğrenme süreçlerinde geleneksel öğrenmelere oranla daha ilgi çekici olabilir. Ancak bu yöntemin de beraberinde getirdiği bir takım sorunlar bulunmaktadır. Tarihsel bilgilerin hikâyede yer alan karakterler aracılığı ile anlatılma aşamasında karşılaşılan en önemli problemlerden birisi de kendi dönemimize ait düşünme biçimlerinin, o dönemin düşünce unsurlarıymış gibi yansıtılmasıdır (Öztürk, 2011, s. 43). Bu nedenle araştırma kapsamında tasarlanan hikâyelerin anakronik bir açmaza düşmemesi için hikâyelerin tarihsel gerçekliğe uygun olmasına, döneme ait duygu, düşünce ve hareket şeklini olabildiğince yansıtılabilmesine dikkat edilmiştir.

Tarihi gerçeklere uygun bir metnin tasarlanmasında karşılaşılan en önemli güçlüklerden birisi de döneme ait isimlerin, yer, mekân ve eşya isimlerinin o gün kullanılan haliyle bugüne taşınmasıdır. Zira günümüz insanı tarafından bilinmeyen yer isimlerinin kullanılması birtakım güçlükler neden olsa da döneme ait özelliklerin

tanınması, okuyucularda döneme ait düşünme biçiminin temin edilebilmesi için önemli bir gereksinim olarak kendini göstermektedir. Herhangi bir tarihi dönemi ele alırken o dönem insanlarının yer ve mekân algısını dikkate almak gerekmektedir (Öztürk, 2011, s. 48). Bu nedenle hikâyelerin yazımında tarihi gerçeklere uygun olarak yer, mekân, şehir, ırmak, dağ, tanrı, eşya ve kişi isimleri gibi durumlar için o döneme ait isimler kullanılmıştır. Bununla birlikte bilinmeyen kelimeler, yer isimleri ve gerekli açıklamalar dipnotlarla sayfa sonunda belirtilmiştir.

Hikâyelerle ilgili olarak öğretim programı, öğrenci düzeyi, içerik, dil, üslup ve anlatı gibi durumları ayrıntılı olarak değerlendirildikten sonra hikâyeler araştırmacı tarafından yazılmıştır. Uzman görüşüne başvuru hikâyeler, uzman görüşlerinin alınmasından sonra dil, imla, noktalama ve kurgu itibari ile yeniden değerlendirilmiştir. Uzman görüşleri sonucunda gerekli değişiklikler yapılarak hikâyelerin hazırlık aşaması tamamlanmıştır.

Tablo 5. Araştırma Kapsamında Yazılan Hikâyeler

Uygarlık	Hikâye Adı	Ünite	Öğrenme Alanı	Tarih	Zaman	Araçlar	Yöntem
Sümerliler	Sümer Güneşi	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	23.10.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Sümerliler	Sümer Güneşi	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	23.10.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Asurlular	Asur Ticaret Kervanları	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	01.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Asurlular	Asur Ticaret Kervanları	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	01.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Babilliler	Babil'in Asma Bahçeleri	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	02.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Babilliler	Babil'in Asma Bahçeleri	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	02.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Hititler	Hitit Ülkesi	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	05.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Hititler	Hitit Ülkesi	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	05.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği

Frigler	Frig Kralı Gordios	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	09.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Frigler	Frig Kralı Gordios	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	09.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Lidyalılar	Altın Ülke Lidya	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	12.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Lidyalılar	Altın Ülke Lidya	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	12.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
İyonlar	İyon Şehirleri	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	15.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
İyonlar	İyon Şehirleri	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	15.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği
Urartular	Yüksek Dağar Ülkesi Urartu	Kültür Miras	Uygarlıkları Öğreniyorum	21.11.2018	40dk.	Hikâye Metni	Sokrat Seminer Tekniği

Uygulama Süreci

Araştırma uygulamalarının yapıldığı 5/C sınıfında 14 erkek 19 kız olmak üzere toplam 33 öğrenci bulunurken 5/B sınıfında 13 erkek, 20 kız olmak üzere toplam 33 öğrenci bulunmaktadır. Her iki sınıf da ısı, ışık, ses yalıtımı, oturma düzeni ve temizlik açısından uygunluk arz etmektedir.

Deney ve kontrol gurubunda yapılan uygulamalar araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiş, araştırma süresince sosyal bilgiler dersine araştırmacının kendisi girmiştir. Uygulamalar öncesinde deney ve kontrol gurubunun derslerine giren sosyal bilgiler öğretmeni ile birlikte araştırmacı tarafından öğrencilere yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışma, sosyal bilgiler dersini işleyen araştırmacı tarafından ders programına uygun olarak; deney gurubunda 23.10.2018 tarihinde başlayıp 20.11.2018 tarihinde biterken, kontrol gurubunda 26.10.2018 tarihinde başlayıp 21.11.2018 tarihinde bitmiştir. Her iki sınıfta da uygulamalar 5 hafta olarak planlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırma sürecinin başında deney ve kontrol gurubuna “İlkçağ Uygarlıkları Başarı Testi” uygulanmıştır.

Kontrol gurubu olan 5/B sınıfında “Kültür ve Miras Ünitesi” dâhilinde yer alan İlkçağ Uygarlıkları konuları, 5. sınıf sosyal bilgiler programına uygun olarak ders kitabının kullanıldığı anlatım yöntemiyle işlenmiştir. Ders öğretmeni olan araştırmacı tarafından İlkçağ Uygarlıkları hakkında genel bir bilgi verilmiş ve ardından ders kitabında yer alan uygarlıklar sırasıyla işlenmiştir. Okunan uygarlık hakkında genel bilgiler verildikten sonra ders kitabında yer alan metnin öğrencilerden birisi tarafından okunması sağlanmıştır. Daha sonra önemli olan özellikler ders öğretmeni tarafından tahtaya yazılarak, öğrencilerden yazılanları not alması istenmiştir.

Deney gurubu olan 5/C sınıfında “Kültür ve Miras Ünitesinde” yer alan İlkçağ Uygarlıkları konularının öğretiminde Edebiyat Temelli Öğretim Yaklaşımı’na uygun olarak her uygarlık için bir hikâye olmak üzere toplam 8 adet hikâye kullanılmıştır. “Sümer Güneşi”, “Babilin Asma Bahçeleri”, “Asur Tüccarları”, “Hitit Ülkesi”, “Frig Kralı Gordios”, “Altın Ülke Lidya”, “İyonya Şehirleri” ve “Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” hikâyeleri araştırmacı tarafından program hedeflerine uygun olarak tasarlanmış ve derslerin işlenmesinde Sokrat Seminer Tekniğinden yararlanılmıştır.

Deney gurubunda okunan her hikâye için öğrencilerin her birine hikâye metinleri dağıtılmış ve ilgili uygarlık hakkında genel bilgiler verilerek hikâye ve uygarlık arasındaki ilişki açıklanmıştır. Ardından akıllı tahtadan hikâyede anlatılan uygarlığın haritası ve kurulduğu bölgenin yer aldığı haritalar gösterilmiştir. Hikâye metinleri, uygulama sırasında belirlenen beş gönüllü öğrenci tarafından bölümler halinde okunurken, diğer öğrenciler kendilerinde bulunan hikâye kâğıtlarını takip etmişlerdir. Hikâyelerin okunması sırasında önemli görülen bölümlerin üzerinde durularak, ilgili bölümler hakkında tartışmalar yapılmış, öğrencilere ilgili zaman diliminde olmaları durumunda nasıl bir yol izleyecekleri ve olaylara nasıl tepkiler verecekleri sorulmuştur. Hikâyelerde yer alan yaşantılarla kendi yaşantıları arasında yer alan benzerlikleri ifade etmeleri istenmiştir. Ders sonunda okunan hikâyeler hakkında öğrencilere ne düşündükleri sorularak, okuduğu hikâye ile ilgili düşüncelerini yazması için öğrenci çalışma kâğıtları dağıtılmıştır.

Uygulama sürecinin sonucunda deney ve kontrol gurubuna aynı sorulardan oluşan “İlkçağ Uygarlıkları Başarı Testi” son test olarak uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar istatistiksel olarak ele alınmış, ortaya çıkan sonuçlara göre önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma sürecinde aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

1. Araştırma uygulamalarının yapılabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile resmi yazışmalar yapılarak gerekli izinler alınmıştır.
2. Başarı testi geliştirilmiş ve ön uygulama yapılmıştır.
3. Hikâyelerin pilot uygulaması yapılmıştır.
4. Uygulama öncesinde öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş, araştırma süreci ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.
5. Ön test uygulanmıştır.
6. Hikâyeler ders planı doğrultusunda uygulanmıştır.
7. Son test uygulanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Nicel Verilerin Analizi: Sosyal bilgiler dersinde hikâye destekli öğretimin öğrencilerin akademik başarısına etkisini belirlemek amacıyla çoktan seçmeli (3 çeldirici 1 cevap) 25 sorudan oluşan başarı testi geliştirilmiştir. Ön test ve son test olarak öğrencilere verilen başarı testindeki her bir soru 4 puan olarak değerlendirilmiş olup 100

üzerinden değerlendirilmiştir. Doğru cevaplanan her soru için 4 puan verilirken, soruların tamamını cevaplayan bir öğrencinin 100 tam puan alması beklenmektedir. Bu nedenle öğrencilere uygulanan başarı testinde sonuçların 0 ila 100 arasında değişmesi beklenmektedir.

Araştırmada uygulanan başarı testinden elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Çalışmanın alt problemlerine uygun *t-testleri* kullanılmış, %95 güven aralığında p anlamlılık değerleri hesaplanmıştır.

Nitel Verilerin Analizi: Araştırma kapsamında öğrenci çalışma kâğıtlarından elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz, görüşülen veya gözlenen kişilere ait düşüncelerin doğrudan alıntılar yoluyla verilmesidir. Bu yöntemde temel amaç, elde edilen bulguları düzenlenmesine ve yorumlanarak okuyucuya aktarılması esasına dayanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 224). İçerik analizi, belli kuralları olan kodlamalar aracılığı ile bir metinde yer alan bazı sözcüklerin daha küçük içerik gurupları ile özetlendiği düzenli ve yenilenebilen bir tekniktir. Bir mesajın bazı yönleriyle nesnel ve sistematik bir şekilde tanımlanabilmesine imkân sağlamaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013, s. 240).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde öğrenci başarı testi ve öğrenci çalışma kâğıtlarından elde edilen bulgular ortaya konulmuştur. Elde edilen veriler yorumlanmış ve araştırma kapsamında sorulan sorulara ayrıntılı bir şekilde cevap verilmiştir. Hikâye destekli öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisini belirlemek amacıyla uygulanan başarı testiyle elde edilen nicel veriler tablolar halinde verilerek yorumlanmıştır. Hikâyelere ilişkin nitel veriler ise ilgili temalar altında organize edilerek yorumlanmıştır.

Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanıldığı deney gurubunun ön test başarı puanları ile ders kitabının öğretim materyali olarak kullanıldığı kontrol gurubunun ön test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Bağımsız Örneklem t - Testi Sonuçları

		N	\bar{X}	SS	T	P
Ön Test Başarı Puanı	Deney	33	32,84	14,16	-15,45	0,33
	Kontrol	33	36,00	11,91		

$p > 0,05$

Deney ve kontrol grubunun ön test başarı puanları ortalamaları arasında anlamlı farklılığın tespiti için yapılan bağımsız gruplarda *t-testi* sonuçları Tablo 5' de verilmiştir. Test sonuçlarına göre deney gurubunun başarı puanı ortalaması 32,84; kontrol gurubunun ön test ortalama başarı puanı 36,00'dır. Ortaya çıkan sonuca göre deney ve kontrol grubunun ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0,05$). Deney ve kontrol grubu ön test başarı puanı açısından aynı düzeyde olduğu söylenebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanıldığı deney gurubunun ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 7. Deney Grubu Ön Test- Son Test Bağımlı Örneklem t - Testi Sonuçları

		N	\bar{X}	SS	T	P
Deney Grubu	Ön test	33	32,84	14,16	-15,45	0,00
	Son test	33	73,81	11,31		

$p < 0,05$

Deney grubunun ön test başarı puanı ile son test başarı puanı ortalamaları ile bu ortalamaların arasındaki farklılığın anlamlılığının tespiti için yapılan bağımlı örneklem *t-testi* sonuçları Tablo 6'de verilmiştir. Deney grubunun ön test ortalama başarı puanı 32,84 iken, son test ortalama başarı puanı 73,81'dir. Elde edilen verilerden hareketle deney grubunun ön test ortalama başarı puanı ile son test başarı puanı ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmuştur ($p < 0,05$). Deney grubunda yer alan öğrencilerin son testte ortaya koydukları başarı düzeyinin ön testte ortaya çıkan başarı düzeyinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Son test başarı puanı ortalaması, ön test başarı puanı ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Ders kitabının öğretim materyali olarak kullanıldığı kontrol grubunun ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 8. Kontrol Grubu Ön Test – Son Test Bağımlı Örneklem t – Testi Sonuçları

		N	\bar{X}	SS	T	P
Kontrol Grubu	Öntest	33	36,00	11,91	-8,08	0,00
	Sontest	33	60,24	16,52		

$p < 0,05$

Kontrol grubunun ön test başarı puanı ortalamaları ile son test başarı puanı ortalamaları ile bu ortalamaların arasındaki farklılığın anlamlılığının tespiti için yapılan bağımlı örneklem *t-testi* sonuçları Tablo 7'de verilmiştir. Kontrol grubunun ön test ortalama başarı puanı 36,00 iken, son test başarı puanı ortalaması 60,24'dür. Elde edilen verilerden hareketle kontrol grubunun ön test başarı puanı ortalaması ile son test başarı puanı ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Son test başarı puanı ortalaması, ön test başarı puanı ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir.

Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanıldığı deney gurubuyla, ders kitabının öğretim materyali olarak kullanıldığı kontrol grubunun son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubu Son Test Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	T	P
Deney Grubu	33	73,81	11,31		
Kontrol Grubu	33	60,24	16,52	3,89	0,00

$p < 0,05$

Deney ve kontrol grubunun son test başarı puanları ortalamaları arasında anlamlı farklılığın tespiti için yapılan bağımsız örneklem *t-testi* sonuçları Tablo 8’de verilmiştir. Test sonuçlarına göre deney grubunun son test ortalama başarı puanı 73,81 iken, kontrol grubunun ortalama son test başarı puanı ise 60,24’tür. Deney ve kontrol grubunun son test ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p < 0,05$). Uygulamalar sonucunda deney grubunun son test puan ortalamasının kontrol gurubunun son test puan ortalamasından istatistiksel olarak daha yüksek olduğu görülmektedir.

Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Hikâye destekli uygulamalar sonucunda öğrencilerin zihinlerinde uygarlıklara ilişkin farkındalık düzeylerindeki değişiklikleri ortaya koymak amacıyla, nitel veri toplama araçları ile elde edilen temalar, her hikâye için alt başlıklar halinde sunulmuştur.

“Sümer Güneşi” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular

“Sümer Güneşi” adlı hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrenciler dört sorunun yer aldığı öğrenci çalışma kâğıdı verilmiştir. (Ek 12)

“Bir tarihçi olsaydınız Sümerlerin dünya tarihi açısından önemini nasıl ifade ederdingiz?” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrenciler tarafından verilen cevaplardaki temaların dağılımı Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Sümerlerin Dünya Medeniyetine Yaptığı Katkılara İlişkin Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Çivi Yazısı	K1, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K13, K16, K17, K18, K21, K23, K25, K26, K28, K29, K31, K33	19
Tekerlek	K1, K2, K5, K8, K10, K16, K19, K21, K26, K30, K32	11
Takvim	K1, K3, K4, K8, K16, K25, K26, K27, K28, K30	10
Tarım yapmışlardır	K3, K11, K12, K13, K14, K23, K31	7
Hayvanları evcilleştirmişler	K3, K16, K23, K27	4
Ticaret	K14, K29	2
İlk Şehirler	K22, K32	2
Cevap yok	K15, K24	2

Yukarıdaki tabloda deney gurubu öğrencilerinin Sümerlerin dünya uygarlığına yaptığı katkılarla ilgili cevaplarının 7 tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. 19 katılımcı Sümerlerin yazıyı icat ederek (çivi yazısı), bilgilerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu temalar arasında en çok vurgulanan ‘Çivi yazısı’ (19), ‘Tekerlek’ (11), ‘Takvim’ (10), ‘Tarımsal faaliyetler’ (7) olmuştur. İki öğrenci dışında öğrencilerin tamamı Sümerlerin dünya tarihi açısından önemi işler yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilere ait cevaplar şu şekildedir: “*Takvim kullanmasalardı, belki bu zamana kadar kimse kullanmazdı. Tekerlek kullanmasalardı, günümüze kadar kimse kullanmazdı belki. Çivi yazısı bu güne kadar çok kez gelişerek gelmiştir. Bu hayatımızı olumlu etkiledi*” (K8), “*Sümerler birçok şey icat etmiştir. Hepsi de ilk olmuştur. En önemlisi de yazıyı bulmuşlar. Bu alanda birçok yenilikler yapmışlardır. Sümerler ilk çivi yazısını bularak bilgiyi artırmışlardır. Gelecekteki insanların da onları örnek almasını sağlamışlardır.*” (K9), “*Sümerler bize tarım açısından katkıda bulunmuşlardır. Onlar sayesinde tarıma geçiş yapmamız mümkün olmuş.*” (K12), “*Ben bir tarihçi olsaydım, Sümerlerin çivi yazısını bulduklarını, ilk takvimi kullandıklarını, tekerlek kullandıklarını, hayvanları evcilleştirdiklerini ve yenilikler yaptıklarını söyledim.*” (K16), “*Sümerler tarih açısından önemlidir. Çünkü yazıyı bulmuşlardır. Yazı yenilikler için önemlidir. Yani yenilikler sağlamışlar. Bilginin yayılmasını ve gelecekteki insanlara kavuşmasını sağlamışlar*” (K18).

İkinci olarak öğrencilere, Sümerlerle ilgili tarihsel duygudaşlık kurabilmeleri için: “*Hikâyenin çocuk kahramanı Abebe'nin yerinde olsaydınız neler hissederdiniz*” sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin tamamı hikâyenin çocuk kahramanı olan Abebe ile ilgili tarihsel empati kurarak, ‘*Abebe'nin yerinde olsaydım*’ veya ‘*Çocuğun yerinde olsaydım*’ gibi ifadelerle kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda hikâyenin, öğrencilerin tarihsel empati kurabilme becerilerine katkısının olduğu söylenebilir.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temalar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Tarihsel Empati İfade Eden Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Okumak isterdim	K1, K6, K8, K9, K13, K14, K16, K18, K19, K21, K22, K23, K25, K27, K28, K30, K31	17
Aileme yardım ederdim	K1, K3, K4, K5, K27, K16, K17, K25, K27	9
Heyecanlanırdım	K19, K28, K22, K31	4
Mutlu hissederdim	K19, K15, K18, K26	4
Kötü Hissederdim	K7, K10, K17, K21, K27, K29	6
Yetişkin olmak isterdim	K2	1
Yalnız Hissederdim	K3, K8	2
Hayallerimin pesinden giderdim	K4, K8, K23, K26, K31	5
Rahip olmak isterdim	K5, K10 K11, K23	4
Oyun oynardım	K11, K32	2
Şanssız hissederdim	K12, K33	2
Hüzünlü olurdu	K14, K16, K21	3
Merak ederdim	K20, K24, K30	3
Gözlem yapardım	K20	1

Yukarıdaki tabloda deney gurubu öğrencilerinin tarihsel empati bağlamında, okudukları hikâyede yer alan çocuk kahramanla ilgili olarak 14 tema üzerinde durdukları ve bu temalardan hareketle fikir ürettikleri görülmektedir. Cevapların hikâye metnine uygun olarak ‘*Okumak isterdim*’ (17) ve ‘*Aileme yardım ederdim*’ (9) şeklinde yoğunlaştığı görülmektedir. ‘*Yetişkin olmak isterdim*’ ve ‘*Gözlem yapardım*’ temalarından ise sadece birer kez bahsedilmiştir.

(K2) kodlu öğrenci: “ *Ben de Abebe'nin yerinde olsaydım, bir çocuk olarak kendimi daha çok çocuk göstermek yerine yetişkin gibi gösterirdim. Çünkü yetişkin olmak o zaman daha iyi olacaktı.*” diyerek ilgili zaman diliminde hayat şartlarının zor olabileceğini ve bu zorluklarla bir çocuk olarak baş etmenin bir yetişkin olarak daha kolay olacağını ifade etmiştir. (K27) kodlu öğrenci salgın hastalık nedeniyle Abebe ve ailesini yaşadığı sıkıntılara vurgu yaparak: “*Ben Abebe'nin yerinde olsaydım kardeşlerim öldüğü için kendimi yalnız hissederdim. Aileme yardım etmek isterdim.*” demiştir. (K4) kodlu öğrenci ise hikâyenin çocuk kahramanı olan Abebe'nin hayalleri ve ailesi arasında bir tercih yaparken zorlanacağını ifade ederek: “ *Ben onun yerinde olsaydım şunları düşünürdüm. Aslında duygularım karıştırdı. Ailemin yanında kalırsam hayallerimi bırakmak zorunda kalırdım. Çünkü ailemin tek çocuğu kalmıştım. Onları geride bırakmak hiç istemezdim. Tek ben kalmıştım. Beni de kaybederlerse yaşayamazlardı.*” demiştir. (K30) kodlu öğrenci ise hikâyede konu edilen toplumda hayat şartlarının zor olduğundan bahsederek “*Ben Abebe'nin yerinde olsaydım kötü hissederdim. Çünkü o dönemde yaşamak zordu ve o toplumda okumak da zor.*” demiştir. (K18) kodlu öğrenci Abebe'nin babasıyla Uruk kentine yaptığı yolculuktan bahsederek: “*Ben çocuğun yerinde olsaydım yeni bir şehri gördüğüm için mutlu olurdum. Bir de oranın bilgilerini, kültürünü öğrenmek isterdim. Ailemle birlikte mutlu olmak isterdim. Çünkü o dönemde en güzel şey bence mutluluk.*” demiştir. K28 kodlu öğrenci ise Abebe'nin eğitim süreciyle özdeşim kurarak: “*Ben çok heyecanlı olurdum; çünkü yaşadığım yer eğitime ve gelişime fazla açık olmadığı için çok heyecanlanırdım. Eğitim göreceğim için mutlu olurdum.*” demiştir.

Üçüncü olarak öğrencilerin Sümer toplumu ve günümüz dünyası arasındaki benzer ve farklı yönleri fark edebilme becerilerini belirlemek amacıyla, “*Zigguratlarda yapılan eğitim faaliyetleri ile günümüzdeki eğitim faaliyetlerini kıyasladığınızda nasıl farklar görüyorsunuz?*” sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin tamamı Sümer toplumundaki eğitim faaliyetleri ile günümüzdeki eğitim faaliyetleri arasında karşılaştırma yaparak kendi görüşlerini ifade etmişlerdir. Verilen cevaplardan hareketle öğrencilerin geçmiş ve günümüz dünyası arasındaki farkları ve benzer yönleri görebilme becerisini kazandıklarını söylemek mümkündür.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temalar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Sümerlerde Eğitim Faaliyetleri İle İlgili Öğrencilerin Verdiği Cevaplara İlişkin Frekans Tablosu

Tema	Katılımcılar	Frekans
Çivi yazısı	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K11, K13, K18, K19, K23, K24, K26, K27, K28, K29, K31, K32, K33	19
Çivi kalem ve çekiç	K1, K2, K4, K6, K10, K23, K24, K26, K28, K29, K32	11
Ziggurat	K1, K2, K11, K11, K16, K18, K21, K24	8
Tapınaklarda eğitim	K6, K7, K9, K10, K13, K15, K16, K1, K18, K19, K20, K24, K27, K30	14
Yatılı kalmak	K10, K13, K19, K21, K26, K32	6
Destan okumak	K2, K5, K18, K20, K27, K31	6
Gılgamış Destanı	K5, K8, K28	3
Tufan Destanı	K8,	1
Kil tablet	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K19, K28, K23, K27, K29	12
Dine bağlı eğitim	K8,	1
Zor	K2, K3, K27, K4, K8, K10, K12, K25, K32	9
Güzel	K21, K22	2
Değişik	K5, K14, K22, K28	4
Astronomi	K1, K9, K17, K21, K23,	5
Öğrencilerin temizlik yapması	K16, K30	2
Sınırlı eğitim	K5, K9, K29,	3

Yukarıdaki tabloda deney gurubu öğrencilerinin Sümerlerin eğitim faaliyetleri ile ilgili olarak 16 tema üzerinde durdukları görülmektedir. Bu temalar arasında ‘Çivi yazısı’ (19) ve ‘Tapınaklarda eğitim’ (14) temalarının öne çıktığı görülmektedir. ‘Tufan Destanı’ ve ‘Dine bağlı eğitim’ temalarından sadece (K8) kodlu öğrenci bahsetmiştir.

(K13) kodlu öğrenci: “O dönemde çivi yazısı kullanılır. Bizimkinde kâğıt, kurşun kalem kullanılır. Onlar eğitimlerini tapınaklarda yaparlar. Biz ise okullarda... Onlar tapınaklarda yatılı olarak kalırken, biz eve gidiyoruz. O zamanda forma yok, bizim zamanımızda forma var” diyerek Sümerlerdeki eğitim sistemiyle günümüz eğitim sistemini karşılaştırmıştır. (K25) kodlu öğrenci: “O dönemdeki eğitimde zorluklar daha fazlaydı. Bizim zamanımızda eğitim daha kolay. Onlarda defter ve kalem olmadığından, yazı yazmak biraz zordu. Bizim kalem ve defterimizi olduğu için her şeyi daha kolay not alabiliriz.” diyerek Sümerlerde sürdürülen eğitim faaliyetlerinin zorluğundan bahsederek, günümüz dünyasında eğitim imkânlarının daha iyi olduğunu söylemiştir. (K19) kodlu öğrenci ise hikâyede anlatılan eğitim süreçleriyle ilgili bölümde yer alan bilgilerin tamamını ele alarak günümüz eğitim uygulamaları ile kıyaslamıştır: “O

dönemlerde mabetlerde eğitim görülürken, biz okullarda eğitim görüyoruz. Onlar yatılı kalırken, biz yatılı okulda yaşamıyoruz. Onlar ağır olan kil tabletlerle eğitim alırken, biz deftere ve kitaplara yazıyoruz. Onlar çivi yazısı yazarken, biz harflerle yazıyoruz.” diyerek, çivi yazısı ve tablet kullanımının zorluğundan bahsetmiştir.

Öğrencilerin Sümerlerde yapılan eğitim faaliyetleri ile ve günümüzde yapılan eğitim faaliyetleri arasındaki farklar ve benzerliklere ilişkin verdikleri cevaplardan hareketle tarihsel farklılıkları kavrama düzeyinde davranış gösterdikleri söylenebilir.

Son olarak öğrencilere, “ *Okuduğunuz hikâyenin Sümerlere ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?*” sorusu sorulmuştur. Alınan cevapların tamamında, “Sümer Güneşi” adlı hikâyenin eğlenceli, etkili, anlamlı ve kalıcı bulunduğunu ifade eden görüşler yer almıştır.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temalar Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. “Sümer Güneşi” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağlamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Evet	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33	33
Hayır		0

(K1) kodlu öğrenci: “*Evet, çünkü Sümerlere ait o kadar çok güzel şey vardı ki aklımda kaldı.*” Diyerek hikâyenin farklı bilgiler sunduğunu ve kalıcı öğrenmeler sağladığını ifade etmiştir. (K3) kodlu öğrenci hikâye destekli öğrenmelerin çocuklar için daha uygun olduğunu ifade ederek: “*Hikâyeler çocukların akıllarında daha çok kalır. Hikâye şeklinde olduğu için çocukların dikkatini çeker ve aklımızda kalmasını sağlar.*” demiştir. (K11) kodlu öğrenci ise: “ *Bana çok yardımcı oldu. Sümerlileri daha iyi anladım. Sanki Sümerlerin zamanında olduğumu hissettim.*” diyerek tarihsel bir zaman dilimiyle duygudaşlık hissi geliştirebildiğini ifade etmiştir. (K20) kodlu öğrenci ise: “*Evet, çünkü onlar hakkında birçok bilgi veriyorlar. Hikâye daha çok akılda kalıcı ve insan kendini Abebe’nin yerine koyup öyle düşünüyor ve hiç sıkıcı olmuyor. Ben resmen Abebe’nin yerindeymişim gibi hissediyorum.*” demiştir.

Sümer Güneşi adlı hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrencilere verilen çalışma kâğıtlarıyla elde edilen nitel verilerden hareketle, öğrencilerin ilgili öğrenme alanıyla ilişkili farkındalık düzeylerinin geliştiği söylenebilir.

“Asur Tüccarları” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular

“Asur Tüccarları” adlı hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrenciler dört sorunun yer aldığı öğrenci çalışma kâğıdı verilmiştir. (Ek 13)

İlk olarak öğrencilere “*Hikâyenin kahramanları olan Hanu ve Yakmesi gibi uzun bir ticaret yolculuğuna çıktığınızı düşünün ve bu yolculuğa dair hayallerinizi yazınız?*” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temalar Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Asur Tüccarları Adlı Hikâyenin Kahramanlarıyla Özdeşim Kurma Becerisine İlişkin Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Farklı yerler ve şehirleri gezerdim	K1, K2, K5, K10, K11, K18, K21, K22, K24, K26, K29, K30, K32	13
Ticaret yapardım	K1, K14, K18, K26, K31	5
Farklı insanları tanımak isterdim	K3, K11, K21, K22, K30, K32, K33	7
Değerli eşya taşıdığım için tedirgin olurum	K4, K7, K25, K28	4
Mutlu olurum,	K4, K8, K13, K15, K16, K29	6
Endişeli olurum	K5, K6,	2
Farklı kültürleri kendi ülkeme götürmek isterdim	K5, K26, K30	3
Eğlenceli olurdu	K6, K24	2
Aslantepe	K7, K31, K33	3
Yorucu olurdu	K9, K23, K27	3
Zor bir yolculuk olurdu	K9, K13, K20, K22, K32	5
Korkardım	K12, K13, K14	3
Kralın huzuruna çıkardım	K12, K13	2
Tehlikeli olurdu	K13, K23, K25, K27	4
Yük hayvanlarıma dikkat ederdim	K14	1
Arkadaşlarıma güvenirdim	K15, K17, K20, K25	4
Gururlanırdım	K17	1
Cesur olurum	K17, K19, K25	3
Hazırlık yapardım	K19, K28, K33	3

Tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin hikâyeye kahramanları ile özdeşim kurmaya dönük 19 tema üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu temalar arasında ‘*Farklı yerler ve şehirleri gezerdim*’ (13) ve ‘*Farklı insanları tanımak isterdim*’ (7) temalarının öne çıktığı

görülmektedir. ‘Yük hayvanlarıma dikkat ederdim’ ve ‘Gururlanırdım’ temalarından ise sadece birer öğrenci bahsetmiştir.

(K1) kodlu öğrenci: “Geçtiğimiz şehirlerde oralara ait ve sadece orada yapılan değerli şeyler satın alırdım ve orayı gezip görürdüm.” diyerek, ticaret yaparken farklı yerleri tanıma imkânının olacağından bahsetmiştir. (K2) kodlu öğrenci ise ticaret yaparken farklı yerleri tanıma imkânının olacağını ifade ederek: “Ben birçok yer gezmek isterim. He şehirde durup oranın tadını çıkarmak isterdim. Belki de bir daha oraya gidemeyeceğim.” demiştir. (K30) kodlu öğrenci farklı insanları ticaret yolculuğu sırasında farklı insanları tanıma imkânının olacağını ifade ederek: “Orada yaşayan insanların hayatını çok merak ederdim. İnsanlarla sohbet etmek ister, zaman geçirmek ve onlara misafir olmak isterdim.” diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. (K25) kodlu öğrenci krallara misafir olmanın kendisini mutlu etmekle birlikte ticaret yolculuğunun zorluklarından da bahsederek: “Ben çok mutlu olurum kralın karşısına çıkacağım için. Ama o kadar yük ve değerli eşya taşıdığım için tedirgin de olurum.” demiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve verilen cevaplardan hareketle, öğrencilerin okudukları hikâyede yer alan kahramanlarla tarihsel empati kurarak, hikaye kurgusunu ve tarihsel anlatıyı kavradıkları görülmektedir.

İkinci olarak öğrencilerin hikâyede yer alan tarihsel bir anlatıyla ilgili hayal kurma becerilini görmek amacıyla, “Ninova’daki Asur Kütüphanesini ziyaret etseydiniz nasıl bir kütüphaneyle karşılaştınız?” sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temalar Tablo 15’de gösterilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin Ninova Kütüphanesine İlişkin Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Kil Tabletler	K1, K2, K3, K4, K6 K8, K9, K10, K12, K13, K14, K16 K17, K19, K20, K21, K23, K24, K25, K27, K30, K32	22
Tabletleri taşımak zor olurdu	K1, K2, K4, K17, K22, K23, K25, K27, K29, K31, K32	11
Tabletlerdeki yazılar silinmiş olabilir	K2, K10, K18	3
Tabletleri bulmak zor olurdu ve uzun sürerdi	K13, K26, K29, K31	4
Tabletler ağır olurdu	K2, K15, K23	3
Tabletleri üst üste koymak çizilmelerine neden olabilir	K17, K28	2
Çivi yazısı	K3, K25, K27, K30	4
Kütüphane görevlisi	K3, K6, K10, K12, K13, K18, K29, K20, K21, K31, K32	11
İlk kütüphanedir	K7, K8, K14, K20, K27, K30, K33	7
Farklı yazılar olabilir	K21, K33	2
Bilgiye ulaşmak zor olurdu	K9, K11, K14, K15	4
Okumak zor olurduk	K11, K12, K16, K24	4
Nasıl bir yer orası	K12	1
Tabletleri kaldır, indir yorulurdum	K14	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin Ninova Kütüphanesi ile ilgili olarak 14 tema üzerinde durduğu görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Kil tabletler*’ (22), ‘*Kütüphane görevlisi*’ (11) ve ‘*Tabletleri taşımak zor olurdu*’ (11) temaları öne çıkarken, ‘*Nasıl bir yer orası*’ ve ‘*Tabletleri kaldır, indir yorulurdum*’ temalarından birer öğrenci bahsetmiştir.

(K2) kodlu öğrenci Ninova kütüphanesine ilişkin düşüncelerini ifade ederken: “*Her yerde kitap yerine tablet olurdu. Ama tabletteki yazılar silinmiş olabilir. O yüzden belki de istediğim bilgiye ulaşamam. O da biraz kötü olur. Mesela onlar çok ağırdır. Ama bizim kâğıtlar daha hafif olduğu için daha iyi olur.*” diyerek hikâyede anlatılan zaman dilimiyle bu gün arasında karşılaştırma yapmıştır. Benzer bir karşılaştırma yapan K6 kodlu öğrenci ise: “*Büyük olduğundan bilgi araştırma zor olur. Çünkü o zamanlar tablet varmış. Şimdiki gibi kitap değilmiş. Görevliyi iki saat beklerdim ki bana yazıyı getirsin.*”

Ama şimdi teknoloji gelişti ve hemen internetten istediğimiz bilgiyi bulabiliyoruz.” demiştir.

(K3) kodlu öğrenci: *“İçinde kaybolmak isterdim ve oradaki birine sormak isterdim. Oradaki insanların yazdığı çivi yazısını anlamaya çalışırdım. Oradaki birine sorardım amacının ne olduğunu. Beraber o kütüphaneyi arardık. Ben bir sürü kil tablet alırdım ve taşıyamazdım. Memur bana yardım ederdi. Sonra beraber çivi yazısı anlamaya çalışırdık.”* diyerek Ninova Kütüphanesi ile ilgili olarak düşündüklerini ve zihinsel tasarımlarını ifade etmiştir. (K33) kodlu öğrenci ise Ninova Kütüphanesinin tarihteki ilk kütüphane olduğunu ifade etmiş ve farklı yazıların olabileceğini söyleyerek: *“Bu kütüphane tarihin ilk kütüphanesiymiş. İçinde bir sürü farklı yazı olabilir.”* demiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve verilen cevaplardan hareketle, öğrencilerin Ninova Kütüphanesi ile ilgili zihinsel tasarımlarını ifade eden yargılarla soruya cevap verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda, hikâye kurgusunun ve ilgili öğrenme alanının temel bilgilerinden birisi olan Ninova Kütüphanesiyle ilgili olarak, öğrencilerin hayal kurabilme becerisi kazandıkları görülmektedir.

Üçüncü olarak, öğrencilerin hikâyede anlatılan tarihi mekânlarla ilgili hayal kurabilme becerilerini görmek amacıyla, *“Hanu ve Yakmesi ’nin yolları üzerinde bulunan Melid (Malatya) krallığını ve Kral Hilaruda ’nın taht odasını kendi hayal dünyanızda canlandırın ve yazınız?”* sorusu sorulmuştur.

Öğrenciler tarafından verilen cevaplar Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Asur Tüccarları Adlı Hikâyede Öğrencilerin Tarihi Mekânlarla İlgili Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Korkardım	K1, K16,	2
Hediye sunardım	K1, K22, K24, K31	4
Kralın hediye vermesini isterdim	K1, K22, K28, K31	4
Kaçardım	K1	1
Her yerde altın olur	K2, K5, K8, K9, K10, K11, K15, K17, K18, K23, K24, K27, K28, K29, K30, K33	16
Aslanlar olur	K2, K3, K28,	3
Her şey pahalıdır	K2	1
Bekçiler olur	K3, K33	2
Onlardan bir şeyler öğrenirim	K3	1
Tüy gibi yumuşak koltuk	K4	1
Gösterişli taçlar	K4,	1
Gösterişli elbiseler	K4,	1
Hizmetkârlar	K4	1
Melit şehri	K5, K30	2
Pazar	K5, K22	2
Saray	K5, K12, K13, K14, K19, K20, K21, K22, K27, K29, K30, K33	12
Taht odası ve altın taht	K5, K9, K10, K12, K14, K17, K21, K27, K29, K30	10
Heykeller	K6, K7, K11, K17, K32	5
Meşaleler	K6, K9, K12, K14, K28, K30	6
Kerpiç evler	K6	1
Askerler	K6, K10, K11, K12, K32	5
Kılıçlar	K6, K15, K17, K28, K32	5
Mezarlar	K7, K9	2
Kırmızı halılar	K10, K17	2
Acımasız Kral	K10	1
Ürkütücü bir yer	K12, K13	2
Misafirlerin oturduğu postlar	K14	1
Ziyafet	K15, K17, K24	3
Gümüş eşyalar	K17, K31	2
Hediyeler	K18, K31	2
Kurutulmuş hayvan başları	K19	1
Sarayın inşası	K21	1
Tarım	K22, K26, K30	3
Ticaret	K2, K25, K33	3
Hayvancılık	K22, K26	2
Esirler	K17	1
Döşemeler	K5, K30	2

Öğrenciler tarafından verilen cevapların 36 tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu temalar arasında ‘Her yerde altın olur’ (16), ‘Saray’ (12) ve ‘Taht odası ve altın taht’ (10) temalarının önce çıktığı görülmektedir. ‘Kaçardım’ ‘Her şey pahalıdır’ ‘Tüy gibi yumuşak koltuk’ ‘Gösterişli taçlar’, ‘Gösterişli elbiseler’

'Hizmetkârlar', 'Kerpiç evler', 'Acımasız Kral', 'Misafirlerin oturduğu postlar' 'Kurutulmuş hayvan başları', 'Sarayın inşası', 'Sarayın inşası' ve 'Esirler' gibi temalardan ise sadece birer öğrenci bahsetmiştir. Verilen cevapların Kralın taht odası ve bu odanın dekorları üzerine yoğunlaştığı görülürken, Melit Krallığından sadece iki öğrenci (K5, K30) bahsetmiştir. Bu durum soyut bir olgu olan "Krallık" imgesinin öğrenciler tarafından yeteri kadar anlaşılmadığı şeklinde yorumlanabilir.

(K8) kodlu öğrenci: *"Benim hayal dünyama göre, her yer altın dolu olurdu."* diyerek, krallık ve saray gibi imgeleri zenginlikle ilişkilendirmiştir. Taht odasını tarif eden bir başka öğrenci ise, *"Oralarda bolca heykeller olurdu. Çeşit çeşit yemekler, askerler, kılıçlar, esirler, altından yapılmış taht. Eskiden yapılmış vazolar ve ortadan geçen kırmızı halı. Meşalelerle aydınlatılmış bir oda. Parlak parlak gümüş eşyalar..."* (K17) demiştir. Bir başka öğrenci ise: *"Bence her yerde aslan olur. Her yer altın olur ve çok güzel heykeller olur. Ve kilimler özel olarak elle işlenmiştir. Her şey pahalıdır."* (K2) diyerek taht odasını tarif etmiştir. Melit Krallığını tarif eden (K30) kodlu öğrenci ise: *"Malatya büyük, güzel pazarları olan, her tarafı bitkiler, her tür meyve sebze olan bir kenttir. Hilaruda'nın saray odası, büyük bir tahtı olan, meşaleler olan, güzel döşemeleri olan ve içinde altın olan bir odadır."* demiştir.

Öğrenciler tarafından verilen cevaplar ve bu cevapların frekans dağılımından hareketle, öğrencilerin Melit Krallığı hakkında yorum yaparken zorlandıkları ve sadece iki öğrencinin bu konuyu yorumladığı görülmektedir. Kral Hilaruda sarayını tarif eden öğrencilerin ise büyük ölçüde Malatya Aslanteppe Höyüğündeki Kral Sarayından esinlendikleri görülmektedir. Verilen cevaplardan hareketle öğrencilerde tarihsel mekân algısının geliştiği düşünülebilir.

Son olarak öğrencilere, *"Okuduğunuz hikâyenin Asurlara ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?"* sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temalar Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. “Asur Tüccarları” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamli Bir Öğrenme Sağlayıp Sağlamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Evet	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33	30
Hayır	K9, K20	2
Boş	K7	1

Yukarıda verilen frekans tablosunda görüldüğü üzere 30 öğrenci, okudukları hikâyenin öğrenme süreçleri üzerinde etkili ve verimli olduğunu ifade ederken, 2 öğrenci hikâye destekli öğrenmenin etkili olmadığını ifade etmiştir. Bir öğrenci ise soruyu boş bırakmıştır.

(K24) kodlu öğrenci okunan hikâyenin anlamlı ve kalıcı öğrenme imkânı sağladığını ifade ederek, *“Faydalı oldu. Eğer bunları yazarak ve bilgiler ile öğrenseydik daha sıkıcı olurdu. Ben sanki o hikâyedeki kişiler gibiydim. Diğer şekilde sıkıcı olurdu ve az şey öğrenirdim.”* demiştir. Bir başka öğrenci ise: *“Bence hikâye okuyunca insanın aklına tıpkı o olayı yaşamış gibi geliyor. Bu yüzden insanın akında daha kalıcı oluyor.”* (K13) demiştir. Soruya hayır cevabı veren (K9) kodlu öğrenci ise: *“Kalıcı ve anlamlı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü karışık bir hikâye ve akılda kalacağını düşünmüyorum.”* diyerek, hikâyenin kendisi için zor olduğunu ifade etmiştir. Hayır, cevabı veren (K20) kodlu öğrenci ise: *“Hikâyelerin olumlu olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bu hikâyede çok etkileyici şeyler, eğitici şeyler olduğunu düşünmüyorum. Fakat gene de öğrenmemizi sağladı.”* diyerek hikâyelerle işlenen sosyal bilgiler dersinin kendisi için yeteri kadar etkili olmadığını ifade etmiştir,

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, “Asur Tüccarları” isimli hikâyenin öğrencilerin büyük bir kısmı tarafından faydalı ve etkili bulunduğu görülmektedir.

“Babil’in Asma Bahçeleri” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular

“Babil’in Asma Bahçeleri” adlı hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrenciler dört sorunun yer aldığı öğrenci çalışma kâğıdı verilmiştir. (Ek 14)

İlk olarak öğrencilere, “Okuduğunuz hikâyedeki Babil şehriyle yaşadığınız şehri karşılaştırınız?” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temalar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Babil Şehri ve Günümüz Şehirlerinin Karşılaştırmasına Dair Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Şehir surları	K1, K2, K10, K13, K14, K18, K18, K24, K25, K27, K30, K33	12
Duvar resimleri	K1, K28	2
Hayvan figürleri	K1, K28	2
Lamassu	K2, K3, K7	3
Batıl inanç	K2, K24	2
Gökdelenler	K3, K6, K9	3
Yeşil bahçeler	K3, K3, K7, K15, K22, K25, K28, K31	8
Beton ve bina	K3, K4, K5, K6, K7, K15, K20, K23, K28, K30, K33	11
Polis	K3	1
Heykeller	K5, K10, K25	3
Nehirler	K5, K29	2
Asma bahçeleri	K5, K6, K8, K9, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K23, K30, K33	14
Doğaya saygı	K5	1
Sert kanunlar – hâkim savcılar	K7, K8, K10, K25	4
Fabrika dumanı	K9, K31	2
Çöl	K15, K22, K23, K29	4
Kuleler	K16, K21, K26, K29	4
Asfalt	K20	1
Dükkân	K20	1
Araba-eşek	K21, K26	2
Babil kulesi	K2, K27, K32	3

Yukarıda verilen frekans tablosunda öğrencilerin Babil şehri ve günümüz şehirleri arasında yaptığı karşılaştırmada 21 temanın öne çıktığı görülmektedir. Bunlar arasında ‘Asma bahçeleri’ (14), ‘Şehir surları (12)’ ve ‘Beton ve bina’ (11) temaları öne çıkarken, ‘Polis’, ‘Doğaya saygı’, ‘Asfalt’ ve ‘Dükkân’ temalarının birer kez kullanıldığı görülmektedir.

Öğrenciler tarafından yapılan yorumların Babil ve günümüz şehirleri arasında yaptıkları karşılaştırmada yapısal farklılıklara yoğunlaştıkları ve günümüz şehirlerinin çevre sorunlarına odaklandıkları görülmektedir. (K15) kodlu öğrenci: “Şimdi her taraf binalar, hiç yeşil alan yok. Burada bildiğimiz bahçeler var. O zaman ise çölün ortasında bir bahçe. Nasıl olurdu, bilemiyorum. Çok merak ediyorum.” diyerek Babil şehri ile ilgili olarak hikâyede anlatılanların merakını artırdığını ifade etmiştir. Bir başka öğrenci ise

günümüz şehirleri ile Babil şehrini kıyaslayarak: “*O dönemde Babil şehrinin etrafı surlarla çevriliydi ama bizimkisi öyle değil. Babil şehrinin kralı ‘dişe diş’ kuralını koymuştur. Ama bizim hâkimlerimiz, savcılarımız vardır. Babil şehri çiçekler ve güzel heykeller ile süslü ama bizimkinde hiç böyle şeyler yok.*” (K25) demiştir.

Öğrenci cevaplarından hareketle öğrencilerin soruda ifade edilen karşılaştırma becerisini yeterli ölçüde kazandıkları görülmektedir.

İkinci olarak öğrencilere, “*Babil şehrinde yaşayan bir mimar olsaydınız, binaların üzerinde bahçe yapabilmek için ve bütün bir şehri yeşillendirebilmek için nasıl bir yol izlerdiniz?*” sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temalar Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. “Babil’in Asma Bahçeleriyle İlgili Hikâyede Tarihsel Empati Becerisi İfade Eden Yargıları Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Her yere ağaç dikerdim	K1, K22, K25, K29	4
Çiçek dikerdim	K1, K26, K27	3
Kanallar açardım	K2, K29	2
Farklı bitkiler dikerdim	K2, K7, K9, K10, K15, K22, K26, K32	8
Sulardım	K3, K27, K29, K31, K33	5
Toprak taşırdım	K3, K4, K5, K7, K9, K14, K22, K32	8
Tohum ekerdim	K4, K23, K28, K33	4
Kerpiç	K5, K6, K23	3
Sulama için evlerde yaşayanları görevlendirirdim	K7	1
Beton dökerdim	K8	1
Çamur koyardım	K8	1
Fırat’a yakın yapardım	K8	1
Bitkileri saksılara dikerdim	K9, K10, K11, K24, K33	5
Kerpice tohum ekerdim	K12, K14, K16, K19, K31	5
Binaların yanına asma diker, binayı sarmasını beklerdim	K13, K28	2
Evlerin yanına kerpiç koyar, kum ve toprakla kapatır, tohum ekerdim	K17, K21	2
Kurak yerlere ev yapardım	K18, K30	2
Bina çatılarına toprak taşıyıp tohum ekerim	K20	1
Sarmaşık dikerim	K20	1
İnsanlarla birlikte çalışırdım	K30	1

Öğrencilerin vermiş olduğu cevapların 20 tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Farklı bitkiler dikerdim*’ (8) ve ‘*Toprak taşırdım*’ (8) gibi

ifadeler öne çıkarken, ‘Sulama için evlerde yaşayanları görevlendirirdim’, ‘Beton dökerdim’, ‘Çamur koyardım’, ‘Fırat’a yakın yapardım’, ‘Bina çatılarına toprak taşıyıp tohum ekerim’, ‘Sarmaşık dikerim’, ‘İnsanlarla birlikte çalışırdım’ gibi temaların ise birer kez vurgulandığı görülmektedir.

(K2) kodlu öğrenci: “Babil şehrinde yaşayan bir mimar olsaydım, binaların üzerine bina yapabilmek için, şehri yeşillendirebilmek için, bir sürü kanal açardım. Farklı yerlerden bitkiler, tohumlar getirerek şehri yeşillendirirdim.” diyerek, su ve şehir hayatı arasında bağlantı kurmuştur. Bir başka öğrenci ise binaların üzerinde bahçe yapabilmek için önerisini şu cümlelerle ifade etmektedir: “Ben Babil şehrinde yaşayan bir mimar olsaydım, evin üzerini yeşillendirmek için toprak atardım ve sulardım. O zaten kendiliğinden yeşillenecektir.”(K3) demiştir. (K28) kodlu öğrenci ise farklı bir çözüm önerisi getirerek: “Kral bana bunları yap deseydi, ben kalenin yanına asma çiçekleri dikerdim. Bu da büyüyüp kendini eve saracak ve oranın güzel olmasını sağlayacak.” demiştir.

Öğrencilerin verdiği cevapların frekans dağılımından ve yapılan yorumlardan hareketle, soruda yer alan tarihsel empati becerisinin yeterli ölçüde kazanıldığı görülmektedir.

Üçüncü olarak öğrencilere, “Babil Kulesini ziyaret eden bir yolcu olduğunuzu düşünün. Ziyaretiniz sırasında gördüklerinizi nasıl anlatırdınız?” sorusu sorulmuştur.

Alınan cevapların frekans dağılımı Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Babil Kulesiyle İlgili Mekân Tasviri İfade Eden Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Çok büyük	K1, K6, K10, K22, K28, K33	6
Büyüleyici	K1, K22, K30	3
Tuğladan yapılmış	K2	1
En yüksek bina	K2, K4, K7, K16, K17, K23, K26, K31, K33	9
Duvar süslemeleri var	K2, K3, K6, K7, K24	5
Babil şehrinin yeşillikleri	K6	1
Müthiş	K6, K9, K25	3
Muhteşem	K8, K14	2
Çok Güzel	K9, K18, K19, K20, K26, K29	6
Kaybolurdum	K10	1
Etrafi izlerdim	K10, K21, K27, K30, K32	5
Baştanbaşa gezerdim	K12, K13, K27	3
Zorlanırdım	K16	1
Taş gibi sağlam	K17	1
Kerpiçten yapılmış	K29, K31	2

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencileri Babil Kulesi ilgili olarak verdikleri cevapların 15 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında ‘*En yüksek bina*’ (6), ‘*Çok büyük*’ (6), ‘*Çok Güzel*’ (6) temalar öne çıkarken, ‘*Tuğladan yapılmış*’, ‘*Babil şehrinin yeşillikleri*’, ‘*Kaybolurdum*’, ‘*Zorlanırdım*’, ‘*Taş gibi sağlam*’ temalarının birer kez vurgulandığı görülmektedir.

Öğrencilerin Babil Kulesini tasvir eden cevapları incelendiğinde, genel olarak büyük, güzel, muhteşem, yüksek gibi genel ifadelerle tasvirler yaptıkları görülmektedir. (K16) kodlu öğrenci: “*Oranın çok güzel bir kule olduğunu, yüksek olduğunu ve çıkarken çok zorlandığımı söyledim.*” demiştir. Bir başka öğrenci ise: “*Çok yüksek olduğunu gördüm. İçinde işlemler olduğunu fark ettim. Bunu da kendi ülkemde anlattım.*” (K7), diyerek hikâye metninde yer alan bilgilerle ilişkilendirdiği ifadelerinde özellikle kulenin yüksekliğini vurgulamıştır. (K2) kodlu öğrenci ise daha detaylı bir tasvir yaparak, “*Babil Kulesini tuğla ile yapmışlar. Kulenin duvarlarına çeşitli süslemeler yapmışlar. Babil kulesi orada en uzun binadır.*” demiştir.

Öğrencilerin hikâyede yer alan bilgilerden ve uygulama sürecindeki tartışmalardan hareketle, Babil Kulesi gibi tarihi bir mekânı tasvir etmek için kazandıkları bilgi ve beceriyi kullandığı görülmektedir.

Son olarak öğrencilere, “*Okuduğunuz hikâyenin Babillilere ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?*” sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin verdiği cevapların frekans dağılımı Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. “Babil’in Asma Bahçeleri” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Evet	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20 K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33	32
Hayır		0
Boş	K9	1

Yukarıda verilen frekans tablosunda görüldüğü üzere 31 öğrenci, okudukları hikâyenin öğrenme süreçleri üzerinde etkili ve verimli olduğunu ifade ederken, 1 öğrenci soruyu boş bırakarak cevaplamamıştır.

(K9) kodlu öğrenci okunan hikâyenin öğrenme süreçleri üzerinde etkili olduğu ifade ederek: “Benim için güzel bir hikâyeydi. Keyifli bir şekilde okudum. Akılda kalıcı ve güzel bir hikâyeydi.” demiştir. (K20) kodlu öğrenci ise: “Evet düşünüyorum. Çünkü oranın genellikle güzelliklerini anlatmış. Bu da hikâyeyi etkilemiş. Bir de olayı inanın gözünde canlandırarak şekilde anlatmış. Hikâyede olayların, renklerin, şekillerin hangi şekilde olduğunu söylediğinden insanın içi kaynaşıyor, her şeyi anlatıyor.” diyerek, hikâyelerin hayal kurma beceresini artırdığını ifade etmiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, “Babil’in Asma Bahçeleri” isimli hikâyenin öğrenciler tarafından faydalı ve etkili bulunduğu görülmektedir.

“Hitit Ülkesi” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular

“Hitit Ülkesi” isimli hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrenciler dört sorunun yer aldığı öğrenci çalışma kâğıdı verilmiştir. (Ek 15)

İlk olarak öğrencilere “Hitit ülkesinin başkenti olan Hattuşa’da yaşayan birisi olsaydınız, baharın gelişini müjdeleyen Puralli bayramını nasıl kutlardınız?” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrencilerin verdiği cevapların frekans dağılımı Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Puralli Bayramını Nasıl Kutlardınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Bayram yemeği	K1, K3, K5, K9, K12, K16, K17, K20, K21, K22, K25, K27, K29, K31, K32	15
Eğlenirdim	K1, K3, K4, K10, K11, K13, K30	7
Bayraklar	K2, K24	2
Çalgılar	K2, K5, K6, K8, K13, K23	6
Oyunlar oynardım	K2, K6, K9, K22	4
Renkli kıyafetleri giyerdim	K4, K6, K14, K24, K30	5
Müzik eşliğinde oynardım	K5, K7, K16, K23	4
Yüzümü boyardım	K6	1
Etrafı süslerdim	K7, K8, K28	3
Dua ederdim	K9, K19, K25, K33	4
Masallar anlatırdım	K9, K16	2
Şenlik düzenlerdim	K11, K23, K28, K33	4
Hediyeler verirdim	K12	1
Çiçek dikerdik	K19	1
İnsanları davet ederdim	K26, K31	2
Kurban keserdim	K29, K32	2

Yukarıdaki tabloda öğrenciler tarafından verilen cevapların 16 tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Bayram yemeği*’ temasının 15 kişi tarafından vurguladığı görülmektedir. Bayram imgesinin birlikte yenen yemeklerle ilişkilendirilmesi, önemli bir kültürel aktarım olarak not edilebilir. ‘*Yüzümü boyardım*’, ‘*Hediyeler verirdim*’, ‘*Çiçek dikedik*’ temaları ise birer öğrenci tarafından ifade edilmiştir.

(K3) kodlu öğrenci: “*Yemekler yaptırıp, herkesi davet ederdim ve eğlence yaptırırdım.*” derken, (K8) kodlu öğrenci: “*Ben olsaydım baharın gelişini çalgılı ve bahar renklerini kullanarak yapardım.*” demiştir. Her iki öğrencinin hikâyede anlatılan bayram tasvirine uygun cevaplar verdiği görülmektedir. (K27) kodlu öğrencinin ise: “*Ben çiçeklerle dolu bir bahçede toplanıp yemek yemeyi isterdim. Ben bu şekilde kutlardım.*” diyerek daha kişisel bir cevap verdiği görülmektedir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin Hitit bahar bayramı olan Puralli Bayramı ile ilgili olarak, kişisel tasarımlar geliştirebildikleri ve bu düşünceleri ifade edebildikleri görülmektedir.

İkinci olarak öğrencilere, “*Mısır elçisi olarak Hitit Kralı Hattuşili’nin sarayına gittiğinizi düşünün, Kadeş Antlaşmasının önemini krala nasıl açıkladınız?*” sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin verdiği cevaplar ilişkin temalar Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23. Kadeş Antlaşmasının Önemine İlişkin Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Savaş yerine barış	K1, K2, K7, K8, K9, K10, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K25, K28, K30, K31	17
İnsanlar zarar görmesin	K1, K11, K12, K13, K22, K26, K31, K33	8
İnsanlar ölmesin	K1, K13, K18, K19, K25	5
İlk antlaşma	K2, K4, K9, K18, K23, K27, K29, K30, K32	9
Tedirgin olurum	K3, K24	2
Heyecanlanırdım	K5	1
Para verirdim	K7	1
İkna ederdim	K10, K11, K26, K32	4
Kralların çocuklarını evlendirirdim	K14	1
Tarihe geçeriz	K23, K27, K32	3
Ülkeler gelişir	K28, K33	2

Öğrenciler tarafından verilen cevapların 11 başlık üzerinde toplandığı görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Savaş yerine barış*’ (17) ‘*İlk antlaşma*’ (9) ve ‘*İnsanlar*

zarar görmesin' (8) temaları öne çıkarken, 'Tedirgin olurum', 'Para verirdim', 'Kralların çocuklarını evlendirirdim' temalarının birer kez vurgulandığı görülmektedir.

(K30) kodlu öğrenci: "Bence çok önemli bir antlaşmadır. Ben krala şöyle açıklardım. Ben derdim ki bu anlaşmayı yaparsak tarihe geçeriz ve ilk antlaşma olur. Artık aramızda savaş olmayacağını da söyledim." derken, (K7) kodlu öğrenci: "Kral bey bakın, artık savaş olmayacak! Birlik ve beraberliğin önemini anlatırdım. Ona yüklü miktarda para verirdim." diyerek farklı bir çözüm önerisi getirmiştir. (K16) kodlu öğrenci: "Sayın Hitit Kralı, sizin güvenliğiniz ve bizim güvenliğimiz için, ülkemiz harap olmasın diye gelin bir antlaşma imzalayalım." demiştir. Bir başka öğrenci ise: "Krala, bir daha savaşmayacağız, ikimiz de yıpranmayacağız, senin ülkende ve benim ülkemde insanlar mutlu bir şekilde yaşar. Askerlerimiz de ölmez. Bu anlaşmada ilk yazılı antlaşma olur." (K18) diyerek hikâyede yer alan bilgileri kendi duygu ve düşünceleri ile ifade edebilmiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin tarihin ilk antlaşması olan Kadeş Antlaşması ile ilgili kazanımları kendi cümleleri ifade edebildikleri görülmektedir.

Üçüncü olarak öğrencilere, "Hititlerin dini anlayışı ile günümüzde hâkim olan dini anlayışlar arasındaki benzer ve farklı yönleri nasıl açıklayabiliriz?" sorusu yöneltilmiştir.

Öğrencilerin verdiği cevaplar ilişkin temalar Tablo 24'de gösterilmiştir.

Tablo 24. Hitit Dini İnancı İle Günümüz Dini İnançlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Dilek ağacı	K1, K9, K25	3
Çok tanrılı inanç- Tek tanrılı inanç	K2, K3, K5, K6, K7, K8, K11, K12, K13, K14, K16, K18, K19, K20, K21, K22, K27, K28, K30, K33	20
İki tarafta inancı için elinden geleni yapıyor	K4, K23	2
Her iki tarafta inancıdan vazgeçmez	K4, K28	2
Onlar taşlara, putlara inanır	K6, K9, K20, K21, K23, K24, K27, K29, K32	9
Onların inancı saçma	K9, K10, K23, K25, K29,	5
En iyi din Müslümanlık	K10, K32	2
Dini kitapları yok	K13, K29	2
Biz Müslümanız	K18, K24, K33	3
Farklı kutsallar	K17, K18, K28, K31	4
Onların rahipleri var	K26	1

Öğrenciler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde, Hitit toplumundaki çok tanrılı inanç sistemiyle, İslamiyet'in Allah inancı arasında karşılaştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda 11 temanın öne çıktığı izlenmektedir. Bunlar arasında 'Çok tanrılı inanç - Tek tanrılı inanç' teması 20 farklı öğrenci tarafından ifade edilirken, 'Onların rahipleri var' teması bir defa vurgulanmıştır.

(K2) kodlu öğrenci: "Hititlerde yüzlerce tanrı varmış. Bizlerde ise bir, tek olan Allah var." diyerek Hititlerin çok tanrılı inancı ile İslamiyet arasında karşılaştırma yapılmıştır. Benzer olarak (K23) kodlu öğrenci: "Onlar taşlara inanır, biz Allaha inanırız." demiştir. Bir başka öğrenci ise: "Bence en iyi din Müslümanlık. Onanlarca dinden daha iyi ve daha güzel... Çok tanrılı dinler bana çok saçma geliyor." demiştir. (K31) kodlu öğrenci ise, "Onlarda farklı kutsallar var iken, biz de yok." diyerek cevap vermiştir. (K7) kodlu öğrenci: "Onların inancı ilginç ama bizimkisi Allah'tır." demiştir. (K20) kodlu öğrenci ise düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmiştir: "Onlar çok tanrılı inanca sahiplerdi. Her şeyin bir tanrısı vardı. Bunlar putlara taparlardı. Bizimkisi ise bir tek tanrıdır." demiştir.

Öğrencilerin verdiği cevaplar ve temaların frekans dağılımına bakıldığında, öğrencilerin soruyu çok tanrılı inanç ve tek tanrılı inanç bağlamında değerlendirdikleri görülmektedir. Öğrenciler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde tarihsel karşılaştırma becerisinin gerçekleştiği görülmektedir.

Son olarak öğrencilere, "Okuduğunuz hikâyenin Hititlere ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin verdiği cevaplar ilişkin temalar Tablo 25'de gösterilmiştir.

Tablo 25. "Hitit Ülkesi" Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Evet	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K14, K15, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33	29
Hayır	K9, K12, K13, K16	4
Boş		0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 29 öğrenci okunan hikâyenin kalıcı ve anlamlı bir öğrenme imkânı sağladığını ifade etmiştir. 4 öğrenci ise hayır cevabı vererek okunan hikâyenin öğrenmelerine katkı yapmadığını ifade etmiştir.

Okunan hikâyelerin kalıcı ve anlamlı bir öğrenme sağladığını ifade öğrencilerden (K3) kodlu öğrenci: “*Hikâyeler ilgilimizi çektiği için daha iyi olur*” derken, (K20) kodlu öğrenci: “*Etkili oldu. Birçok şey öğrendik. Ders kitabından öğrenseydik daha sıkıcı olurdu.*” demiştir. (K24) kodlu öğrenci ise: “*Evet, normal ders kitabından işleseydik bu kadar etkili olmaz, aklımızdan çıkardı.*” demiştir. ‘Hayır’, cevabı veren öğrencilerden (K9) kodlu öğrenci: “*Bence Hititleri ders kitabından işleseydik daha iyi olurdu.*” demiştir. (K12) kodlu öğrenci ise: “*Hayır düşünmüyorum, çünkü çok karmaşık bir hikâyeye.*” demiştir. (K13) kodlu öğrenci: “*Hayır düşünmüyorum, çünkü hiç akılda kalmaz.*” derken, (K16) kodlu öğrenci: “*Bence fazla akılda kalmadı. Ders kitabından işlese daha iyi olur.*” demiştir.

“Hitit Ülkesi” adlı hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrencilere verilen çalışma kâğıtlarıyla elde edilen nitel verilerden hareketle, öğrencilerin ilgili öğrenme alanıyla ilişkili farkındalık düzeylerinin geliştiği söylenebilir.

“Frig Kralı Gordios” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular

“Frigya Kralı Gordios” isimli hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrenciler dört sorunun yer aldığı öğrenci çalışma kâğıdı verilmiştir. (Ek 16)

İlk olarak öğrencilere, “*Frig Krallığı zamanında çiftçi olarak yaşamak sizi nasıl etkilerdi?*” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrencilerin verdiği cevaplar ilişkin temalar Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26. Frigler Döneminde Çiftçi Olsaydınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Çiftçilik yapardım	K1, K2, K3, K6, K7, K8, K14, K16, K26	9
Toprağa saygı	K23	1
Öküz kesenlere ceza	K6, K23, K24, K31, K32	5
Tarım kontrol edilir	K17, K32	2
Tarım önemli	K7, K13, K15, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K27, K33	11
Kral Gordios da çiftçi	K5, K25, K28	3
Geçim kaynağı tarımdır	K8, K9, K10, K11, K12, K14, K16, K18, K19, K29	10
Saban kırmak yasak	K16, K24, K30, K31, K32	5
Sert kanunlar var	K2, K6, K9, K10, K11, K13, K19, K24, K32	9
Tarım kutsaldır	K27, K33	2

Öğrenciler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde, 10 temanın öne çıktığı görülmektedir. Bunlar arasında, ‘*Tarım önemli*’ (11), ‘*Geçim kaynağı tarımdır*’ (10), ‘*Sert kanunlar var*’ (9), ‘*Çiftçilik yapardım*’ (9) gibi temalar öne çıkarken, ‘*Toprağa saygı*’ teması sadece bir öğrenci tarafından ifade edilmiştir.

(K24) kodlu öğrenci: “*Frigler zamanında tarım önemli olduğu için dikkat ederdim. Zaten sert kurallar var.*” derken, (K2) kodlu öğrenci ise: “*Ben Frig zamanında bir çiftçi olsaydım, o zamanda tarımın çok önemli bir yer vardı. Ama o zaman da çiftçi olsaydım, o zaman ki zor kurallara uyum sağlayamazdım.*” demiştir. (K6) kodlu öğrenci ise tarımın sert kuralları olduğunda bahsederek: “*Çok etkilenirdim. Çiftçi olursam mutlu olurum. Ama tarımın sert kuralları var. Öküz kesmek yasak.*” diyerek hikâyede yer alan anlatıya uygun bir kurguyla düşüncelerini ifade etmiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin Frig Krallığı dönemindeki tarımsal faaliyetlere ilişkin özdeşim kurabilme becerilerinin geliştiği görülmektedir.

İkinci olarak öğrencilere, “*Frigler’in en önemli ilahının Kibele, yani Ana Tanrıça olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin verdiği cevaplar ilişkin temalar Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Kibele İnancını Nasıl Değerlendiriyorsunuz Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Kibele ana gibidir	K2, K4, K6, K19, K24, K27	6
Saçma	K3, K5, K25, K29	4
Kadınlara değer verirler	K4, K12, K26, K31	4
Toprağın ana gibi olduğunu düşünmüşler	K6, K7, K14, K18, K24, K26, K28, K30, K32	9
Çok tanrılı inanış	K8, K22, K25	3
Yanlış bir inanç	K9, K15, K20, K21, K23	5
Mantıklı	K10, K31	2
Soyu devam ettiren ana gibidir	K11, K17	2
Pek anlamadım	K1, K16, K29	3
Tarım yaptıkları için	K24, K32	2
Saygı duyarım	K20, K33	2
Toprağa önem verirler	K13, K19, K23, K27	4

Öğrenciler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde 12 temanın öne çıktığı görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Toprağın ana gibi olduğunu düşünmüşler*’ (9) temasının öne çıktığı görülmektedir.

(K14) kodlu öğrenci: “*Bence herkes ölünce toprağa yani, annesine gitmiş gibi düşünürler.*” derken, (K23) kodlu öğrenci: “*Toprağa daha çok önem verdikleri için.*” demiştir. (K32) kodlu öğrenci Ana tanrıça Kibele ve toprak arasında bağlantı kurarak: “*İyi değerlendiriyorum. Tarım yapmışlar. Çünkü toprağın da ana gibi olduğuna inanmışlar.*” derken, (K2) kodlu öğrenci: “*Çünkü çocukları doğuran analar olduğu için.*” demiştir. Soruyla ilgili olumsuz görüşler ifade öğrencilerden (K4) kodlu öğrenci: “*Bence anlamsızdır. Çünkü tanrımız Allah’tır. Bir yandan da iyi, çünkü kadınlara değer vermişler. Kadın olmazsa olmaz, bunun da farkındalar.*” derken, (K25) kodlu öğrenci ise: “*Bence çok saçma, bir kadın ülkeyi yönetmez.*” demiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle Frig inancının en önemli figürlerinden birisi olan ‘*Kibele Kültünün*’ öğrenciler tarafından yeterli ölçüde kavrandığı düşünülebilir.

Üçüncü olarak öğrencilere, “*Gordios, Sabazios tapınağında kendisini krallığa taşıyan arabasına bağladığı düğüm ile neyi amaçlamış olabilir, siz bu düğümü çözmek için nasıl bir yol izlediniz?*” sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin verdiği cevaplar ilişkin temalar Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. Gordion Düğümünün Nasıl Çözerdiniz Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Keserdim	K1, K5, K16, K21, K22	5
Yakardım	K1, K10, K13, K20, K23, K25, K31	7
Ucunu bulmaya çalışırdım	K2, K8, K12, K24, K30	5
Amaç zeki olanı bulmak	K2, K32	2
İpin bir tarafından çekerdim	K3	1
Sabretmeliyiz	K4, K8, K15, K24	4
Araştırırdım	K6, K7, K18, K21, K25, K27, K28, K29	8
Biraz denerim, yoksa koparırdım	K9, K28	2
Kimse çözemez	K11	1
Düğümü çözen akıllı ve bilgili olmalı	K14, K26, K32	3
Fikrim yok	K17	1
Acele etmezdim	K18, K27, K33	3
Her şeyi sırayla yapardım	K18, K27	2
Bir sürü insanla birlikte çözerdim	K19	1
Dikkatli olurdu	K27, K33	2
Bilgili insanlardan yardım alırdım	K29	1

Öğrenciler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde 16 temanın öne çıktığı görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Araştırırdım*’ (8) ve ‘*Yakardım*’ (7) temalarının öne çıktığı görülmektedir. Diğer taraftan ‘*İpin bir tarafından çekerdim*’, ‘*Kimse çözemez*’,

'Fikrim yok', 'Bir sürü insanla birlikte çözerdim', 'Bilgili insanlardan yardım alırdım' temaları ise birer kez vurgulanmıştır

Öğrenci cevapları incelendiğinde bazı öğrencilerin düğümü çözmek için farklı yöntemler deneyeceklerini ifade etmelerine karşın, bazı öğrenciler ise kesmek ve yakmak gibi yöntemler önermiştir. Birinci kısımda yer alan (K12) kodlu öğrenci: "*Düğümün küçük kısmından tutup çekerdim ve düğüm çözüldü.*", (K14): "*Bence o düğümü çözenin çok akıllı ve bilgili birisi olacağına inanmış.*", (K3): "*Ben olsam düğümün bir tarafından tutup çözerdim.*", (K2): "*Ben o düğümü çözmeye çalışsaydım, ipin bir ucuna bir halka takardım ve bu sayede düğümü başını bulurdum ve çözerdim. Amaç zaten zeki olanın bulması...*", (K27) kodlu öğrenci: "*Ben öncelikle acele etmezdim. Her şeyi sırasıyla yapardım. Araştırırdım. Dikkatli olurum. Zaten kralın amacı da bu olmalı.*" derken, bir başka öğrenci ise: "*Bence anlatılmak istenen işlerimizi zorla yapmamalıyız. Ben olsam açmak için ince bir şey kullanırdım.*" (K4) demiştir.

(K1) kodlu öğrenci ise farklı bir çözüm önerisi getirerek: "*Ben olsaydım düğümü şöyle çözerdim. Önce keser ya da yakardım.*" demiştir. (K31) kodlu öğrenci: "*Direk yakardım ve açardım.*" derken, (K16) kodlu öğrenci: "*Bence düğüm dipte bir yerde saklamıştır. Bulamazsam kesip tekrar bağlarım ve çözerim.*" demiştir. (K21) kodlu öğrenci: "*Ben çok uğraşırđım, sabaha kadar uğraşırđım. Ama eğer çok sinirlenirsem keserdim.*", (K25): "*Bir ucunu yakardım gizlice. Sonra düğümüz çözdüm diye kandırırdım.*" demiştir. (K11) kodlu öğrenci ise: "*Bu düğümü kimse çözemez.*" diyerek daha farklı bir yaklaşımda bulunmuştur.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin soruda ifade edilen Gordion Düğümünü çözmek için farklı çözüm önerileri geliştirebildikleri görülmektedir.

Son olarak öğrencilere, "*Okuduğunuz hikâyenin Frigler'e ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?*" sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin verdiği cevaplar ilişkin temalar Tablo 29'da gösterilmiştir.

Tablo 29. “Frig Kralı Gordios” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımlar	Frekans
Evet	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33	32
Hayır	K3	1
Boş		0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 32 öğrenci okunan hikâyenin kalıcı ve anlamlı bir öğrenme imkânı sağladığını ifade etmiştir. 1 öğrenci ise hayır cevabı vererek okunan hikâyenin öğrenmelerine katkı yapmadığını ifade etmiştir.

(K9) kodlu öğrenci: “*Bunu hikâye olarak okuduğumuz iyi oldu. Bunun filmini de izlemek isterim.*” derken, (K18) kodlu öğrenci: “*Evet çok güzel ve eğlenceli olarak öğrenmemi sağladı.*” demiştir. (K27) kodlu öğrenci: “*Evet, nedense anlamama yardımcı olacak şekilde anlatılmış. Gözümde canlandı.*” derken, (K10) kodlu öğrenci: “*Bence güzeldi. Hoş bir hikâye... En güzeli buydu.*” diyerek hikâyeler arasında en çok bu hikâyeyi beğendiğini ifade etmiştir. Düşüncelerini benzer cümlelerle ifade eden (K16) kodlu öğrenci ise: “*En çok bu hikâye aklımda kaldı. Çünkü bu hikâye çok değişikti.*” demiştir.

K3 kodlu öğrenci ise: “*Bence çok saçma oluyor.*” diyerek soruya olumsuz cevap vermiştir.

“Frig Kralı Gordios” adlı hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrencilere verilen çalışma kâğıtlarıyla elde edilen nitel verilerden hareketle, öğrencilerin ilgili öğrenme alanıyla ilişkili farkındalık düzeylerinin geliştiği söylenebilir.

“Altın Ülke Lidya” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular

“Altın Ülke Lidya” isimli hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrenciler dört sorunun yer aldığı öğrenci çalışma kâğıdı verilmiştir. (Ek 17)

İlk olarak öğrencilere, “*Kral Yolu’nun Lidya devleti için önemi nedir ve siz bir tüccar olsaydınız bu yoldaki seyahatiniz nasıl olurdu?*” sorusu yöneltilmiş ve aşağıdaki tabloda yer alan cevaplara ulaşılmıştır.

Öğrenciler tarafından verilen cevapların frekans dağılımı Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30 Kral Yolunun Önemi İle İlgili Olarak İfade Edilen Öğrenci Görüşlerinin Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Ticaret	K1, K2, K4, K5, K8, K9, K11, K12, K15, K20, K24, K25, K28, K30	14
Geçim kaynağı	K2, K22, K30	3
İlk para	K3, K5, K23, K27, K29, K32, K33	7
Atlarla yolculuk yapardım	K6, K28, K31	3
Para kazanırım	K7, K22	2
Yoldan vergi alırım	K9, K26, K29	3
Para kazanırdım	K10	1
Yorucu	K13, K18, 28	3
Önemli bir yol	K14, K24	2
Katırlarla yük taşırdım	K15	1
Eşkıyalar çoktur	K16, K30	2
Zengin çarşılar var	K17	1
Lidya devleti bu yoldan para kazanır	K2, K18, K25, K29, K32,	5

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin verdiği cevapların 13 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Ticaret*’ (14) ve ‘*İlk para*’ (7) temaları öne çıkarken, ‘*Zengin çarşılar var*’, ‘*Para kazanırdım*’ ve ‘*Katırlarla yük taşırdım*’ temalarından birer kez bahsedilmiştir.

Kral yoluyla ilgili düşüncelerini ifade eden bazı öğrencilerin görüşleri şöyledir. (K18) kodlu öğrenci: “*Lidya devleti Kral Yolundan gelir sağlar. Seyahatimin biraz zor olacağını düşünüyorum.*”, (K24): “*Bu yol ülkemiz için çok önemli. Çünkü bu yolda ticaret yapılır.*”, (K8): “*Ben bir tüccar olsaydım çoğu kez ticaret yapar, bu yolu kullanırdım.*”, (K31): “*Ben olsaydım atlarla yolculuk yapardım.*”, (K5): “*Bence önemi çoktur. İlk defa parayı bulmuşlardır. Adı elektrondur. Tüccar olsaydım kral yolunda ticaret yapardım.*”, (K27): “*İlk parayı yaptıkları için onların paralarını taşımak isterim.*”, (K2): “*Kral yolu onların ticaret yaptığı bir yoldur.*”, (K1): “*Bu yol ülkeler için çok önemli. O yol olmazsa ticaret olmazdı. Bu Lidyalılar için hiç iyi olmazdı ve ticaret olmazdı.*”

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin tarihi Kral Yoluyla ilgili fikir üretebildikleri görülmektedir.

İkinci olarak öğrencilere, “*Lidya Ülkesinin başkenti olan Sardes çarşısında alışveriş yapsaydınız hangi ürünleri alırdınız?*” sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin verdiği cevaplardan elde edilen temaların frekans dağılımı Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31 Sardes Çarşısından Hangi Ürünü Alırsınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Parfüm	K1, K6, K10, K13, K18, K20, K21, K28, K30, K32	10
Lidya kumaşı	K1, K2, K10, K11, K12, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K24, K28, K32	14
Kilim	K1, K3, K6, K12, K14, K18, K19, K23, K25, K26, K28	11
Halı	K1, K3, K5, K6, K10, K12, K13, K14, K16, K17, K18, K25, K26, K32	14
Yiyecek	K2, K5, K22, K26, K31	5
Kılıç	K5, K23, K27	3
At	K5, K23, K28, K31	4
Meyve, sebze	K5, K23, K29	3
İhtiyacım olan şeyleri alırım	K7, K9, K22, K33	4
Çömlek	K6, K8, K9, K20, K28, K29, K32	7
Demir tepsi	K13	1
Mutfak Malzemeleri	K13, K31	2
Elbise	K14, K24, K25, K27	4
Tahıl alırdım	K15	1
Keten kumaş	K11, K19, K29	3

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin verdiği cevapların 15 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında ‘Lidya kumaşı’ (14), ‘Halı’ (14), ‘Kilim’ (11), ve ‘Parfüm’ (10), temaları öne çıkarken, ‘Demir tepsi’ ve ‘Tahıl alırdım’ temalarından birer kez bahsedilmiştir.

Sardes Çarşısı ile ilgili olarak (K20) kodlu öğrenci: “Lidya çömleklerini alırdım. Kendime başka şeyler de alırdım. İnce kumaşlar.”, (K25) kodlu öğrenci: “Ben kilim halı ve elbise alırdım. Çünkü işlemelerini çok beğendiğim için alırdım.”, (K13): “Orada parfüm, kök boyalı halılar, demir tepsi, mutfak malzemeleri alırdım.”, (K6): “Çömlek, halı, kilim ve parfüm alırdım.”, (K23): “Halı yiyecek, kılıç, at gibi şeyler satardım ve meyve, sebze satardım. Parfüm, elbise alırdım.”, (K2): “Daha çok yiyecek alırdım. Çünkü bence o zamanda her şeyden önemliydi bence. Lidya kumaşı alırdım.” demişlerdir. (K11) kodlu öğrenci ise Sardes çarşısını tarif ederek: “Çarşısı çok güzel ve düzenlidir ve şöhretlidir. İnce keten kumaş alırdım.” demiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin tarihi Sardes çarşısıyla ilgili fikir üretebildikleri görülmektedir.

Üçüncü olarak öğrencilere, “ *“Kral Kroisos ve Filozof Solon arasında geçen tartışmayı nasıl değerlendiriyorsunuz?”* sorusu sorulmuştur.

Öğrencilerin verdiği cevaplardan elde edilen temaların frekans dağılımı Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32. Kral Kroisos ve Filozof Solonun Tartışmasına İlişkin Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Kralın kızması yanlış	K1, K5, K22, K27, K31	5
Saçma bir tartışma	K2, K3, K11, K12, K26, K30	6
Solonun verdiği cevap iyi	K2, K23, K28	3
Farklı fikirlere saygılı olmalı	K4, K20, K32	3
Kral değişmeli	K5	1
Savaş çıkabilir	K6, K7, K29, K33	4
Filozof Solon haklı	K8, K16, K18, K21, K23, K27, K29, K31	8
Kral kibirle hareket etmiş	K9, K18, K24	3
Kral Solonu dinlemeli	K10, K17, K18, K25, K31	5
Kavga yerine konuşmalılar	K13, K14, K32	3
İkisini barıştırdım	K15, K33	2
Para ile mutluluk olmaz	K19	1
Cevap çok anlamlı	K21	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin verdiği cevapların 13 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Filozof Solon haklı*’ (8) ve ‘*Saçma bir tartışma*’ (6) temaları öne çıkarken, ‘*Kral değişmeli*’, ‘*Para ile mutluluk olmaz*’ ve ‘*Cevap çok anlamlı*’ temalarından ise birer kez bahsedilmiştir.

Öğrenci cevapları incelendi hikâyede yer alan tartışmanın öğrenciler tarafından belli ölçüde anlaşıldığı, kısmen soyut kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda, (K7) kodlu öğrenci: “*İyi değil, savaş çıkabilir.*”, (K5) kodlu öğrenci: “*Bence Hepsi haksız, kral başkası olmalıdır.*”, (K26) kodlu öğrenci: “*Bence saçma bir tartışma. Bence Kral Kroisos’un Solon’a verdiği cevap gayet iyiydi.*”, (K1) kodlu öğrenci: “*Bence Kral Kroisos’un kızması gereksizdi. Israrla kendini övmesi olmasaydı bunlar olmazdı.*”, (K11): “*Çok gereksiz bir tartışma çıktı.*” demiştir.

Verdikleri cevapları ile tartışmanın özünü daha iyi kavradıkları belli olan öğrencilerden (K19) kodlu öğrenci: “*Ben Solonu haklı buldum. Çünkü para ile mutluluk elde edilmez.*”, (K21) kodlu öğrenci: “*Bence filozof çok haklıdır. Bence cevap çok güzeldi.*”, (K9) “*Kibirle hareket ederlerse, sonları hayır olmaz.*” demiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin hikâyede Kral Kroisos ve Filozof Solon arasında geçen tartışma hakkında fikir yürütebildikleri görülmektedir.

Son olarak öğrencilere, “Okuduğunuz hikâyenin Lidyalılara ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temaların frekans dağılımı Tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 33. “Altın Ülkesi Lidya” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Evet	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33	30
Hayır	K9, K10, K12	3
Boş		0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 30 öğrenci okunan hikâyenin kalıcı ve anlamlı bir öğrenme imkânı sağladığını ifade etmiştir. 3 öğrenci ise hayır cevabı vererek okunan hikâyenin öğrenmelerine katkı yapmadığını ifade etmiştir.

Okunan hikâyenin kendilerine anlamlı bir öğrenme sağladığını ifade eden öğrencilerden (K5) kodlu öğrenci: “Evet ilk parayı bulmuşlardır. Altın ve gümüş karışımından oluşan elektron parayı.”, (K18): “Evet, ben bu hikâyede kral ve filozofun konuşmasını çok beğendim. Bu yüzden böyle daha kalıcı.”, (K3): “İlk parayı icat ettikleri için çok dikkatimi çekti.”, (K33): “Evet bu sayede gözümde iyi canlandı. Bu da benim dikkatimi çekti. Gözümde her şey canlandı. Bu sayede çok iyi anlamamı sağladı.”, (K13): “Bana birçok ders verdi. Ne yapmam gerektiğini öğrendim.” demiştir.

Lidyalılar ile ilgili olarak okunan hikâyenin anlamlı ve kalıcı bir öğrenme sağlamadığını ifade eden (K9) kodlu öğrenci: “Bunu bir film olarak izlemek istedim. Ama bunu biraz saçma buldum, beğenmedim.” demiştir. (K10) kodlu öğrenci: “Ben beğenmedim. Ama çarşısını çok sevdim. Keşke orayı görsek...” derken, (K12) kodlu öğrenci: “Bence değil, çünkü dikkatimi çekmedi.” demiştir.

“Altın Ülkesi Lidya” adlı hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrencilere verilen çalışma kâğıtlarıyla elde edilen nitel verilerden hareketle, öğrencilerin ilgili öğrenme alanıyla ilişkili farkındalık düzeylerinin geliştiği söylenebilir.

“Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular

“Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” isimli hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrenciler dört sorunun yer aldığı öğrenci çalışma kâğıdı verilmiştir. (Ek 18)

İlk olarak öğrencilere, “*Urartu ülkesi gibi dağlık ve engebeli bir coğrafyada yaşayan biri olsaydınız, bu zor arazi koşulları ile başa çıkabilmek için nasıl bir yol izlerdiniz?*” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımı Tablo 34’de gösterilmiştir.

Tablo 34. Urartu Ülkesinde Yaşamış Olsaydınız Arazi Koşullarına Nasıl Uyum Sağladınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Evimi düz yerler yaparım	K1, K15, K29, K33	4
Hayvancılık yapardım	K1, K12, K16, K18, K25, K27, K32	7
Kendime kürk alırdım	K2, K13, K19	3
Mağarada yaşarım	K3, K26, K30	3
Avcılık yaparım	K3, K24, K30	3
Yol yapardım	K4, K7, K8, K29	4
Kayalardan ev yapardım	K4, K14, K19, K22, K23, K27, K31	7
Zor olur	K5, K26, K31	3
Engibeli yolları yürür geçerdim	K6, K24	2
Kalın giyinirdim	K9, K10, K16, K17, K18, K25, K33	7
Kayalıklara gitmezdim	K10	1
Madencilik yapardım	K10, K31, K33	3
İnsanları davet ederdim	K11, K23	2
Ticaret yaparım	K12	1
Tarımla uğraşırdım	K13, K14, K16, K25, K28, K32	6
Yük hayvanları kullanırdım	K20, K21, K23, K28, K32	5
Taş oymacılığı	K14, K27	2
Dayanıklı olurum	K5, K31	2

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin verdiği cevapların 18 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Hayvancılık yapardım*’ (7), ‘*Kayalardan ev yapardım*’ (7) ve ‘*Kalın giyinirdim*’ temaları öne çıkarken, ‘*Kayalıklara gitmezdim*’ ve ‘*Ticaret yaparım*’ temaları ise birer kez bahsedilmiştir.

Soruya cevap veren öğrenciler: “*Dikkatli olup, fazla kayalara gitmezdim. Kalın üstler giyerdim. Daha çok madencilik daha iyi olurdu.*” (K10), “*Oralarda hayvan besler, tarımla uğraşırdım. Soğuktan korunmak için hayvan derisi kullanırdım. Sıcaktan korunma için de beyaz kumaş kullanırdım.*” (K13), “*Hayvan beslerdim. Çünkü dağlarda*

otlak olur. Kendimi ısıtırdım. Buğday ekerdim.” (K25), *“Ben o zamanlarda soğukta yaşadığım için kürkten yapılmış eşyalar tercih ederdim. Taştan evimi yapardım.”* (K19), *“Atlarla, eşeklerle, katırlarla gitmeye çalışırdım ama olmazsa yürürdüm.”* (K20) *“Onların taş oymacılığında ilerlemelerini sağlamıştır.”* (K27), *“Yapılan savaşlarda daha dayanıklı olur ve kararlı olurum.”* (K31) demiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin Urartu ülkesinin zor arazi şartlarını kavradıkları ve bu konuda fikir üretebildikleri görülmektedir.

İkinci olarak öğrencilere, *“Urartulu bir tüccar olduğunuzu düşündüğünüzde, en çok hangi ürünlerin ticaretini yapardınız?”* sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımı Tablo 35’de gösterilmiştir.

Tablo 35. Urartulu Bir Tüccar Olarak Hangi Ürünlerin Ticaretini Yapardınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.

Tema	Katılımcılar	Frekans
Kılıç	K1, K3, K8, K11, K14, K16, K17, K18, K24, K26, K27, K30	12
Kalkan	K1, K3, K23, K24, K26, K27, K30, K33	8
Mızrak	K1, K11, K16, K18, K23, K24, K30	7
Kazan	K1, K10, K11, K14, K16, K18, K23, K26 K33	9
Kemer tokası	K1, K8, K23, K27, K32	5
Bıçak	K1, K8, K11, K16, K26	5
Tarım yaparım	K2, K25, K28	3
Ok	K3, K30	2
Kumaş	K4, K9, K14, K19, K24, K32	6
Tahıl	K5, K25	2
Altın	K6, K22, K29	3
Zırh	K7, K10, K14	3
Yiyecek	K9, K14, K16, K25, K28	5
Heykeller	K10, K22, K29	3
Kaşık	K10, K26, K31	3
Arazi satardım	K13	1
Madeni eşyalar	K20, K21, K22, K26, K27, K33	6

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin verdiği cevapların 17 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında ‘Kılıç’ (12) ve ‘Kazan’ (9) temaları öne çıkarken, ‘Arazi satardım’ temasından sadece bir kez bahsedilmiştir.

Soruya cevap veren öğrencilerden bazıları: *“Kılıç, kalkan, bıçak, mızrak, kazan, kemer tokası satardım.”* (K1), *“Arazi satışı yapardım. Çünkü o dönemde düz arazi bulmak çok zor.”* (K13), *“Üç ayaklı boğa başlı kazanlar, bıçaklar, mızraklar, kılıçlar çok*

tercih edildiğinden en çok bunların ticaretini yaparım.” (K18), “Onların madenciligi çok gelişmiş olduğu için, güzel şeyler yaptıklarını düşündüğüm için madeni şeyler alırdım.” (K26) demiştir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin kendilerini Urartulu bir tüccar olarak hayal edebildikleri ve tarihsel empati kurabildikleri görülmektedir.

Üçüncü olarak öğrencilere, “*Urartulu bir mimar olsaydınız tarımsal faaliyetler için neler yapardınız?*” sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temaların frekans dağılımı Tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 36. Mimar Olsaydınız Tarımsal Faaliyetler İçin Neler Yapardınız Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Su kanalları	K1, K13 K18, K20, K21, K22, K23, K24, K28, K30, K33	11
Tünel	K1, K6, K7, K14, K26	5
Su kuyusu	K1, K10, K11, K15, K16, K17, K18, K24	8
Baraj	K1, K10, K16, K21, K25, K30, K31, K33	8
Halkı çalıştırdım	K3, K23, K25, K29	4
Vahşi hayvanlar için tel çekerdim	K4	1
Makineler yapardım	K5, K8	2
Kaleler yapardım	K9, K27	2
Yol	K13, K28	2
Pazar	K29, K32	2

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin verdiği cevapların 10 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında ‘*Su kanalları*’ (11), ‘*Su kuyusu*’ (8), ‘*Baraj*’ (8) temaları öne çıkarken, ‘*Vahşi hayvanlar için tel çekerdim*’ temasından sadece bir kez bahsedilmiştir.

Öğrenciler: “*Kanallar, barajlar, kuyular yapardım. Yer altından tüneller açardım.*” (K1), “*Kışın tarım yapılabilmesi için inşaatlar yapardım.*” (K2), “*Kuyular, barajlar yapardım ve tarıma çok önem verirdim.*” (K16), “*Kanallar inşa ederdim. Barajlar yapardım*” (21), “*Halkı tarımda çalıştırdım. Çünkü tarım olmazsa yiyecekte olmaz.*” (K25) demiştir.

Bazı öğrenciler ise: “*Değişik makineler yapardım. Her ürün için bir makine yapardım.*” (K5), “*Ben olsam, günlük hayatımdaki eşyaları kullanarak değişik makineler yapardım.*” (K8), diyerek bu günün imkânları ile düşünerek fikir yürütmüşlerdir.

Öğrenci cevaplarının frekans dağılımından ve öğrenci yorumlarından hareketle, öğrencilerin kendilerini Urartulu bir mimar olarak hayal edebildikleri tarihsel empati kurarak kısmen de olsa fikir üretebildikleri görülmektedir.

Son olarak öğrencilere, “*Okuduğunuz hikâyenin Urartulara ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?*” sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temaların frekans dağılımı Tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37. “Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağlamadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Evet	K1, K4, K6, K7, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33	27
Hayır	K2, K3, K5, K8, K16, K24	6
Boş		0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 27 öğrenci okunan hikâyenin kalıcı ve anlamlı bir öğrenme imkânı sağladığını ifade etmiştir. 6 öğrenci ise hayır cevabı vererek okunan hikâyenin öğrenmelerine katkı yapmadığını ifade etmiştir.

Okunan hikâyenin kendilerine anlamlı bir öğrenme sağladığını ifade eden öğrencilerden (K4) kodlu öğrenci: “*Bence çok iyiydi. İnsanın gözünde canlanıyor. Sıkıcı bir şekilde okumak yerine, böyle akılda kalıyor.*” derken, (K9) kodlu öğrenci: “*Urartuları çok beğendim. Tıpkı onları yaşamış gibi hissettim.*” demiştir. (K18) kodlu öğrenci: “*Evet oldu. Güzeldi. Kolay öğrendim ve kalıcı oldu.*” demiştir. (K33) kodlu öğrenci ise: “*Şamram kanalı ve insanların madencilik yapmasına çok şaşırılmışım. Eğlenceli geçti.*” demiştir.

Okunan hikâyenin kendileri için anlamlı ve kalıcı öğrenmeler sağlamadığını ifade eden öğrenciler: “*Bence hikâye şeklinde anlatmasalardı daha iyi olurdu.*” (K2), “*Bence bilgilerle çalışmak daha iyiydi. Hikâye uzun sürdüğü için iyi olmaz.*” (K3), “*Çok aklımda kalmadı ama yaşam zordu.*” (K5), “*Ben bu hikâyenin daha iyi olması için daha eğlenceli*

anlatırdım ve daha heyecanlı bir hale getirerek yapardım.” (K8), “Aklımda fazla kalmadı. Sadece dağlık bir ülkede yaşadıkları ve savaşmaktan yoruldukları aklımda kaldı.” (K16), “Bunu biraz beğenmedim” (K24), demiştir.

“Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” adlı hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrencilere verilen çalışma kâğıtlarıyla elde edilen nitel verilerden hareketle, öğrencilerin ilgili öğrenme alanıyla ilişkili farkındalık düzeylerinin geliştiği söylenebilir.

“İyonya Şehirleri” İsimli Hikâyeye Ait Bulgular

“İyonya Şehirleri” isimli hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrenciler dört sorunun yer aldığı öğrenci çalışma kâğıdı verilmiştir. (Ek 19)

İlk olarak öğrencilere, “İyonyalı bir gemici olduğunuzu düşünün ve deniz ticaretinin İyon şehirleri için önemini yazınız?” sorusu yöneltmiştir.

Öğrenciler tarafından verilen cevapların frekans dağılımı Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38. İyonlarda Deniz Ticaretinin Önemine İlişkin Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Para kazanırlar	K1, K3, K7, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22, K24, K25, K26, K31	17
Deniz ticareti ucuz olur	K2, K11, K14, K15, K18, K23, K31	7
İşimi düzgün yaparım	K3, K22	2
Başka ülkelerden mal alabilirler	K4, K8, K26, K31	4
Gemilerle yük taşıırım	K5, K8, K30	3
Geçim kaynağı	K5, K9	2
Ticaret önemli bir iş	K6, K12, K18, K21, K33	5
Zengin olurlar	K7, K19, K24, K25, K28, K30, K32	7
Ticareti hızlı yaparlar	K8	1
Ucuz mal almak isterler	K9	1
Tarım arazisi az	K10	1
Farklı ülkelere giderler	K10, K27	2
Farklı kültürleri tanırlar	K14, K15, K25, K27	4
Kültürleri artar	K14, K15	2

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin verdiği cevapların 14 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında ‘Para kazanırlar’ (17) teması öne çıkarken, ‘Ticareti hızlı yaparlar’, ‘Ucuz mal almak isterler’, ‘Tarım arazisi az’, temalarından sadece bir kez bahsedilmiştir.

Soruya cevap veren öğrenciler: “İyonyalı bir denizci olsaydım, deniz ticareti yapardım ve para kazanırdım.” (K1), “İyonlar deniz ticaretinin daha ucuz olduğunu düşünüyor olmalılar.” (K2), “Bu sayede başka ülkelerden eşyalar alabilirler, mal alabilirler.” (K4), “Ticaret sayesinde zengin olurlar ve para kazanırlar.” (K7), “Tarım arazileri az olduğundan ticaret yaparlar. Farklı yerlere giderler.” (K10), “Deniz ticareti İyonları çok zenginleştirir. Mal alıp satıyorlar, para kazanıyorlar.” (K11), “Etraflarında denizler olduğu için en iyi ticaretin deniz yolu olduğunu düşünüyorlardır.” (K18), diyerek ticari faaliyetlerin önemini daha kazanç ve geçim olarak açıklamışlardır.

Az da olsa, kültürel etkileşime ve kültürel ilerlemeye dair görüşler de bulunmaktadır. (K25) kodlu öğrenci: “Farklı ülkelere giderlerse para kazanırlar, zengin olurlar. Onları tanılar, dost olurlar.” Derken, (K15) kodlu öğrenci ise: “Gemilerle uzak ülkelere gidince, ticaret yaptıkları için zengin olurlar. Zenginlik kültürlerini de geliştirir.” diyerek deniz ticareti sayesinde kültür ve medeniyet alanında gelişmelerin olduğunu ifade etmişlerdir.

Verilen cevaplar incelendiğinde, deniz ticaretinin İyon uygarlığı için öneminin öğrenciler tarafından kavrandığı görülmektedir.

İkinci olarak öğrenciler, “İyon şehir devletlerinde eğitim alan bir öğrenci olsaydınız hangi dersi seçerdiniz?” sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temaların frekans dağılımı Tablo 39’da gösterilmiştir.

Tablo 39. İyonya Şehirlerinde Bir Öğrenci Olsaydınız Hangi Dersi Seçerdiniz Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Felsefe	K1, K10, K13, K17, K25, K26, K33	7
Tıp	K2, K6, K12, K16, K21, K26, K28, K30	8
Matematik	K3, K10, K13, K15, K20, K26, K31	7
Geometri	K3, K13, K22	3
Filozof olurum	K4, K9, K23	3
Tarih	K5, K25	2
Astronomi	K7, K13, K27, K32	4
Dil	K8	1
Mantık	K10, K11, K19, K24, K29	5
Din	K14	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin verdiği cevapların 10 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında ‘Tıp’ (8), ‘Felsefe’ (7), ve ‘Matematik’ (7), temaları öne çıkarken, ‘Dil’ ve ‘Din’ temalarından sadece bir kez bahsedilmiştir.

Soruya cevap veren öğrenciler: “Tıp seçerdim, çünkü bilim her şeyden daha önemli” (K2), “Filozofu, çünkü nasıl bir ders olduğunu bilmiyorum. Dikkatimi çekiyor.” (K4), “Astronomiyi seçerdim. Gökyüzünü izlerdim.” (K7), “Ben büyük bir devlet dilini öğrenmek isterdim. Çünkü belki ileride ticaret için oraya gidebilirim.” (K8), “Felsefe, mantık, matematik, gibi zor dersler olurdu ve insan bıkar, sıkılırdık.” (K10), “Ben mantık dersini seçerdim.” (K24), “Matematiği seçerdim, çünkü matematik her yerde çıkıyor.” (K26), “Ben tıp dersini seçerdim. Çünkü denize gidenler çok fazla hasta olurlar. Onlara yardımcı olmaya çalışırdım.” (K30) demiştir.

Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin İyon uygarlığı dönemindeki kültürel faaliyetlerle ilgili fikir üretebildikleri görülmektedir. Fakat (K26) kodlu öğrenci tarafından ifade edilen görüşte olduğu üzere, öğrencilerin düşüncelerini kendi eğitim hedefleriyle ilişkilendirdiği düşünülebilir.

Üçüncü olarak öğrencilere, “İyon krallarının daha güçlü bir devlet yönetimi için nasıl bir yol izlemesi gerekir?” sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temaların frekans dağılımı Tablo 40’da gösterilmiştir.

Tablo 40. İyonların Güçlü Bir Devlet Yönetimi İzlemesi Gereken Yollara İlişkin Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Asker yetiştirmeliler	K1, K3, K8, K22, K29, K30, K32	7
Tek bir devlet olmalılar	K2, K12, K15, K17, K18, K19, K20, K21, K27, K28, K31	11
İnançları yanlış	K4, K23	2
Akıllı kralları olmalı	K5, K7, K25	3
Köylüye iyi davranmalılar	K6	1
Ticaret yapmalılar	K6, K7, K11, K13, K14, K16, K19, K24, K33	9
Adaletle önem vermeliler	K9, K26	2
Yenilikler yapmalılar	K9, K26	2
Bilgiye önem vermeliler	K10	1
Dinlerine bağlı olmalılar	K15, K28	2
Tarım yapmalılar	K16, K33	2

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin verdiği cevapların 11 tema olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında *'Tek bir devlet olmalılar'* (11), *'Ticaret yapmalılar'* (9) ve *'Asker yetiştirmeliler'* (7) temaları öne çıkarken, *'Köylüye iyi davranmalılar'* ve *'Bilgiye önem vermeliler'* temalarından sadece bir kez bahsedilmiştir.

İyonya şehir devletlerinin daha güçlü bir siyasi birlik kurabilmeleri için öğrencilerden farklı öneriler gelmekle birlikte tabloda gösterilen temalara uygun olarak öğrenci cevaplarının siyasi birlik kurmaları gerektiği yönünde gerçekleştiği görülmektedir. (K21) kodlu öğrenci: *"Bence ayrı ayrı devletler vardır. Bence tek bir devlet olması gerekirdi. Bu onların en büyük zayıf noktasıdır."* diyerek İyonya şehir devletleri için siyasi birliktelik önerisinde bulunmuştur. Diğer öğrenciler ise: *"Tek devlet halinde olmaların daha iyi bir şehir olmalarını sağlar."* (K12), *"Bir kral olmalı. Bu kral onları bir arada tutar ve dışarıdan gelen saldırılara karşı kurtulmasını sağlar."* (K20), *"Bence ayrı ayrı devletlerle yaşaması gerekmiyor. Tek bir devlet olmaları gerekir."* (K27), *"Toplu, güçlü ve birlik, beraberlik içinde olmaları gerekir."* (K18) demiştir.

Farklı çözüm önerileri sunan öğrencilerden (K15) kodlu öğrenci: *"Dinlerine bağlı olmalılar."* derken, (K24) kodlu öğrenci: *"Daha çok ticaret yapmalılar ve ticaretten kar yapmalılar."* demiştir. (K8) kodlu öğrenci: *"Öncelikle askerlerine çok önem vermeli ve askerlerinin sağlığını kontrol etmeli. Bir de askerlerine savaşmakla alakalı dersler vermeli."* diyerek, askeri bir çözüm önerisi getirmiştir. (K4) kodlu öğrenci ise inanç eleştirisi yaparak: *"Bence Müslüman olmaları gerekirdi. Çünkü eğer Allah'a inansalardı Allah onların yanında olurdu. Onlara yol gösterirdi. Onların sayılarının tükenmesini önlerdi. Belki de o zaman en iyi ülke olmayı başarırlardı. İnançları yanlış bence..."* demiştir.

(K19) kodlu öğrenci: *"Bence denizcilikte olan gelişmenin her alanda yapılmasını isterdim. Herkesin bir olmasını isterdim. Bağımsız değil de bir olmayı isterdim."* derken, (K25) kodlu öğrenci: *"İyonların güçlü devlet olmaları için adamların çok güçlü ve kalabalık olması gerekir."* demiştir. (K16) kodlu öğrenci her alanda gelişmelerin olması gerektiğini ifade ederek: *"Gemicilikte tek değil tarım, ticaret gibi işler yapmalılar."* demiştir. (K9) kodlu öğrenci ise: *"Adalet olmalı. Bir de işlerin gelişmesi için yenilikler yapmalılar."* demiştir.

Cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin tarihsel empati becerisine uygun olarak İyon şehir devletlerinin siyasi yapısı hakkında fikir üretebildikleri görülmektedir.

Son olarak öğrencilere, “Okuduğunuz hikâyenin İyonlara ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur.

Öğrenci cevaplarından elde edilen temaların frekans dağılımı Tablo 41’de gösterilmiştir.

Tablo 41. “İyonya Şehirleri” Adlı Hikâyenin Kalıcı Ve Anlamlı Bir Öğrenme Sağlayıp Sağalmadığına Dair Öğrenci Cevaplarının Frekans Dağılımı

Tema	Katılımcılar	Frekans
Evet	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33	30
Hayır	K9, K12 K16	3
Boş		0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 30 öğrenci okunan hikâyenin kalıcı ve anlamlı bir öğrenme imkânı sağladığını ifade etmiştir. 3 öğrenci ise hayır cevabı vererek okunan hikâyenin öğrenmelerine katkı yapmadığını ifade etmiştir.

(K2) kodlu öğrenci: “*Bence çok iyi olmuş, çünkü anlatırken eğitici sözcüklerin bulunması iyi.*” derken, (K23) kodlu öğrenci: “*Evet, başka şekilde akılda kalmazdı.*” demiştir. (K8) kodlu öğrenci: “*Bence hikâye ile anlatımı daha iyi, çünkü daha akılda kalıcı oldu.*” derken, (K4) kodlu öğrenci: “*Evet anlayabileceğim bir şekilde anlatılmış. Bu da benim daha iyi anlamamı sağlıyor. Gözümde canlandı.*” demiştir.

Hayır, cevabı veren öğrencilerden, (K9) kodlu öğrenci: “*İyonların hikâyesi güzel, ama ben derste anlatılmasını isterdim.*” derken, (K12) kodlu öğrenci: “*Ben yardımcı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü ayrı ayrı devlet oldukları için bu bize kötü örnek oluyor.*” demiştir. (K16) kodlu öğrenci ise: “*Hayır. Küçük bir yer olduklarından ve fazla bir şey yapmadıklarından, aklımda fazla kalmadı.*” diyerek, okunan hikâyenin öğrenme süreçlerine katkı yapmadığını ifade etmiştir.

“İyon Şehirleri” adlı hikâyenin uygulama aşamasından sonra öğrencilere verilen çalışma kâğıtlarıyla elde edilen nitel verilerden hareketle, öğrencilerin ilgili öğrenme alanıyla ilişkili farkındalık düzeylerinin geliştiği söylenebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Hikâyelerin bir öğretim materyali olarak kullanılması insanlık tarihi kadar eskidir. Hikâyeler, doğudan batıya her toplumda kültürel birikimin aktarılmasında, paylaşılmasında kullanılan en önemli sözlü ve yazılı araçlar olagelmıştır. Kısa, özlü, kalıcı ve de çarpıcı üsluba sahip olmasının yanında, betimlemelerle desteklenen söz sanatları hikâyelerde verilen mesajı etkili bir şekilde ifade etmektedir. Gerek bu sayılan özellikler gerekse merak etmek ve anlatmak gibi duygularla anlatanda ve dinleyende heyecan yaratan hikâyelerin eğitim öğretim süreçlerinin bir parçası olarak ele alınması önem arz etmektedir.

Bu araştırmada İlkçağ Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının öğretimi için sekiz hikâye tasarlanmış ve hikâyeler ders planına uygun olarak araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Bu bağlamda Demir (2011), tarafından yapılan araştırmada 7. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan farklı ünite kazanımlarıyla ilintili 10 adet hikâye tasarlanmış ve hikâye destekli öğretimin etkililiğine dönük bir çalışma yapılmıştır. Her iki çalışmanın öğretim programına uygun hikâyeler tasarlama yönüyle paralellik arz ettiği düşünülebilir.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar, hikâye destekli öğretim yönteminin öğrenci başarısını artırdığını ortaya koymuştur. Deney gurubuna ait son test başarı puanının kontrol gurubuna ait son test başarı puan ortalamasından yüksek olması hikâye destekli öğretimin öğrencilerin akademik başarısı üzerinde olumlu bir etkide bulunduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar edebi ürün kullanılarak gerçekleştirilen öğretim yöntemlerinin verimliliğine dönük yapılan bazı çalışmaların (Akengin ve Tuncel, 2003; Demir, 2011; Keskin, 2008; Sidekli, Tangülü ve Yangın, 2013; Şimşek, 2000; Şimşek, 2004) sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında tasarlanan hikâyeler aracılığıyla ilkçağ uygarlıklarına ait özellikler edebi bir üslupla öğrencilere aktarılmıştır. Bilgi aktarımı olarak tasarlanan tarihsel anlatıya kıyasla, hikâyeler ve insan yaşamından kesitlerin sunulduğu tarihi hikâyelerin daha etkili ve daha kalıcı olduğu düşünülebilir. Uygulamalar esnasında öğrencilerin yer, mekân, zaman ve şahıslarla kendi yaşamları arasında özdeşim kurması, benzerlik ve farklılıkları keşfedebilmesi öğrenmelerin yapılandırıcı bir temelde daha

kalıcı olmasını sağlayabilmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, tarihsel hikâyeye yönelik farklı araştırmacılar (Altunay Şam, 2011; İncegöl, 2010; Koçak 2004; Şimşek, 2004; Şimşek, 2006) tarafından yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Tarihsel hikâyelerin yaşanmış bir örnek olay olarak öğrenciye aktarılabilceğini söyleyen Koçak (2004), tarihsel hikâyelerin, sorular aracılığı ile öğrencilerin yorum yapabilmesine imkân sağlayabileceğini, bu sayede öğrencilerin öğrenme süreçlerine faal bir şekilde katılabileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda hikâye anlatım yöntemi, sosyal bilgiler programında yer alan tarih konularının yüzeysel olarak ele alınmasını da önleyecektir. İlkçağ Uygarlıkları gibi tarihsel olarak uzak bir zaman dilimindeki yaşantıların örnek olaylarla öğrencilere aktarılması, tarihsel hikâyelerin sosyal bilgiler dersindeki uygulamalarına örnek olarak değerlendirilebilir.

Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımların öğrencilere daha kalıcı ve etkili bir şekilde aktarılabilmesi amacıyla tasarlanan edebi ürünlerin öğrenci başarısını artıracığı görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak hikâyeler sayesinde öğrenmelerin daha ilgi çekici ve daha kalıcı olabileceği düşünülmektedir. Uygulamalar esnasında edebi bir dille ifade edilen tarihsel bilgilerin öğrenciler tarafından ilgiyle takip edildiği, hikâyelerde yer alan karakterleri ilgiyle ve büyük merak duygusuyla takip ettikleri görülmüştür. Tarihsel bilgileri savaş, barış, anlaşma gibi ezber bilgiler olarak kavramakta zorlanan öğrencilerin, hikâyelerdeki kurgusal anlatıyla bilgileri daha büyük bir ilgiyle ve alakayla takip ettiği görülmektedir. Ortaya çıkan bu sonuçlar alan yazında, (Öztürk ve Otluoğlu, 2002; Dilek ve Soğucaklı Yapıcı, 2005; Oruç, 2009; Öztürk İ. H, 2011; Akkuş, 2006; Demir ve Akengin, 2012; Kaymakçı, 2013; Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014; Şimşek, 2014; Ata, 2014; Şimşek, 2014) tarafından yapılan çalışmalarla benzerlikler göstermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.sınıf sosyal bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanı “Uygarlıkları Öğreniyorum” konusunun öğretiminde hikâyelerin bir öğretim materyali olarak kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin araştırıldığı bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Sonuçlar

Araştırma bulguları, deney ve kontrol grubunun ön test başarı puanları ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermiştir ($p>.05$). Bu bulgudan hareketle deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin “Kültür ve Miras” ünitesi “Uygarlıkları Öğreniyorum” konusunda ön test başarı puanları açısından aynı düzeyde oldukları, iki sınıfın başarı düzeylerinin birbirine yakın oldukları söylenebilir.

Deney grubunun ön test başarı puanı ile son test başarı puanı ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Son test başarı puanı ortalaması, ön test başarı puanı ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir. Bu sonuçlar ışığında “Kültür ve Miras” ünitesi “Uygarlıkları öğreniyorum” konusunda hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanılması deney grubundaki öğrencilere akademik anlamda katkı sağladığı görülmektedir. Böylece hikâyelerin etkili bir öğretim aracı olduğu söylenebilir.

Kontrol grubunun ön test başarı puanı ile son test başarı puanı ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Son test başarı puanı ortalaması, ön test başarı puanı ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir. Kontrol grubundaki öğrencilerin “Kültür ve Miras” ünitesi “Uygarlıkları öğreniyorum” konusunda başarı puanları ile ilgili olarak, öntest- sontest ortalama başarı puanları, uygulanan ders kitabının da etkili bir şekilde işlendiği sonucuna ulaştırabilir.

Deney ve kontrol grubunun son test başarı puanları ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Deney grubunun son test başarı puanı, kontrol grubunun son test başarı puanından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test başarı puanlarına

bakarak iki sınıfa birbirinden farklı öğretim yöntemleri uygulanmasından sonra iki sınıfın akademik başarı düzeylerinin arttığı ancak deney grubunun akademik olarak artışının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buradan hareketle hikâyelerin öğretim materyali olarak kullanılması öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal davranışları kazanmalarında daha fazla katkı sağlamıştır yorumu yapılabilir.

Uygulamalar esnasında sınıf ortamında yapılan tartışmalar ve süreç sonu çıktıları değerlendirildiğinde, öğrencilerin zihinlerinde uygarlıklara ilişkin kalıcı ve anlamlı tasarımların geliştiği ve hikaye kahramanları ile özdeşim kurarak, tarihsel empati becerisi ifade eden cevaplar verebildikleri görülmüştür. Bu anlamda öğrencilerin hikâyelerde anlatılan uygarlıklara ait özellikleri kendi yaşamları ile ilişkilendirebilme becerisi geliştirerek, kalıcı ve anlamlı bir öğrenme sağladıkları düşünülebilir.

Sonuç olarak; hikâye destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney gurubu öğrencilerinin kazanımları daha iyi kavradıkları; hikâyelerde anlatılan medeniyetlere ait özellikleri daha iyi ifade edebildikleri; hikâyeler aracılığıyla ifade edilen yaşantı örnekleriyle kendi yaşamları arasında benzeşim kurarak daha iyi yapılandırdıkları sonucuna varılmıştır. Bu açıdan hikâye destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney gurubu öğrencilerinin hikâye kurgusunu tartışma, yer, zaman ve karakter tahlilleri gibi ders içi katılım düzeyleriyle, kontrol gurubu öğrencilerinin bilgiyi yapılandırma becerileri arasında anlamlı bir fark oluşmuştur. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde uygulanan hikâye destekli öğretimin deney gurubu lehine sonuçlandığı söylenebilir.

Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, sosyal bilgiler dersinde hikâyelerin bir öğretim materyali olarak kullanıldığı yöntemin etkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinin öğretiminde, diğer ünitelerin de içeriğine uygun olarak farklı edebi türlerin kullanılması önerilmektedir.
- Öğrencilerin derse aktif katılımlarını sağlamak için ünitelerin içeriğine uygun hikâyeleri, kendi yaratıcılıklarını kullanarak yazmaları önerilmektedir.
- “Kültür ve Miras” ünitesinin diğer konularına da uygun hikâyeler hazırlanarak araştırmanın tekrar sunulması önerilmektedir.

- Sosyal bilgiler dersinin uygun ünitelerine ilişkin hikâyelerin, ders yardımcı materyali olarak bir kitap haline getirilerek öğretmenlere sunulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akengin, H., ve Tuncel, G. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Yöner Olarak Empatinin Etkililiği. *I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi.
- Akkuş, Z. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Destanların Kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31-48.
- Akkuş, Z. (2007). Yayınlanmış Doktora Tezi. *Tarih Öğretiminde Edebi Ürünlerin Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akurgal, E. (2017). *Anadolu Uygarlıkları*. Ankara: Pohenix Yayınevi.
- Alkan, C., ve Kurt, M. (2007). *Özel Öğretim Yöntemleri Disiplinlerin Öğretim Teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Altunay Şam, E. (2011). "Şu Çılgın Türkler" Romanının Kurutuluş Savaşı Bilgisini Öğrenmeye Etkisi. *Journal of New World Sciences Academy*, 2555-2568.
- anadoluuysarlıklari.com. (2017, 12 11). *Anadolu Uygarlıkları*. Aralık 11, 2017 tarihinde Anadolu Uygarlıkları: <http://www.anadoluuysarlıklari.com/> adresinden alındı
- Ata, B. (2014). Türkiye'de Tercüme Faaliyetleri İçinde Eğitim Klasiklerinin Yeri ve Bu Eserlerin Sosyal Bilgiler Eğitimine Katkıları. B. Ata (Editör), ve İ. Bağcı (Editör) içinde, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Eğitim Klasikleri İncelemeleri* (s. 1-20). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, G., ve Balım, A. G. (2005). Yapılandırmacı Yaklaşımaya Göre Modellendirilmiş Disiplinler Arası Uygulama: Enerji Konularının Öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 145-146.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 46-73.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Baymur, F. (1949). *Tarih Öğretimi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bilgili, A. S. (2008). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Black, J., ve Green, A. (2017). *Mezapotamya Mitolojisi Sözlüğü*. İstanbul: Köprü Kitap.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çelebi, C. (2006). Yapılandırmacılık Yaklaşımına Dayalı İşbirlikli Öğrenmenin İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Erişisi ve Tutumlarına

- Etkis; Yüksek Lisans Tezi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, S. B. (2011). Yayınlanmış Doktora Tezi. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Düzenlenmiş Hikayelerin Etkililiği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, S. B., ve Akengin, H. (2012). *Hikayelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dilek, D., ve Soğucaklı Yapıcı, G. (2005). Öykülerle Tarih Öğretimi Yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* (18), 115-130.
- Doğan, M. (1994). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Bahar Yayınları.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk (Editör), ve D. Dilek (Editör) içinde, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 18-49). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dündar, Ş., Kabapınar, Y., ve Deniz, L. (2017). Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarının Yapılandırmacı Özellikler Açısından Değerlendirilmesi: Öğrenci Algıları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 154-175.
- Edebiyat Sultanı, E. v. (2015). *Edebiyat Sultanı - Edebiyat ve Dil Anlatım Kaynak Sitesi*. Ocak 07, 2019 tarihinde <http://edebiyatsultani.com/iletisim-sayfasi/> adresinden alındı
- Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erdoğan, N. (2007). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Resimlerindirilmiş Öykülerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erhat, A. (2017). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Fidan, N. K. (2008). İlköğretimde Araç Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 48-61.
- Güven, K. (2006). Yapılandırmacılık Yaklaşımına Dayalı İşbirlikli Öğrenmenin İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğrencilerinin Erişi ve Tutumlarına Etkisi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Heredot. (2017). *Tarih*. İstanbul: Say Yayınları.

- Husbands, C. (1996). *Historical Forms: Narratives and Stories What Is History Teaching?* Buckingham Philadelphia Open University Press.
- İncegöl, S. (2010). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. *Sosyal Bilgiler Dersinde Örnek Bir Sözlü Tarih Uygulaması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Jordan, J. (1992). Effects Of A Literature-Based Approach To History On Sixth Graders' Achievement And Attitudes. (ERIC Document Reproduction Service No. ED351251)
- Kablan, Z. (2012). Öğretmen Adaylarının Ders Planı Hazırlama ve Uygulama Becerilerine Bilişsel Öğrenme ve Somut Yaşantı Düzeylerinin Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 37, Sayı 163, 239-253.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde Masalın Yeri*. İstanbul: MEB Yayınevi.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Kaya, E., ve Ekici, M. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi Yazılarından Yararlanma: Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Yazıları Örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 87-114.
- Kaymakçı, S. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Sözlü ve Yazılı Edebi Türlerin Kullanılma Durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* (20), 230-255.
- Keskin, Y. (2008). Yayınlanmış Dotor Tezi. *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. İstanbul, Türkiye: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koçak, A. (2004). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Osmanlı Devleti'nin XIX. Yüzyıllarının Öğretiminde Hatıra ve Hikayelerin Kullanılması*. Kona: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köksal, H. (2007). İlkçağda Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* (15), 271-278.
- Köstüklü, N. (2006). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Mcgown, T., ve Guzetti, B. (2004). Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi (Çev. Doğanay A.). *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilgiler Dergisi*, 35-44.
- MEB. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı. *Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- MEB. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Program (İlkokul ve ORtaokul 4, 5, 6, 7. Sınıflar)*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu.
- Mert, N. (2006). *Öykü Yazmak*. Ankara: Hece Yayınları.
- Mertol, H. (2009). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. *Sosyal Bilgiler Derslerinde Çocuk Edebiyatı Ürünlerinden Yararlanma Mustafa Ruhi Şirin Örneği*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Okumuşlar, M. (2001). Din Eğitiminde Etkin Bir Yöntem Olarak Hikaye. www.dergipark.gov.tr, 237-252.
- Oruç, Ş. (2009). Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitaplarında Edebi Ürünler. *TSA*, 9-24.
- Otluoğlu, R. (2001). Yayınlanmış Yüksek Lisans. *İlköğretim Okulu 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztaşkın, Ö., ve Üngör, İ. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eski Çağ Tarihi Konusu ve Bilincinin Bilimsel İçerik Bakımından Değerlendirilmesi. *e-international journal of educational research*, 1-26.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretimi, Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. C. Öztürk (Editör) içinde, *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış* (s. 1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım. C. Öztürk (Editör) içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C., ve Deveci, H. (2011). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. C. Öztürk (Editör) içinde, *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretimi Programları* (s. 1-40). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C., ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 173-182.
- Öztürk, C., Keskin, S. C., ve Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C., Keskin, S., ve Keskin, Y. (2004-19). İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Materyal/Teknoloji Kullanım Durumu. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 107-120.
- Öztürk, İ. H. (2011). Tarih Öğretiminde Anakronizm Sorunu: Sosyal Bilgiler ve Tarih Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinler Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 35-58.

- Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Reyhan, E., ve Cengiz, T. B. (2015). *Eski Çağ Tarihi ve Uygarlığı*. Ankara: Grafike Yayınları.
- Rıza, E. T. (1999). *Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri*. İzmir: Anadolu Matbaası.
- Safran, M., ve Köksal, H. (1998). Tarih öğretiminde yazılı kanıtların kullanılması. *GÜGEF Dergisi*.
- Sancak, Y. (2011). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. *Mevlana'nın Mesnevi Adlı Eserinin Sosyal Bilgilerde Değer Kazanımındaki Rolü (Nitel Bir Araştırma)*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sandmann, A., ve Ahern, J. (1999). The Use of Children's Literature in the Middle School To Teach American Heritage. *Ohio Council For The Social Studies, 35-1, 52-60*.
- Savage, Mrsha, K., ve Svage, T. V. (1993). Children's Literature in Middle School Social Studies,. *The Social Studies, 82(1), 32-36*.
- Sever, R. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimine Giriş. R. Sever (Editör) içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 1-23). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sidekli, S., Tangülü, Z., ve Yangın, S. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretimi: Bana Bir Hikaye Anlatır mısın? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (6/4), 311-323*.
- Sönmez, E. (2011). İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Eskiçağ Tarihi Konularının İşlenmesinde Müzelerin Önemi, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sözer, V. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegama Yayınları.
- Spagnoli, C. (1995). Storytelling: A Bridge to Korea. *The Social Studies, 221-226*.
- Strabon. (2012). *Antik Anadolu Coğrafyası*. İstanbul : Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Şimşek, A. (2000). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Kullanımı*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, A. (2004). İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 495-509*.
- Şimşek, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Hikâyeye Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (26), 187-202*.

- Şimşek, A. (2009). Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Öğretim Materyali Olarak Edebi Ürünler. M. Safran (Editör) içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 390-409). Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, A. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Öğretim Materyali Olarak Edebi Ürünler, Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Taşkın, A. (2016, Mart). Cumhuriyet Döneminde İlkokul Tarih/Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eskiçağ Tarihinin Öğretiminin İncelenmesi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşkın, A. (2017). Türk Tarih Tezi Döneminde Yapılandırmacı Yaklaşımla "İlkokul 4. Sınıf Tarih/Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Antike Anadolu Uygarlıkları". *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 51-74.
- TDK, B. T. (2018, Mart 14). *T.C Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*. Mart 14, 2018 tarihinde T.C Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Web Sayfası: <http://www.tdk.gov.tr> adresinden alındı
- Turgut, M.F. (1992). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*, Ankara: Saydam Matbaacılık
- Türk Dili ve Edebiyatı Dersleri, K. E. (2007). *Türk Dili ve Edebiyatı Dersleri*. Mart 26, 2018 tarihinde <https://www.turkedebiyati.org>: <https://www.turkedebiyati.org> adresinden alındı
- Ünlü, İ., ve Ay, A. (2016). Hikayelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi. R. Sever (Editör), M. Aydın (Editör), ve E. Koçoğlu (Editör) içinde, *Alternatif Yaklaşımlar Sosyal Bilgiler Öğretimi Eğitimi* (s. 187-210). Ankara: Pegem Akademi.
- Yalın, H. İ. (2008). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yanpar Şahin, T. (2004). Sosyal Bilgiler Dersinde Oluşturmacı Yalaşım Sonucunda Ortaya Çıkan Öğrenen Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Yaşar, Ş., ve Gültekin, M. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç- Gereç Kullanımı. C. (. Öztürk içinde, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (s. 287-311). Ankara: Pegem Yayınları.
- Yeşiltaş, E. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Materyalleri ve Teknolojileri. M. (. Safran içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 225-241). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. A. (2011). Tarih Öğretmenlerinin Eskiçağ Tarihi ve Eski Türk Tarihi Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 2148-2156.

EKLER

Ek 1. Özgeçmiş

Adı Soyadı	Mustafa DOĞAN
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C Doğum Tarihi ve Yeri: 26.09.1982
İletişim Bilgileri	Tel: 0505 590 31 92 E-posta: ahdaram@gmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: Akıncı Lisesi 1996-1999 Lisans: Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Yüksek Lisans Programı
İş Deneyimi	2006-2012: Milli Eğitim Bakanlığı Sivas Kangal İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Bünyesinde Sosyal Bilgiler Öğretmeni 2012-2013: Milli Eğitim Bakanlığı Malatya Kuluncak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Bünyesinde Celal Yenitur Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni 2013-2015: Milli Eğitim Bakanlı Malatya Hekimhan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Bünyesinde Aşağı Kirmanlı Ortaokulu Müdür Yardımcısı ve Okul Müdürü 2015-2018: Milli Eğitim Bakanlığı Malatya Battalgazi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Bünyesinde Orduzu Kümeevleri Ortaokulu Müdür Yardımcısı 2018... Milli Eğitim Bakanlığı Malatya Battalgazi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Bünyesinde Mustafa Kemal Atatürk Ortaokulu Müdür Yardımcısı

Ek 2. Uygulama İzin Yazısı

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 61316475-44-E.8045347
Konu : Anket Uygulama İzin Onayı
(Mustafa DOĞAN)

20.04.2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Battalgazi Kaymakamlığı İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünün 10/04/2018 tarih ve 7297500 sayılı yazısı.

Battalgazi Kaymakamlığı İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünün ilgi yazısında belirtilen Sosyal Bilgiler öğretmeni Mustafa DOĞAN'ın yürütmekte olduğu "Sosyal Bilgiler Dersinde Hikaye Destekli Öğretiminin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi" konulu tez çalışmasını, ilimiz dahilindeki ortaokullarda uygulamayı talep etmekte olup, Anket-Tez Araştırma ve Değerlendirme Komisyonumuz, 10/04/2018 tarihinde yapılan toplantıda; ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili okul müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmek üzere, derslerin aksatılmaması kaydıyla anket/tez uygulamasını uygun görmüş olup, Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Nurcan BERBER
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
20.04.2018

Ali TATLI
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek 3. Sosyal Bilgiler Başarı Testi

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE HİKÂYE DESTEKLİ ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ BAŞARILARINA ETKİSİ

ADI:	Okulu: Mustafa Kemal Atatürk Ortaokulu
SOYADI:	Tarih:
SINIF: 5/ - OKUL NO:	Battalgazi/Malatya
ÖĞRENME ALANI: Uygarlıkları Öğreniyorum	ÜNİTE 2: Kültür ve Miras

1) Aşağıda verilenlerden hangisi Sümer, Asur ve Babil uygarlıklarının kurulduğu ve Fırat ve Dicle nehirlerinin arasında kalan bölgedir?
A) Anadolu B) İran
C) Mezopotamya D) Mısır

2) Mezopotamya'nın;
I. İlk çağda kurulmuş olması
II. Çok tanrılı dine inanılması
III. Yapılarda kerpiçlerin kullanılması
IV. Çok istilaya uğraması
Mezopotamya'nın yukarıdaki özelliklerinden hangilerinin bu ileri uygarlıktan günümüze ulaşan eserlerin çok az olmasında etkili olduğu söylenebilir?
A) Yalnız I B) Yalnız II
C) II ve III D) III ve IV

3) I. Rahip krallar tarafından yönetilmişlerdir
II. Yazıyı icat ederek kullanmaya başlamışlardır
III. Ur, Uruk, Kiş, Lagas gibi şehir devletleri halinde yaşamışlardır.
IV. Astronomi alanında çalışmalar yaparak ay takvimi kullanmışlardır
Yukarıda özellikleri verilen ilk çağ uygarlığı aşağıda verilenlerden hangisidir?
A) Babiller B) Hititler
C) Frigler D) Sümerler

4) Anadolu ile ticaret yapan Asurlular Kayseri, Malatya gibi yerlerde ticaret merkezleri kurmuş ve Mezopotamya Uygarlığı'nın kültürel öğelerinin başında gelen Sümer çivi yazısını Anadolu'ya taşımışlardır.
Bu durum aşağıdaki yargılardan hangisine kanıt olarak gösterilebilir?
A) Anadolu'da kütüphaneler kurulduğuna
B) Anadolu'da bilimsel gelişmelerin yapıldığına
C) Asurluların tüm Anadolu'ya hakim olduklarına
D) Anadolu ile Mezopotamya arasında etkileşim yaşandığına

5) Aşağıda verilenlerden hangisi Babillilerin yaptığı eserlerden birisi değildir?
A) Ninova Kütüphanesi
B) İştâr kapısı
C) Asma bahçeleri
D) Babil kulesi

6) I. Başkentleri Ninova'dır.
II. Tarihteki ilk imparatorluktur
III. Kütüphanecilik faaliyetlerinde bulunmuşlardır
Yukarıda özellikleri verilen medeniyet aşağıdakilerden hangisidir?
A) Asurlar B) Babiller
C) Hititler D) Sümerler

7) Babilliler;
- Birisini suçlayan iddiasını kanıtlayamaz ise öldürülür
- Adam öldürmenin cezası ölümdür
- Hırsızlık yapanların cezası ölümdür;
gibi sert ve katı kanunlar koymuşlardır.
Babillere ait olan ve 'Kısasa Kısas' olarak tanımlanan kanunlara ne ad verilir?
A) Hammurabi Kanunları
B) Urukagina Kanunları
C) Solon Kanunları
D) Sümer Kanunları

8) Sümerler yazıyı icat ederek insanlık tarihine önemli bir hizmette bulunmuşlardır.
Buna göre aşağıda verilenlerden hangisi yazının icadının faydaları arasında sayılamaz?
A) Eğitim, bilim ve sanat alanında gelişmeler yaşanmıştır
B) Deniz ticaretinde gelişmeler yaşanmıştır
C) Bilgiler kayıt altına alınmıştır
D) Tarihi devirler başlamıştır.

9) Hititlerde, kralın yanında yer alarak devlet yönetimine katılan, kralın olmadığı zamanlarda devlet yönetiminden sorumlu olan, önemli yazışmalar ve antlaşmalarda mührü bulunan kraliçelere ne ad verilmektedir?
A) Ensi B) Tapates
C) Tavannana D) Patesi

10) Gılgamış ve Yaradılış destanı gibi edebiyat ürünleri aşağıda verilen devletlerden hangisine aittir?
A) Firig B) Sümer
C) Babil D) Asur

11) Hitit kralları her yıl meydana gelen siyasi, sosyal ve ekonomik olayları yıllıklara yazmışlardır. Bu yazılı metinlerin gerçek olmasına da dikkat etmişlerdir.
Hitit yıllıklarında yazılan bilgilerin gerçek olması ve Hitit krallarının bu duruma dikkat etmiş olmalarının temel nedeni nedir?
A) Tanrılarına hesap verme düşüncesi
B) Çok tanrılı bir inanca sahip olmaları
C) Ekonomik faaliyetlerde görülen istikrar
D) Komşu devletlerle kurdukları siyasi ilişki

12)- Anadolu'da kurulmuştur
- Başkentleri Hattuşa'dır.
- Pankuş denilen meclisleri vardır.
Yukarıda özellikleri verilen İlk Çağ uygarlığı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Sümerler B) Hititler
C) Lidyalılar D) Asurlular

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE HİKÂYE DESTEKLİ ÖĞRETİMİN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ BAŞARILARINA ETKİSİ

- 13) Hititler ile Mısırlılar arasında imzalanan tarihin ilk yazılı antlaşması aşağıda verilenlerden hangisidir?
A) Arzawa Birliği
B) Kadeş Antlaşması
C) Gordion Antlaşması
D) Pergamon Antlaşması
- 14)- En önemli tanrıları bereket tanrıçası Kibeledir
- Fibula adıyla bilinen çengelli iğneler yapmışlardır
- En büyük Kralları Midas'tır
- Mobilya ve ağaç işlemeciliğinde gelişmişlerdir.
Yukarıda bazı özellikleri verile ilk çağ uygarlığı aşağıda verilenlerden hangisidir?
A) Firigler
B) Lidyalılar
C) Babilliler
D) Hititler
- 15) Firig kanunları arasında öküz kesenlere ve saban kıranlara ceza verilmesi gibi ağır hükümler yer almıştır.
Bu durumun temel nedeni aşağıda verilenlerden hangisidir?
A) Toplumsal düzeni korumak istemeleri
B) Tarımsal üretimi korumak ve geliştirmek istemeleri
C) Ticari hayatı canlandırmak istemeleri
D) Öküzün Firig inancında kutsal olması
- 16) Batı Anadolu'da Manisa civarında kurulan ve başkentleri "Sardes" olan devlet aşağıda verilenlerden hangisidir?
A) Lidya
B) Hitit
C) Firig
D) Asur
- 17)- Özgür düşünce ortamı bulunmaktadır
- Sanatta, edebiyatta, bilim ve felsefe gibi alanlarda gelişmişlerdir.
- Efes, Milet, İzmir gibi şehir devletleri vardır.
Yukarıda özellikleri verilen uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?
A) Frigyalılar
B) İyonlar
C) Lidyalılar
D) Hititler
- 18) İlk çağda İyonya'da;
- Tales ilk kez Güneş tutulmasını hesaplamış,
- Pisagor ilk kez Dünya'nın yuvarlak olduğunu ileri sürmüştür.
İyonya'daki bu gelişmeler aşağıdakilerden hangisini gösterir?'
A) Çeşitli etnik grupların bir arada yaşadığını
B) Bilimsel çalışmalar yapıldığını
C) Yöneticilerin çok sık değiştiğini
D) İlk yerleşim yerlerinin burada kurulduğunu
- 19) İyon şehir devletleri sürekli olarak komşu devletlerin saldırılarına maruz kalmış ve bu nedenle zaman zaman işgale uğramışlardır.
Bu durumun temel nedeni aşağıda verilenlerden hangisidir?
A) Bağımsız şehir devletleri halinde yaşamaları
B) Ekonomik seviyelerinin yeterli olmaması
C) Deniz ticaretinin komşu devletler için cazip olması
D) Anadolu'da Pers istilasının görülmesi
- 20) Urartu uygarlığı hakkında araştırma yapan bir araştırmacı Urartuların kaya oymacılığı, maden işlemeciliği, kale ve sur yapımında geliştiğini ayrıca uzak mesafedeki arazilere su götürebilmek amacıyla baraj ve su kanalları yaptıklarını görmüştür.
Urartu uygarlığının bu alanlarda gelişmesinin temel nedeni aşağıda verilenlerden hangisidir?
A) Savaşçı bir devlet olmaları
B) Tarımla uğraşmaları
C) Ticari faaliyetlere önem vermeleri
D) Dağlık ve engebeli bir arazide yaşamış olmaları
- 21) Tarihte ilk defa madeni parayı icat ederek altın ve gümüş para basan ilk çağ uygarlığı aşağıda verilenlerden hangisidir?
A) Sümerliler
B) Lidyalılar
C) Firigler
D) İyonlar
- 22) İlk çağ Anadolu uygarlıkları arasında yer alan Urartular hangi bölgede kurulmuştur?
A) İç Anadolu
B) Doğu Anadolu
C) Batı Anadolu
D) Akdeniz Bölgesi
- 23)- Başkentleri Gordion şehridir
- En büyük tanrıları Haldi, Teişeba ve Şivini'dir
- Anadolu'da kurulan en büyük ilk çağ uygarlığıdır
Verilen olguları gerçekleştiren uygarlıklar aşağıdakilerden hangisinde doğru sıralanmıştır?
	1	2	3
A) Firigler	Urartular	Hititler	Lidyalılar
B) Urartu	Hitit	Lidyalılar	Urartular
C) Lidya	Hitit	Urartular	Lidyalılar
D) Hititler	Urartular	Lidyalılar	Lidyalılar
- 24) -Başkentleri Van yakınlarındaki Tuşpa şehridir
- Hiyeroglif yazı kullanmışlardır
- Asur Devleti ile siyasi mücadele içerisine girmişlerdir
Yukarıda özellikleri verilen ilk çağ uygarlığı aşağıda verilenlerden hangisidir.
A) Firigler
B) Sümerler
C) Urartular
D) Hititler
- 25) İlk çağda Sardes şehrinde başlayarak Mezopotamya'daki Susa şehrine kadar ulaşan tarihi ticaret yoluna ne ad verilir?
A) İpek Yolu
B) Kral Yolu
C) Kürk Yolu
D) Baharat Yolu

Uygulama Hikâyeleri

Ek 4. “Sümer Güneşi” Adlı Hikâye

Etkinlik

Adı: Sümer Güneşi

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıfı: 5

Öğrenme Alanı: Uygarlıkları Öğreniyorum

Ünite: Kültür ve Miras

Kazanımlar:

1. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.
2. Sümer uygarlığına ait siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri dönemin şartlarına uygun olarak değerlendirir.

SÜMER GÜNEŞİ

Mezopotamya’nın tarihi Fırat ve Dicle’nin hikâyesidir.

Güneşin ilk ışıklarıyla gökyüzü aydınlanırken Erenda hasır yatağından yavaş hareketlerle doğruldu. Günlerdir tarlada çalışmaktan yorgun düşen bedenini bir türlü kaldıramadı. Usul usul etrafına bakındı. Gökyüzünün köşelerinde bir yerlerinde asılı kalan ay kaybolup giderken, güneş uçsuz bucaksız ovaları aydınlatıyordu.

Dışarıdan gelen seslere kulak kabarttı. Birbirlerine seslenen insanlar, çocuk ağlamaları, öten horozlar, inek, koyun, keçi sesleri ve daha pek çoğu birbirine karışıp giderek yükseliyor ve Erenda’yı kalkmaya zorluyordu. Karısı Barrana çoktan kalkmış kulübenin önünde bir şeylerle uğraşiyor, ara sıra içeri girip çıkıyordu. Abebe hala uyuyordu. Büyük salgından sonra diğer çocukları ölmüş, geriye sadece kendileri ve de oğulları Abebe kalmıştı. Bunun için tanrı NANNA ya adaklar adadı ve kurbanlar kesti. Büyük Zigguratdaki rahiplere türlü hediyeler sundu. Hastalık büyük Uruk şehrinin

üstünden kara bir bulut gibi geçmiş, her evi yasa boğmuş ve pek çok insanı alıp götürmüştü.

Ağır hareketlerle yerinden doğruldu ve dizlerine kadar uzanan elbisesini giydi. Hala uyumakta olan Abebe'yi uyandırdı. Tahsildar Enkidu'yu görmeli, tapınak için ayrılması gereken buğdayı ölçmeliydiler. Çok geçmeden Abebe uyandı ve hızlıca hazırlandı. Barrana'nın hazırladığı sofraya oturup ekmeklerini sütün içine doğrayarak yediler ve çabuk hareketlerle sofradan kalktılar.

Köydeki evlerin yanı başında sazdan yapılmış küçük bir kulübede çalışan Enkidu ve adamları, köylülerin hasat ettikleri buğday ve arpayı ölçüyor ve tapınağa ödenen vergiyi yazıyorlardı. Erenda kulübenin girişini kapatan örtüyü kaldırdı ve içeri girdi. Enkidu önünde duran tabletlere bakıyor ve bir takım hesaplar yapıyordu. Yardımcılarına bir şeyler söylüyor ve onlar da kil tabletlere Sümer dilinde bir şeyler yazıyorlardı¹(*çivi yazısı*). Erende bu işe bir türlü anlam veremiyordu. Dediklerine göre sözcükleri yazıyor, böylelikle sesleri tanıyorlardı. Sümer halkından önce yazı yazmayı bilen başka bir toplum olmadığını da duymuştu. Belki Abebe'yi tapınağa gönderebilir ve böylelikle yazı öğrenmesini sağlayabilirdi.

Erenda düşüncelerine dalmış hayaller kurarken başını kaldırmadan konuşan Enkidu, 'Hoş geldin. Tanrı Nanna'nın² eli üzerinde olsun ve İştâr³ bahtını açık etsin.' 'Hoş bulduk' diye cevap verdi Erenda. Enkidu yardımcılarına bir takım şeyler söyledi ve onlarda ellerindeki kamış kalemlerle kil tabletlerin üzerine bastırarak bir şeyler yazdılar. Sonra ona üzerinde işaretler olan küçük bir taş verdiler. Bu taşla birlikte Uruk'taki büyük tapınağa gitmesini söylediler.

Erenda onları selamladı ve gecikmeden evine döndü. Öküz arabasını hazırlayıp büyük çuvallara koyduğu buğdayını arabaya yükledi. Eskiden olsa bu yükü bir haftada zor taşırdı. Oysa tekerleğin Sümer şehirlerinde kullanılmaya başlanmasıyla bu iş artık daha kolay olmuştu. Barrana'nın hazırladığı heybeyi de yüklenip yola çıktılar.

Fırat⁴ kuru toprakların arasından akarak ovalara, tarlalara hayat veriyor ekinler yetişiyor, koyunlar, keçiler ve sığırlar nehrin etrafında yayılıyordu. İnsan eli değdikçe

¹ Tarihte yazıyı ilk defa kullanan Sümerlerdir. Kil tabletler üzerine yazılan bu yazıya şekillerden dolayı Çivi Yazısı denilmiştir.

²Nanna, Sümer inancında ana tanrıça

³ İştâr, Savaş Tanrıçası

⁴Sümerlerde 'Baranun', Akadlarda ise 'Purat' olarak bilinir

vahşi sazlıklar, derin bataklıklar ve kurak topraklar hayat buluyor birkaç yıl demeden bereketli tarlalara dönüşüyordu. Büyük Kral Lugalzagesi⁵ tarıma çok önem veriyordu. Tarla açmak isteyen her türlü aleti ve işçileri temin ederken, tarlasını sürmek isteyen saban ve öküz temin edebiliyordu. Onun döneminde ülke hiç olmadığı kadar zengin ve rahat bir dönem yaşıyordu. Fakat düşman devletlerin saldırıları artmış, Sümer şehirleri hiç olmadığı kadar ağır bir baskı altına girmişti.

Güneş tepeye vardığında yüksek surlarla çevrili büyük Uruk şehrine geldiler. Aslan heykellerinin koruduğu kapıdan geçerek şehrin çarşısından geçtiler. Ur, Kiş, Lagaş, Eridu, Girsu, Larsa⁶ gibi birbirinden bağımsız Sümer şehirlerinden ve çevredeki Akad ve Elam ülkelerinden gelen tacirler Uruk şehrinin büyük çarşısında alışveriş yaparken, insan ve hayvan kalabalığı sokakların arasından bir nehir gibi akıyordu. Tezgâhların önünde oyalanmadan büyük tapınağın yer aldığı Ziggurat'a doğru ilerlediler. Pişirilen kil tuğlalardan yapılan büyük Ziggurat, şehrin en büyük binasıydı. Alt kısımlarında ürünlerin saklandığı depolar, orta katlarda tapınaklar ve okullar, üst katlarda ise gökyüzünü izledikleri yüksek bir kule vardı. Abebe başını gökyüzüne doğru kaldırdı. İlk defa böylesine yüksek bir bina görüyordu. Şaşkınlığını gizleyemedi. Babası tapınak okulundan bahsetmişti. Belki de bir gün burada kendilerini tanrı Anu'ya⁷ adayan rahiplerden ders alabilir, kendisi de bir rahip olabilirdi.

Zigguratın büyük kapısından içeri girdiler. Onlarca kâtip yan yana sıralanmış başrahip Ludingirra'nın emirlerini ve buyruklarını yerine getiriyorlardı. Başrahibe yaklaştı ve onu selamladı. Uzun beyaz kıyafetinin içinde yaşından beklenmeyecek kadar çevik hareket eden başrahip Erenda'yı tanıyordu. Selamını aldıktan sonra köyden, işlerinden ve bu yıl ki hasattan konuştular. Erenda, Enkidu'nun kendisine verdiği taşı Başrahibe uzattı. Başrahipte onu kâtiplere verdi. Çok geçmeden Erenda'nın arabası boşaltıldı, adı ve getirdiği buğdayın miktarı tabletlere yazıldı.

Erenda ve Abebe depolardan Zigguratın orta katlarındaki tapınaklara çıktılar. Tanrı Nanna'ya ve Anu'ya tütsüler yaktilar, dua ettiler. Sonra rahip Asuna 'yı görmek için Ziggurat'ın dik merdivenlerinden yukarı katlara doğru tırmandılar. Asuna Erenda'nın

⁵ Uruk krallarının sonuncusu

⁶ Önemli Sümer şehirleri

⁷Anu, gökyüzü tanrısı

akrabası idi. Selamlaşp kucaklaştılar. Asuna Abebe'yi ilk defa görüyordu. Rahip olmak istediğinden haberi vardı. Doğruca ders yapılan sınıflara geçtiler.

Asuna, ‘Şimdi büyük Kral Gılgameş’in⁸ hikâyesi okunuyor. Onun dışında Yaradılış ve Tufan hikâyeleri de var. Yazı yazmayı ve okumayı öğrenirler ve zamanlarının büyük kısmını tanrılara hizmet için tapınak işlerinde geçirirler. Ama yeni başlayanlar için işler her zaman daha kolaydır. Yani senin çekinmeni gerektirecek bir şey yok.’ Abebe biraz şüpheyile baksa da şaşkınlıktan bir şey diyemiyordu. ‘Yetişkin öğrenciler üst katta gökyüzünü, yıldızları, ay ve güneşi izlerler. Bu şehrin bütün işleri Patesi'nin⁹ belirlediği takvime göre işler. Sümer ülkesinden önce ayın hareketlerine göre tanzim edilen bir takvim kullanılmamıştır. Takvimi ilk kullananlar da bizleriz. Ürünlerin miktarını, gelir ve giderleri yazabilmek için dört işlemi (Matematik) kullanmayı da öğrenirler. Diğer taraftan Kral Urgakina¹⁰ tarafından yapılan kanunları öğretmek de bizim işimiz. Eğer kanunlar, kurallar olmasa işlerimiz her zaman daha zor olurdu.’ diyerek Abebe'yi Zigguratın¹¹ katlarında gezdirdi. Daha sonra birlikte tapınakta hazırlanan ve insanlara dağıtılan yemekten yediler.

Baba oğul çarşıdan gereken erzakı alarak yola koyuldular. Eve vardıklarında güneş batmak üzereydi. Çöl sıcaklığında kavrulan Sümer şehirleri güneşin sıcaklığından ayın serinliğine çekiliyordu. Abebe usulca geriye dönüp büyük Zigguratın tepesindeki kuleye baktı. Ay tam da kulenin üzerinde duruyordu. Buna hayret etti. Çok geçmeden şehrin büyüsünden köyün sadeliğine büründü. Usulca yatağına çekilip derin bir uykuya daldı.

⁸ ‘Gılgameş Destanı’ Uruk Kralı Gılgameş'in maceralarını anlatır

⁹ Rahip Kral

¹⁰ İlk kanunları yapmıştır

¹¹ Sümerlerin gözlemevi, tapınak ve depo olarak inşa ettikleri çok katlı binalar

Ek 5. “Babil’in Asma Bahçeleri” Adlı Hikâye

Etkinlik

Adı: Babil’in Asma Bahçeleri

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıfı: 5

Öğrenme Alanı: Uygarlıkları Öğreniyorum

Ünite: Kültür ve Miras

Kazanımlar:

1. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

2. Babil Uygarlığına ait siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri dönemin şartlarına uygun olarak değerlendirir.

BABİL’İN ASMA BAHÇELERİ

Fırat¹² nehrinin yanı başında kurulan Babil¹³ şehri o zamana kadar kimsenin görmediği büyüklükte devasa binaların, surların, evlerin ve kulelerin olduğu muhteşem bir şehirdi. Şehre girmek için sekiz devasa bakır kapıdan girilir, bu kapıları altın ve bronzdan yapılan ve lammassu denilen insan başlı kanatlı aslan ve boğa heykelleri korurdu. Özellikle İhtar Kapısı bunlar arasında en bilinen ve de en meşhur olanıydı. Mavi çinilerle süslenen kapının göz alıcı güzelliği karşısında gelen geçen herkes hayran kalır, duvarlarda resmedilen boğa, aslan, ceylan ve daha pek çok hayvan figürünü şaşkınlıkla izlerlerdi. Fırat nehrinden getirilen büyük kanallar şehrin ortasından geçirilmişti. Bu kanallarda kayıklarla gezmek bile mümkündü. Bütün bir Babil şehri usta ellerin dokunuşlarıyla çölün içinde parlayan bir yıldız gibiydi. Civar şehirlerin arasında Babil kadar güzel bir şehir bulunamazdı.

¹² Pu-rat

¹³ Babil Devletinin başkenti

İşte bunları düşünerek kendi şehri Babil'i izleyen Kral Nabukadnezar'ın düşünceli bir hali vardı. Büyük atası Hammurabi'den sonra devleti içine düştüğü zorluklardan kurtararak yeniden ağaya kaldırmış, düşmanlarını yenmiş, sınırlarını doğudan batıya genişletmişti. Şehri yeniden imar etmiş surlar, evler, çarşılar yaptırmış, tapınaklar inşa ettirmiş, kanallar açarak tarlalara su götürmüştü. Onun döneminde Babil hiç olmadığı kadar güzel bir şehir olmuştu.

Kanunlar, yasalar yaptı. Büyük atası Hammurabi'nin¹⁴ çok sert kanunları vardı. Göze göz, dişe diş esasına göre kanunlar koymuştu. Ara sıra onları okur, geçmiş hikâyelerden ve olaylardan ibret alırdı. Bir anda gözleri Babil'in büyük kulesine takıldı. Bu kulenin bir eşi ve de benzeri yoktu. Bu kuleyi yaptırmış ve onu tanrı Marduk'a¹⁵ adamıştı. Neredeyse bulutlara degecek kadar yüksekti. Bu nedenle Babil Kulesinin¹⁶ şöhreti doğudan batıya, kuzeyden güneye bütün diyarlara yayılmıştı. Fakat karısı Semiramis'in yakalandığı hastalık üzerlerine koyu bir gölge gibi çökmüş, yaşama sevinçlerini ellerinden almıştı.

Semiramis doğduğu ve de büyüdüğü ülkenin dağlarını, ırmaklarını, ormanlarını, yeşil çayırlarını ve ruhuna sonsuzluk hissi veren rüzgârını özliyordu. Bir çöl şehri olan Babil'e bir türlü alışamamıştı. Karısının bu durumuna üzülen Nabukadnezar şehrin en bilge insanlarını çağırıp onlara danıştı ve onlara ne düşündüklerini sordu. Uzun uzun konuştular, sonra aralarından bilge bir danışman krala 'Yüce Kralım, Kraliçenin doğduğu topraklara gitmesi zor olabilir ama o gidemiyorsa burayı onun ülkesi gibi güzelleştirebiliriz. Ağaçlar, çiçekler ve de çayırlardan oluşan büyük bir bahçe yapabiliriz.' Bu fikri duyan kral şaşkınlığını gizleyemedi. Hiç düşünmemişti bunu. Hemen şehrin en yetenekli mimarları ve ustaları çağrıldı. Planlar yapıldı, hazırlıklar tamamlandı ve çok geçmeden inşaat çalışmaları başladı.

Babil şehri Fırat kenarında düz bir araziye kurulmuştu ve dağları yoktu. Mimarlar buna etkili bir çözüm buldular, tuğlardan yapılan binaları dağlar gibi yan yana inşa ettiler. Üzerlerine sekiler yaparak zift ve katranla sıvadılar ve içlerini toprakla doldurdular. Sonra bu sekilere her türden ağacı, bitkiyi, çiçeği diktiler. Tepe görünümlü binaların arasından Fırat nehrinden getirdikleri suyu kanallara akıttılar.

¹⁴ Hammurabi kanunları 'Göze göz, dişe diş' uygulaması ile tanınmaktadır.

¹⁵ Gökyüzü tanrısı

¹⁶ Babil Kulesi ve Babil Asma Bahçeleri Asurluların en bilinen eserleridir

Babil, çölün ortasında inşa edilen bir cennet bahçesi gibiydi. ‘Babil’in Asma Bahçeleri’ yeryüzüne inmiş bir cennet gibi çölün yıldızı olmuştu. Fakat Semiramis’in kendi ülkesine duyduğu özlem bir türlü dinmek bilmedi.

Kral Nabukadnezar usulca başını kaldırdı. Babil kulesinin tepesinde bir kuş sürüsü dönüp duruyordu. Sonra birden şehrin üzerini doğru süzölüp oradan Fırat (*Pu-rat*) kenarındaki sazlıklara doğru kaybolup gittiler. Derin bir nefes aldı ve kendi elleriyle inşa ettiği dünya cenneti Babil şehrini izlemeye devam etti.

Ek 6. “Asur Tüccarları” Adlı Hikâye

Etkinlik

Adı: ‘Asur Tüccarları’ Adlı Hikâye

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıfı: 5

Öğrenme Alanı: Uygarlıkları Öğreniyorum

Ünite: Kültür ve Miras

Kazanımlar:

1. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

2. Asur Uygarlığına ait siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri dönemin şartlarına uygun olarak değerlendirir.

ASUR TÜCCARLARI

Ninova’dan¹⁷ yola çıkan Asur ticaret kervanı neredeyse iki aydır yoldaydı. Sallarla geçtikleri Dicle¹⁸ ırmağının kıvrımlarını takip ederek dağların arasındaki bahçeleriyle meşhur Nisibis’e¹⁹ vardılar. Sonra batı yönünde ilerleyip Huri – Mitanni²⁰ ülkesinin başkenti olan Vaşşuga’ya²¹ geldiler. Bu şehir güzel atları ve yetenekli bincileri ile meşhurdu. Buradan bir düzine kadar güzel at aldılar. Atların çektiği savaş arabalarını duymuşlardı fakat ilk defa gözleriyle gördüler. Becerikli savaşçılar, atların çektiği savaş arabalarının üzerinde bir şimşek gibi çevik bir örs kadar sağlam görünüyorlardı. Alışverişlerini tamamladıktan sonra Urşu²² şehrine vardılar. Bir kaç gün kaldıkları Urşu şehrinde alışveriş ve ticari anlaşmalar yaparak zaman geçirdiler ve gecikmeden tekrar yola koyuldular. Bu defa önlerinde Fırat nehri vardı. Çöllerde yavaş ve durgun akan Fırat,

¹⁷ Asurluların başkenti

¹⁸ ‘Tigris

¹⁹ Nusaybin - Mardin

²⁰ Kuzey Suriye ve Güneydoğu Anadolu civarında kurulan bir devlet

²¹ Hurri ve Mitanni ülkesinin başkenti

²² Urfa

dağların arasındaki derin vadilerde çok hızlı akıyordu. Salıcılara ücret ödeyip gün batımına doğru Samusat²³ şehrine ulaştılar. Samsat güneydeki çöl ülkelerine tepeden bakan bir kale gibiydi. Orada da birkaç gün kaldıktan sonra tekrar yola koyuldular ve Melid krallığına ulaştılar.

Melid²⁴ Kralı Hilaruda sarayını etrafı surlarla çevrili yüksek bir tepenin üzerine kurmuştu (*Aslantep*). Tüccar Yakmesi ve arkadaşı Hanu, bahçeleriyle meşhur Melid ülkesinde birkaç gün kaldıktan sonra Kral Hilaruda'nın huzuruna çıktılar. Saray kapısında yer alan devasa aslan heykelleri büyük kralın gücünü temsil ediyordu. Vaşşuga'dan getirdikleri güzel atlardan doru ve beyaz olan iki tanesini Kral Hilaruda'ya armağan ettiler. Melid krallığı büyük Hitit ülkesi (*Anadolu*) ve Mezopotamya arasındaki ticaret yolunda önemli bir yere sahipti. Bu nedenle Melid kralları şehirlerine gelen tacirlere ve yolculara iyi davranır, onları ağırlar ve onlara her türlü yardımı yapardı. Kral, Yakmesi ve Hanu'nun armağanlarını kabul etti ve onlara altın kabzalı kılıçlar hediye etti. Beraber yemek yediler ve sohbet ettiler. Sabah olduğunda yola koyulan Asur ticaret kervanı Taranta²⁵ ve Tegarama²⁶ üzerinden Tabal Krallığının²⁷ en büyük şehirlerinden olan Kaniş-Karum'una²⁸ vardılar. Akadlılar zamanından beri Mezopotamya ve Anadolu arasında bu yolu takip ederek ticaret yapılır, türlü mallar alınıp satılırdı. Hanu ve Yakmesi dönüş yolunda Gurgum²⁹Sam'al³⁰ Kargamış ve Halpa üzerinden Asur devletinin başkenti Ninova'ya dönmeyi düşünüyorlardı.

Kaniş-Karum pazarı Harkasos³¹ dağının eteklerinden kurulmuş büyük bir ticaret kentiydi. Asur, Elam³² ve Babil ülkelerinden yola çıkan kervanlarla pek çok eşya ve ürün Kaniş şehrinin Karum pazarında getirilir Hitit, Frig ve İyonya'dan gelen tüccarlarla alışveriş yapılırdı. Karum pazarı Anadolu'daki Asur ticaret şehirlerinin en büyüğü idi. Diğer ticaret şehirleri Kaniş-Karum'una bağlıydı.

Hanu ve Yakmesi öğlen saatlerinde Karum pazarına geldiler. Pazarın vergi memurları onları karşıladı ve pazara getirdikleri malları sayarak verecekleri vergiyi hesap

²³ Samsat-Adıyaman

²⁴ Malatya

²⁵ Darend

²⁶ Gürün-Sivas

²⁷ Kapadokya ve Kayseri dolaylarında kurulan Geç Hitit Devleti.

²⁸ Kayserinin kuzeydoğusunda Asurlular tarafından kurulan ticaret şehridir. Anadolu'daki ilk yazılı metinler (tabletler) burada bulunmuştur.

²⁹ Geç Hitit devletlerinden birisidir. Asurlular döneminde şehre 'Marasa' ismi verilmiştir.

³⁰ Gaziantep İslahiye civarında kurulan Geç Hitit Devleti

³¹ Erciyes Dağı. Kayseri şehri Erciyes Dağının eteklerinde yer alan ovada kurulmuştur

³² Başkenti Susa olan Mezopotamya uygarlığı

ettiler. Sonra Hanu ve Yakmesi'nin isimlerini kil tabletlere yazarak pazara girmelerine müsaade ettiler. Karum şehrinde yapılan her işlem yazılırdı. Pazarın kuralı böyleydi. Asurlu tüccarlardan önce Anadolu Hitit ülkesinde insanlar yazı yazmayı ve okumayı bilmezdi. Asurlu tüccarlar sayesinde çivi yazısı Anadolu'ya gelmiş, insanlar yazı yazmayı öğrenmişti.

Büyük Kral Sargon³³ döneminde Anadolu'ya yayılan Asur Krallığı kendi kültür ve medeniyetini de beraberinde getirmişti. Pek çok Anadolu şehri Asur valilerince yönetiliyordu. Urartularla yaptıkları savaşlar uzun yıllar devam etmiş ve bir türlü bitmek bilmemişti. Asur ülkesinin en büyük Krallarından Asurbanipal yaptığı büyük ve başarılı seferlerden sonra pek çok devleti ele geçirmiş ve ülkesinin sınırlarını genişletmişti. Tarihteki en büyük ordulardan birisini kurarak devletini tarihin ilk büyük imparatorluğu haline getirmişti. Zaferini onurlandırmak için başkenti Ninova'dan büyük binalar ve tanrı Marduk³⁴ için tapınaklar inşa ettirdi. Şehrin her tarafında büyük kralın zaferlerini temsil eden anıtlar, heykeller ve sunaklar vardı. Şehrin kapılarında devasa boyutta lammassu (*İnsan başlı kanatlı boğa heykelleri*) heykelleri bulunuyordu. Kral Asurbanipal adamlarına emir vererek şöyle dedi 'Bütün milletlerin yazdığı tabletleri, papirüsleri³⁵ ve yazılarısarayımda toplayın. İnsanlar krallığının ışığı ile aydınlansın.' Böylelikle tarihin ilk kütüphanesi Asur Krallığının başkenti olan Ninova'da kuruldu. Yakmesi Ninova'nın büyük kütüphanesinde çalıştığı için çivi yazısını hem okuyabiliyor hem de yazabiliyordu. Hanu ise yıllarca askerlik yapmıştı. Büyük Kral Asurbanipal 'in Urartu ve Mısır seferlerine katılmıştı. Daha sonra talih Hanu ve Yakmesi'yi bir araya getirdi. Birlikte ticaret yapmaya başladılar.

Hanu ve Yakmesi katır ve eşeklerin taşıdığı mallarını pazarda indirip uygun fiyata satabilmek için beklemeye başladılar. Fakat beraberlerinde getirdikleri atlar, pazarın içinde birer ay parçası gibi duruyordu. Birden etraflarını atlara müşteri olan büyük bir kalabalık sardı. Özellikle askerler ve tüccarlar atları almak istiyorlardı. Hanu atların arasından birisini ayırarak diğerlerini yüksek fiyattan sattı. Seçtiği atı Kaniş-Karum şehrinin valisine armağan etmeyi düşünüyordu. Gün batmadan beraberinde getirdikleri atların tamamını ve diğer malların neredeyse yarısını satmışlardı.

³³ Asur kralı

³⁴ Asurların en büyük tanrısıdır. Gökyüzü tanrısı

³⁵ Mısırlıların papirüs bitkisinden yaptıkları kâğıt

Pazarın kalabalığı dağılmaya başlarken büyük Harkasos dağı güneşin batışına bütün heybetiyle şahitlik ediyordu. Bütün bir Asur ülkesinde böylesine heybetli bir dağ bulunamazdı. Güneşin batışını şaşkınlık, biraz da hayranlık dolu bakışlarla izleyen Hanu ve Yakmesi dinlenmek için gecenin karanlığını beklemeye başladılar. Çok geçmeden şehrin kalabalığı ve pazarın gürültüsü azaldı ve yeryüzü koyu bir karanlığa teslim oldu.

Ek 7. “Hitit Ülkesi” Adlı Hikâye

Etkinlik

Adı: Hitit Ülkesi

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıfı: 5

Öğrenme Alanı: Uygarlıkları Öğreniyorum

Ünite: Kültür ve Miras

Kazanımlar:

1. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

2. Hitit Uygarlığına ait siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri dönemin şartlarına uygun olarak değerlendirir.

HİTİT ÜLKESİ

Puralli Bayramı³⁶ nedeniyle Hitit ülkesinin dört bir tarafından binlerce insan başkent Hattuşa’ya³⁷ gelmişti. Kalabalık şehir surları içerisindeki şehre sığmaz olmuş, bütün caddeler, sokaklar ve meydanlar dolmuştu. Komşu ülkelerden gelen elçilerin ve misafirlerin de katıldığı Puralli bayramı Hititlilerin en önemli bayramı idi. Kışın durgunluğundan yaz aylarının bereketine geçişi temsil eden Puralli Bayramı ile ilkbaharın sevinici ve neşesi temsi edilir ve tanrı Teşup’a³⁸ adaklar sunulurdu.

Kral III. Hattuşili huzurunda bekleyenleri selamlayarak tahtına oturdu. Hemen yanında ise karısı Kraliçe Puduhepa oturuyordu. Kral konuklarını selamladı ve bayramlarını kutladı. Baharın ülkesi için bereket ve bolluk getirmesini dileyerek sözü başrahibe verdi. Başrahip kutsal Nesice³⁹ dilinde başladığı dualara eski Anadolu dili

³⁶ Bahar bayramı

³⁷ Hititlerin başkenti

³⁸ Hititlerin Savaş ve Fırtına Tanrısı

³⁹ Hititlilerin konuştuğu dil

Hattice ile devam etti. Hitit ülkesindeki sayısı binlerle ifade edilen tanrıların⁴⁰ bir kısmını anarak kutsal sözleri söyledi. Sonra hep birlikte dualar ettiler. Bayramların en coşkulu kısmı bayram aşığıydı. Kral tarafından hazırlatılan yemekler bütün bir şehir halkına ve bayram için Hattuşa'ya gelen misafirlere ikram edilirdi. Bayram kutlamaları böylelikle başkentten başlar ve diğer şehirlerde devam ederdi. Çoğu zaman diğer şehirlerdeki kutlamalara kral ve kraliçe de katılırdı.

Çiftçilik ve hayvancılık yaparak geçinen Hititliler için baharın ve yaz mevsiminin bereketli geçmesi çok önemliydi. Yeteri kadar yağış olmaz ve topraklar da ekilmez ise büyük kıtlıklar yaşanabilirdi. Beş yıl önce yaşanan büyük kıtlık hala akıllardaydı. Savaşlar nedeniyle tarlalar ekilememiş, kurak geçen mevsim nedeniyle de yeteri kadar ürün yetiştirememişlerdi. Büyük kıtlık Hitit ülkesini açlık ve sefaletle mahkûm etmişti. Kralın çabaları ile Hurri ve Mitanni⁴¹ ülkelerinden, Halpa⁴² ve Kadeş⁴³ şehirlerinden buğday ve arpa getirilerek halka dağıtılmıştı.

Gün akşam olmak üzereydi. Şehrin kalabalığı yavaş yavaş çekiliyordu ama pazar yeri hala hareketliydi. Civar memleketlerden gelen tüccarlar ve insanlar yanlarında getirdikleri malları satıp ihtiyaçlarına göre ürünler alıyorlardı. Çok geçmeden pazar yerindeki kalabalık da dağıldı.

Kral taht odasında oturmakta iken içeriye giren görevli Mısır ülkesinden bir elçinin geldiğini haber verdi. Kral Hattuşili'nin yüz ifadesi endişeli bir hal aldı. Kardeşi Kral II. Muvattali döneminde Hitit ordusu ile II. Ramses⁴⁴ komutasındaki Mısır ordusu Kadeş şehri civarında karşı karşıya gelmiş ve büyük bir savaş meydana gelmişti. Hattuşili kral olan ağabeyinin ordusunda komutan olarak görev yapıyordu. Savaş akşama kadar devam etmiş fakat her iki taraf da galip gelememişti. 'Kadeş Savaşı' bir zafer değildi ama Kadeş şehri ve Suriye toprakları hala Hitit egemenliğinde bulunuyordu.

Kral elçinin huzuruna getirilmesini emretti. Kralın huzuruna çıkan Mısır elçisi öncelikle Mısır hükümdarı Firavun II. Ramses'in gönderdiği hediyeleri taktim etti ve hediyelerin kabulünü rica etti. Kral bir zamanlar düşmanı ve de rakibi olan Ramses'in gönderdiği hediyeleri tek tek inceledi ve kabul ettiğini ifade etti. Bu duruma sevinen Mısır elçisi altın bir kutudan mısır papirüsüne yazılmış Firavun II. Ramses'in mektubunu

⁴⁰ Hitit ülkesine 'Bin tanrılı il' denilmiştir.

⁴¹ Suriye'nin kuzeyinde ve Güneydoğu Anadolu civarında kurulan devlet

⁴² Suriye sınırlarında yer alan Halep Şehri

⁴³ Suriye'de bulunan bir şehir

⁴⁴ Mısır kralı

çıkardı. Kralın önünde eğilerek krala takdim etti. Hattuşili mektubu inceledi. Kendi ülkesinde kil tabletler kullanılıyordu. Mısırlıların kullandığı papirüsler hafif ve kullanışlıydı. Saray erkânına gösterdi ve mısır dilini bilen danışmalarına verdi mektubu. Mektup yüksek sesle okundu ve Hitit dili olan Nesice'ye çevrildi. II. Ramses iki devlet arasında bir barış antlaşması yapılmasını teklif ediyordu. Böylelikle Kadeş Savaşından beri devam eden çatışmalar son bulacaktı. Kral biraz düşündü ve bu konuyu soylulardan oluşan Pankuş Meclisinde⁴⁵ görüşmeye karar verdi. Meclis üyelerine aynı gece haber verildi ve kralın huzurunda yapılacak olan toplantıya katılmaları emredildi.

Sabah vakti güneş doğar doğmaz şehrin caddelerinde yoğun bir hareketlilik başladı. Bayram için başkente gelenler evlerine dönmek için yolculuk hazırlığı yapıyorlardı. Pankuş Meclisinin üyeleri sabah erken saatte yola koyularak saraya ulaştılar. İlk toplantıyı kendi aralarında yaptılar. Meclis başkanı Arnuvanda meclis görüşmelerini yazmaları için yazıcıları çağırılmış, bütün fikir ve öneriler yazılmıştı. Görüşmeler sonunda karara bağlanan hükümler yazılarak krala sunulacaktı. Birlikte kralın davetini beklemeye koyuldular. Öğlen saatlerine doğru büyük Pankuş Meclisi kralın huzurunda toplandı. Meclis kararları krala okundu. Mısır'ın anlaşma teklifinin kabul edilmesi gerektiği ifade ediliyordu. Kral Hattuşili'nin kararı da bu yöndeydi. Mısır elçisine haber verildi ve antlaşma teklifinin kabul edildiği ifade edildi. Yapılan görüşmelerden sonra Kadeş Antlaşması imzalandı. Anlaşmanın maddeleri Hitit, Mısır ve Akad dilinde gümüş ve kil tabletlere yazıldı. Daha önce hiçbir antlaşma yazılmamıştı. Bu bir ilkti... Tabletlerin altına Kral Hattuşilinin ve Tavannana⁴⁶ Puduhepa'nın isimleri yazılarak mühürleri basıldı. Önemli kararlar alınırken Tavannanaların yani kraliçelerin görüşü de alınırdı.

Kral bu önemli anlaşmanın anal yıllıklarına yazılmasını emretti. Zira iyi bir kral yaptıklarını büyük Fırtına Tanrısı Teşup'un huzurunda yalansız ve eksiksiz olarak ifade etmeliydi. Kendisinden önceki kralların yaptığı gibi her yıl yaptıklarını anallara yazdırmıştı.

⁴⁵ Devlet işlerinin görüşüldüğü meclis

⁴⁶ Hitit kraliçelerine 'Tavannana' denilmektedir.

Hititler resimli yazı olan hiyeroglifi⁴⁷ de kullanırlardı. Tabletlerin yazımında kullanılan çivi yazsızının aksine hiyeroglif yazı, daha çok duvarlara yapılan kabartmalar da kullanılıyordu.

Hattuşa'nın bayram kalabalığı dağılırken ilkbaharın neşesi bütün bir Hitit ülkesinin üzerine yayılıyordu. Büyük Kral Hattuşili şehrin üzerindeki tepede kurulan iç kaleden Hattuşa'yı seyrediyordu. Bu şehir Hitit ülkesinin kalbiydi. Hattuşa var oldukça Hitit ülkesi yaşamaya devam edecekti.

⁴⁷ Hiyeroglif yazı resimlerle çizilen bir tür yazıdır. İlk olarak kullananlar Mısırlılardır. Hititler duvar yazıtlarında hiyeroglif yazıyı da kullanmışlardır.

Ek 8. “Frigya Kralı Gordios” Adlı Hikâye

Etkinlik

Adı: Frigya Kralı Gordios

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıfı: 5

Öğrenme Alanı: Uygarlıkları Öğreniyorum

Ünite: Kültür ve Miras

Kazanımlar:

1. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

2. Frig uygarlığına ait siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri dönemin şartlarına uygun olarak değerlendirir.

FİRİGYA KRALI GORDİOS

Yaz mevsiminin altın sarısı renklere bürüdüğü bereketli tarlaların arasında süzülerek akan Sangorios⁴⁸ ırmağı Frig ülkesinin hayat kaynağıydı. Nehrin etrafındaki tarlalarda buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi tahıllar yetiştirilirken, nehir boyunca meyve bahçeleri sıralanmıştı. Gordios sabah erkenden kalkmış ve nehrin hemen kenarında yer alan tarlasını sürmek için yola koyulmuştu. Her gün kağı arabasını öküzlerine bağlar, eviyle tarla arasında gidip gelirdi. Ara sıra da çarşıya uğrar, topladığı samanları satardı. Çok geçmeden tarlaya ulaştı ve hemen işe koyuldu. Öküzlerin çektiği eski sabanla zor da olsa tarlayı sürüyor, tarlanın iki ucu arasında gidip geliyordu. Öğlen vakti güneş tepeye vardığında öküzler sıcaklığın da etkisiyle yorulmuş ve ilerlemez olmuşlardı. Sabanın boyunduruğunu çözerek tarlanın ortasında öylece bıraktı ve yakıcı güneşin altında kalan öküzlerini de alıp Sangorios ırmağının kenarındaki ağaçların gölgesine sığındı. Su testisini ve ekmek torbasını alıp geldi ve büyük bir iştahla yemek yemeye başladı. O anda

⁴⁸ Sakarya Irmağı

gökyüzünde süzülen bir kartal ilişti gözüne. Giderek yaklaşıyordu. Bir anlam veremedi. Sıcaktan yorgun düşmüş olmalıydı. Çok geçmeden alçaldı ve bir çırpıda çiftçi Gordios'un kağnisinin üzerine kondu. Gayet sakin ve de uysal görünüyordu. Ağzı açık bir şekilde kartalı izleyen Gordios ne yapacağını bilemedi ve öylece izlemeye devam etti. Kartal bir müddet daha kaldıktan sonra havalandı ve gökyüzünde süzülerek uçup gitti. Gordios bu olayı ana tanrıca Kibele'nin bereketi ve de talihi olarak gördü ve öyle inandı. Öğlen sıcağının çekilmesiyle birlikte tekrar çalışmaya başladı ve akşam oluncaya kadar sürdü tarlasını. Gün batmaya yakın dünden topladığı saman yığnını arabaya yüklemeye koyuldu. Vakit bir hayli ilerlemişti ve Gordios gecikmişti.

Rahip Marsyas'ın etrafında toplanan kalabalık ne yapacağını bilmez bir şekilde konuşuyor, tartışıyor, kimi zaman da insanların sesleri kavga edecek kadar yükseliyordu. Kral ölmüştü ve yerine geçecek varisi de bulunmuyordu. Yeni kral kim olacak diye tartışan insanlar Rahip Marsyas'ın vereceği kararı bekliyordu. Rahip, dualar ve bazı ayinlerden sonra şu cevabı verdi 'Gece yarısında bu şehre kağni arabası ile giren ilk kişi kralımız olacak.' Bu cevabı duyan şehir halkı sokaklara dökülerek beklemeye başladılar.

Gordios saman yüklü kağni arabası ile sabaha doğru şehre vardı ve güneş doğarken şehrin büyük kapısının önünde beklemeye başladı. Şehir kapısı sonuna kadar açıktı ve nöbetçiler de yerlerinde yoktu. Oysa akşam güneşinin batmasıyla birlikte şehir kapıları kapanır, gece boyunca şehir surlarında dışarı çıkılmasına ve dışarıdan içeriye girilmesine müsaade edilmezdi. Gordios öküz arabasını çekerek yavaş adımlarla şehir kapısından içeri girdi. Etrafta garip bir sessizlik vardı. Ya şehir terkedilmişti, ya da tüm şehir halkı büyük bir korkuyla gizlenmişti. Büyük kapıdan hemen sonra başlayan meydanın tam ortasında yer alan havuzun yanına kadar yürüdü ve etrafına bakınmaya başladı. Zaman durmuş ve her şey öylece yerinde kalmış gibiydi. Fakat bir anda şehrin her bir yanından boşalan büyük bir insan kalabalığı Gordios'un etrafını sardı. Büyük bir coşkuyla Gordios'u omuzlarına alarak saraya doğru yürüdüler. Kalabalık yaklaşır yaklaşmaz saray kapıları açılıyor, coşkulu kalabalık taht odasına doğru ilerliyordu. Taht odasına geldiler ve çiftçi Gordios'u tahta oturtular. Gordios çiftçi iken bir anda kral olmuştu. Bir anlam veremedi ama bir yandan da seviniyordu. Tahta oturmanın ve kral olmanın onu mutlu ettiğini hissediyordu. Gordios bu durumu kağnisinin üzerine konan kartalın hikmetine saydı ve usulca bereket tanrısı Kibele'ye şükretti.

Aradan yıllar geçti ve Frig ülkesi Kral Gordios ile büyüdü ve gelişti. Gordios ülkesini adaletle ve cömertlikle yönetti. Frig ülkesi kısa zamanda doğuda Kapadokya, güneyde Likya, batıda Mysiya, Karya ve Lidya, kuzeyde Bithynia ve Paphlogonia sınırlarına kadar genişledi. Büyük kral Gordios, bir zamanlar çift sürdüğü Sangorios Irmağının hemen yanı başına kendi adıyla anılan bir şehir yaptırdı. Bu şehre Gordion⁴⁹ denildi. Gordion şehri Friglerin başşehri olarak doğu ve batı ülkeleri arasındaki ticaret yolunun üzerinde bulunuyordu. Bu nedenle kısa zamanda gelişti ve büyüdü. İnsanlar alışveriş için Frig pazarlarına geliyor, Gordion'un çarşılarında dolaşıyorlardı.

Frigya pazarları usta ellerin yapısı olan eserlerle doluydu. Çömlekçiler çarşısındaki testilerin her biri bir sanat eseri gibi özenilerek yapılmıştı. Siyah, kırmızı ve kahverengi sırla⁵⁰ kaplanan Frig çömlekleri geometrik şekiller ve desenlerle süslenmişti. En küçük bardaktan kocaman tahıl küplerine kadar her tür çömleği bulmak mümkündü. Tunç kazanlar, mahkara kulplu çanaklar, elbiseleri tutturmak için kullanılan altın, gümüş ve bronzdan yapılan fibula⁵¹ iğneleri, kemer tokaları, göbekli hamam tasları Frigli ustalar tarafından yapılan ve pazarda en çok aranan ürünlerdi. Özellikle fibula iğneleri doğudan batıya en çok tercih edilen ürünler arasında yer almaktaydı. Kapadokia ve Urartu ülkelerinden gelen tüccarların en çok tercih ürünlerse Frig kumaşı ve Frig işi kilimlerdi. Frig kumaşı zenginler arasında en çok tercih edilen ürünlerin başında geliyordu. Tapates⁵² adı verilen kilimler de Frig sanatının en güzel örnekleri arasında yer alıyordu. Frigya'da meşhur olan bir diğer meslek dalı da marangozluktu. Frigya marangozları ağacın her türlüünü işler, çeşitli eşyalar yaparlardı. Sıralar, masalar, oturaklar ve daha pek çok eşyayı büyük bir ustalıkla yaparlardı. Çivi kullanmadan yaptıkları masaların, taburelerin, sehpaaların ünü doğudan batıya bütün ülkelere yayılmıştı.

Kendisi de bir çiftçi olan kral Gordios tarıma çok önem verdi. Öyle ki öküzleri gereksiz yere kesenlere ve sabanları bilinçsizce kıranlara ağır cezalar verilmeye başlandı. Toprağa ve mahsule yapılan saygısızlık nedeniyle tarlaların ürün vermeyeceğine, hayvanların doğurmayacağına, bebek sesi duyulmayacağına inanıyorlardı. Bu nedenle tarımsal üretim sıkı bir kontrol altına alınmıştı.

⁴⁹Friglerin başkenti

⁵⁰ Çömlek boyası

⁵¹ Çengelli elbise iğnesi

⁵²Friglere ait dokuma kilimler

Gordios'un kral olmasının üzerinden yıllar geçti ve günlerden bir gün kralın karısı bir oğlan çocuğu doğurdu. Gordios, oğlunun ismini Midas koydu. Midas Gordios'dan sonra tahta geçecek ve Frigyanın en büyük kralı olacaktı. Fakat yaşlı Gordios bunu bilemezdi. Ömrünün son zamanlarına gelmişti ve halkı kendisi için büyük bir tümülüs⁵³ hazırlıyordu. Frig çarşısına ilk geldiği günü hatırladı. Saman yüklü kağrı arabası hala duruyordu. Adamlarına emir verdi ve arabanın şehrin en büyük tapınağı olan Sabazios⁵⁴ Tapınağına konulmasını emretti. Bütün şehir halkı çağrıldı ve Kral Gordios 'Benim kral olmamı sağlayan bu kağrı arabasıdır ve bu şehir her şeyi bu arabaya borçludur.' diyerek arabanın boyunduruğuna daha önce kimsenin bilmediği bir düğüm attı. Düğüm, iki ucu belirsiz bir ip yumağından ibaretti. Her iki ucu da görünmüyordu. Sonra Kral Gordios şu sözleri söyledi 'Kim bu düğümü çözerse bu şehrin ve Asya'nın hükümdarı olsun.'

Gordios, çiftçilikten krallığa uzanan kaderinin bu esrarengiz sırrını, kimsenin çözemeyeceği bir düğümle büyük tapınağın sütunlarına bağlamıştı. Basit bir ip yumağı Frig ruhunu yansıtan esas gücü temsil ediyordu. Öyle de oldu, yıllarca orada kaldı. Kimse çözemedi Gordion düğümünü. Ta ki Makedonyalı İskender⁵⁵ gelene kadar... Büyük bir ordu ile Asya'yı fethetmeye gelen Büyük İskender, Gordion düğümünü çözerek Asya hükümdarı olmak için kâhinlerin yardımını ve desteğini almak istiyordu. Fakat karşısında bir ip yumağı duruyordu. Ne başı ne de sonu vardı. Ucunu da göremedi. Saatlerce uğraştı fakat bir türlü çözemedi. Öfkesinden ne yapacağını bilemeyen Makedonyalı Büyük İskender kılıcını çıkararak tek hamlede düğümü ortadan ikiye ayırdı. Böylelikle kılıcın keskin ucu bilgeliğin sırrına galip gelmişti.

⁵³Friglerin krallar ve önemli kişiler için yaptıkları tepe görünümlü mezarlar

⁵⁴ Zeus

⁵⁵ 'Tarihte Büyük İskender' ismi ile meşhurdur

Ek 9. “Altın Ülkesi Lidya” Adlı Hikâye

Etkinlik

Adı: ‘Altın Ülkesi Lidya’ Adlı Hikâye

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıfı: 5

Öğrenme Alanı: Uygarlıkları Öğreniyorum

Ünite: Kültür ve Miras

Kazanımlar:

1. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

2. Lidya uygarlığına ait siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri dönemin şartlarına uygun olarak değerlendirir.

ALTIN ÜLKESİ LİDYA

Gün batmaya yakın Efesos⁵⁶ kıyıları görünmüş gemidekileri bir sevinç dalgası almıştı. Uzun deniz yolculuklarından sonra emniyetli bir şekilde karaya ayak basmak büyük bir mutluluktu. Seslerini duyurmak için bağırانlar, birbirine sarılanlar, inmek için hazırlık yapanlar ve kıyıya yanaşmaya hazırlanan gemiciler... Belki de aralarında en sakin görünen yaşlı Solon’du. Durgun ve de düşünceli bir hali vardı. Yıllardır ülkesinden ayrıydı ve Mısır ülkesine yaptığı seyahatinden sonra Lidya kralı Kroisos’un ülkesini ziyaret etmek istiyordu. Akha’lı gemiciler pek becerikliydiler. Durgun havalarda kürek çekerek gemiyi ilerleten gemiciler, rüzgâr çıktığı için yelkenle yol alıyordu. Çok geçmeden Efes limanına demir attılar. Önce gemiciler sonra da yolcular inmeye başladı. Yaşlı Solon acele etmeden gemideki telaşın dinmesini bekledi. Sonra yavaş adımlarla gemiden indi.

⁵⁶ Efes Antik kenti (*Selçuk-İzmir*)

Efes limanı Ege kıyılarının en büyük limanlarından biriydi. Bu şehrin zenginliği uzak ülkelerle yapılan deniz ticaretinden geliyordu. Liman büyük bir tüccar kalabalığı ve onların getirdiği mallarla doluydu. Tüccarlar, limana getirdikleri ve limandan çıkardıkları mallar için vergi ödüyordu. Bu nedenle Efes gibi daha pek çok liman kenti giderek zenginleşmiş ve muhteşem binaların yer aldığı büyük şehirlere dönüşmüşlerdi. Solon Efesos'da bir hafta kadar kaldı. Daha sonra yola çıkarak zenginliği ile ünlü Sardes'e doğru yol aldı. İki şehir arası yakın olduğu için yaşlı Solon bu seyahatinde hiç yorulmadı. Önce Kuzeye doğru Smyrna'ya⁵⁷ uğradılar. Daha sonra doğuya doğru ilerleyip geniş bir ovanın yamacında yüksek bir tepe üzerine kurulmuş olan Sardes'e doğru ilerlediler.

Sardes, Lidya ülkesinin başkentiydi. Şehrin kalesi büyük bir kayalığın üzerinde inşa edilmişti. Şehir ise Paktalos⁵⁸ Çayının kenarında yer alan geniş ovanın dağlarla birleşen yamacında kurulmuştu. Yaşlı Solon, Hermos⁵⁹ Nehrinin suladığı geniş ovaya bakındı. Kendi ülkesinin böylesine geniş arazileri yoktu. Göz alabildiğine uzanan buğday tarlaları Lidya ülkesinin topraktan gelen zenginliğiydi. Dağların yamaçlarında koyun, keçi, sığır ve at sürüleri yayılıyordu. Çobanlar kimi zaman birbirlerine kimi zaman da aralarında ki garip dili kullanarak hayvanlara sesleniyordu. Lidyalılar topraktan gelen bu zenginliği ana tanrıça Kibele'nin bereketi olarak görüyorlardı. Zeytin ağaçlarının arasından ilerleyerek Sardes'e⁶⁰ vardılar.

Sardes'in büyük şehir surlarını geçtikten sonra yaşlı Solon, dostlarına bir müddet şehirde gezeceğini söyledi ve onlardan ayrıldı. Yavaş adımlarla ve dikkatli bakışlarla şehri gezmeye başladı. Çarşı çok düzenliydi. Sıra sıra dizilmiş dükkânlarda doğudan ve batıdan getirilen her çeşit malı bulmak mümkündü. Kırmızı boyayla çeşitli hayvan figürlerinin işlendiği Lidya çömlükleri çok meşhurdu. Bakkaris adıyla bilinen Lidya parfümlerinin satıldığı dükkânların önünden geçerken bir müddet durup inceledi. Küçük cam şişelerin içine konan parfümlerin her türlüünü bulmak mümkündü. Satıcının ısrarına rağmen Solon oradan ayrıldı ve dokumacılar çarşısına doğru ilerledi. Dokuma tezgâhlarının sesi uzaktan duyuluyordu. Lidya kumaşının şöhreti her tarafa yayılmıştı. Altın sim işlemeli ve ten rengindeki ince keten kumaşlar en çok tercih edilen ürünler arasında yer almaktaydı. Solon kumaş dükkânlarını sırasıyla dolaştı, neredeyse her

⁵⁷ İzmir

⁵⁸ Sart Çayı

⁵⁹ Büyük Menderes

⁶⁰ Lidya devletinin başkenti

dükkânda birbirinden farklı renk ve desende kumaş vardı. Yaşlı Solon'u en çok hayrete düşüren ise kök boya ile boyanan kilim ve halılar oldu. Lidya kadınlarının dokuduğu halıların üzerindeki desenler tabiatın bütün izlerini taşıyordu.

Şehirde hiç durmayan bir alışveriş vardı. Alışveriş yapan insanların ve yanlarında kalabalık bir yardımcı gurubu ile gezen tüccarların kıyafetlerine bakan Solon, hepsinin farklı farklı ülkelerden geldiğine kanaat getirdi. Kral Alyattes döneminde doğunun zengin ve eski medeniyetleri olan Mezopotamya kentleri ile Ege kıyılarının şehirlerini birleştirmek için '*Kral Yolu*' adı verilen bir ticaret yolu açılmıştı. Kral Yolu, Ege Denizi kıyısındaki Efesos şehrinden başlayarak Sardes'e oradan bütün bir Anadolu ülkesini boydan boya geçerek Güney Mezopotamya'daki Susa kentine kadar uzanıyordu. Lidya kralları bu yolun güvenliğini sağlayarak tüccarları korumuş ve onları desteklemişti. Böylelikle Mezopotamya ve Ege kıyıları arasında yapılan ticaret sayesinde Lidya Krallığı hızla gelişerek büyük bir zenginliğe ulaşmıştı.

Çarşıdaki bu zenginliğin en önemli nedeni altın ve gümüş paranın kullanılmaya başlanmasıydı. Paranın kullanılmasından önce insanlar takas yoluyla ticaret yaparlardı. Fakat paranın kullanılması ticaretin canlanmasını, devletlerin daha da zenginleşmesini sağlamıştı. Tarihte parayı ilk defa kullanan Lidya devleti olmuştu. Solon, Kral Gyges ve Alyattes döneminde Tomolos⁶¹ dağlarının eteklerinden ve Paktalos çayının alüvyonlarından altın çıkarıldığını ve bu değerli madenlerle ilk paranın basıldığını duymuştu.

Şehirde bir müddet daha gezen Solon, fazla oyalanmadan Kral Kroisos'un sarayına doğru yola koyuldu. Saray görevlilerinden oluşan bir grup tarafından yolda karşılanan bilge Solon, kralın huzuruna kabul edilmeden önce sarayda birkaç gün kaldı ve dinlendi. Bu esnada saray görevlileri bilge Solon'u sarayda gezdiriyor, Kral Kroisos'un sahip olduğu zenginliği gösteriyorlardı. Kral Kroisos'un sahip olduğu zenginliğin bir eşi ve de benzeri ne duyulmuş ne de görülmüştü. Saray hazinesi altın, gümüş ve değerli taşlardan oluşan büyük bir zenginliğe sahipti. Sanki bütün dünyanın hazineleri Kral Kroisos'un sarayında toplanmıştı. kral, bilge Solonla karşılaşmadan önce ona sahip olduğu bütün hazineleri göstermişti.

⁶¹ Bozdağlar

Çok geçmeden Kral ve Solon bir araya geldiler. Kral, yaşlı bilgeyi güzel karşıladı ve onu şanına yakışır şekilde ağırladı. Günlerce sohbet ettiler. Solon gezip gördüğü ülkeler hakkında Kral'a bilgiler veriyor, bu ülkelerin örf adetlerini, kültürlerini, inançlarını ve de insanların geçimlerini sağlamak için yaptıkları işleri anlatıyordu. Kral Kroisos, bilge Solon'a 'Dünyada en mutlu insan kimdir diye sordu?' Solon bir müddet düşündü şöyle cevap verdi 'Mutlu insan hayatını devam ettirebilecek kadar geçime sahip olan, ailesi ve dostları ile birlikte yaşayarak huzur içinde ölen insandır. İnsanın ne kadar mutlu olabildiğini söyleyebilmek için nasıl öldüğünü görmek gerekir. Evet, görüyorum sen çok zenginsin, çok insana hükmediyorsun, ama soruna cevap vermem için önce ömrünün güzel bir sonla bağlandığını görmem gerekir. Kim ki ömrü boyunca her zenginliğe erişir ve dünyadan hoşnut ayrılırsa, ey kral, mutlu insan adını hak eder. Her şeyin sonuna bakmalıdır; tanrı çok insana mutluluğu, zenginliği ve gücü yem olarak sunar, sonra da çeker alır elinden.'

Bu cevap kralın beklediği cevap değildi elbette. Öyle de oldu. Solon kralın zenginliğini ve sahip olduğu gücün önemli olmadığını söyleyerek onlara güvenmemesini söylüyordu. Kral Kroisos hiddetlenerek bilge Solon'u huzurundan kovdu. Aradan yıllar geçti ve kader ağlarını ördü ve Kral Kroisos, Pers Karalı Keyhüsrev'e⁶² yenildiğinde ağzından çıkan tek cümle "Ah Solon! Ah Solon! Ah Solon!" olmuştu.

⁶² Pers İmparatorluğunun kurucusu

Ek 10. “Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” Adlı Hikâye

Etkinlik

Adı: Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıfı: 5

Öğrenme Alanı: Uygarlıkları Öğreniyorum

Ünite: Kültür ve Miras

Kazanımlar:

1. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

2. Urartu uygarlığına ait siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri dönemin şartlarına uygun olarak değerlendirir.

YÜKSEK DAĞLAR ÜLKESİ URARTU

Urartu ülkesinin başkenti olan Tuşpa⁶³, Van Gölü’nün kıyısında yüksekçe bir kayalığın üzerinde kurulmuştu. Kral Latupri’nin kurduğu Tuşpa Kalesi, Urartu ülkesinin başkentiydi. Doğudan batıya bütün Urartu şehirleri Tuşpa’daki krallarına itaat eder ve onların gönderdiği yöneticiler tarafından idare edilirdi. Dağlık ve sarp bir arazide⁶⁴ yaşayan Urartu halkı, zor koşullarda yaşamayı çok iyi öğrenmişlerdi. Uzun geçen kış aylarından sonra bahar aylarını coşku ile karşılar, büyük Tanrı Haldi’ye kurbanlar keserlerdi. Fakat Asurlularla yıllardır devam eden savaş nedeniyle Urartu halkı büyük sıkıntılar yaşamış, köyler, kasabalar, şehirler yakılıp yıkılmış, bağlar ve bahçeler harap olmuştu. Kral Rusa, bitmek bilmeyen savaşlar nedeniyle bitap düşen halkını yeni savaşlara sürüklemek yerine barış yapmanın yollarını aramış ve güney komşusu olan büyük Asur Devleti ile barış yapmışlardı.

⁶³ Urartuların başkenti (Van)

⁶⁴ Urartular Doğu Anadolu Bölgesinde kurulmuştur.

Kral, savaş yorgunu halkının durumunu uzun uzun düşünmüş ve barış yapmaktan başka çare olmadığına karar vermişti. Bu kararı nedeniyle kendisini eleştiren, kimi zaman korkaklıkla itham edenlere rağmen ‘Halkın huzuru için, kalkanımı indirip, kılıcımı kınına soktum.’ demişti. İlk gençliğinden itibaren savaflara katılmış, yıllarca Asurlularla ve kuzeyden gelen göçebe Kimmer ve İskitlerle savaşmıştı. Dedesinin Asurlulara savaş ilan etmesi büyük bir hataydı. Asur Kralı II. Sargon orduları ile ilerlemiş dedesinin ordularını yenerek Urartu ülkesinin kutsal kenti Musasir’i ele geçirmişti. Bütün kenti yakıp yıkan Sargon, tapınakları, kutsal mekânları, evleri, bağları ve bahçeleri yok ederek şehrin bütün hazinelerini ülkesine götürmüştü. Dedesi bu yaşananlara dayanamamış ve kederinden bir hançerle hayatına son vermişti. O günden sonra Urartu ülkesi büyük bir yoksulluğa ve düşman saldırılarına maruz kalmıştı.

Kral Rusa, babası gibi barış yolunu seçerek düşmanlarıyla iyi geçinmenin de mümkün olabileceğine karar vererek onlarla anlaşma yolunu tutmuş ve bunda başarılı olmuştu. Savaflara harcanan paralarla büyük kaleler, tapınaklar ve şehirler inşa ettirmişti. Rusa döneminde yapılan binalar o kadar güzel süslenmişti ki kabartmaların ve resimlerin gerçeğinden bir farkı yok gibiydi. Büyük dedesi Menua tarafından inşa edilen ‘Şamram Kanalı’⁶⁵ gibi daha pek çok su kanalı inşa ettirerek tarımı geliştirmeye çalıştı. Tarlaların sulanabilmesi için baraj göletleri yaptırdı.

Urartular sarp ve dağlık bir arazide yaşadıkları için taş işçiliği ve kaya oymacılığında bir hayli ilerlemişlerdi. Önemli şehirleri birbirine bağlayan yollar yaptılar ve bu yolların güvenliğini sağladılar. Rusa, döneminde Urartu ülkesi büyük bir gelişme göstermiş, duraklayan hatta gerilemeye başlayan Urartu devleti yeniden toparlanmıştı. Barış ortamının sağladığı huzur sayesinde bütün meslek dalları ilerleme göstermiş, üretilen mallar uzak ülkelere götürülerek satılabiliyordu. Urartulu ustalar kılıç ve kalkan, zırh, hançer ve mızrak gibi savaş aletlerinin yaparken demiri ve tuncu ustalıklı kullanmışlardı. Urartu devletinin hızla büyümesinde ve geniş alanlara yayılmasında demir ustalarının payı çok büyüktü. Üçayaklı demir ve tunçtan yapılmış boğa başlı kazanlar, kemer tokaları, çeşitli insan heykelleri, tokalar en değerli ürünler arasında yer alıyordu.

Kral Rusa yaptığı her eser için kayalar üzerine veya dikili taş bloklar üzerine Urartu dilinde kitabeler yazdırmış ve çalışmalarını anlatmıştı. Ebedi olma tutkusuyla,

⁶⁵ Kral Menua tarafından tarımsal sulama amacıyla yapılan kanal

gelecek nesillere seslenebilmek ve hatırlanmak için yazılan her kitabe Rusa ve diğer Urartu krallarının adetleri arasında yer alıyordu.

Çok geçmeden Kral Rusa'nın barış yolunu seçmekle ne kadar iyi bir iş yaptığı ortaya çıkmıştı. Bu duruma en çok sevinen kralın kendisiydi. Bu nedenle bir ayin tertip edilmesine karar verilmiş, bütün bir şehir halkı davet edilmişti. Binlerce insanın hazır bulunduğu ayin için yüksekçe bir dağın zirvesinde yer alan açık hava tapınağına doğru yavaş adımlarla yürüdüler. Büyükçe bir kayalığa oyulmuş tapınağına varıldığında kutsal rahip eşliğinde Tanrı Haldi, Teişeba ve Şivini⁶⁶ başta olmak üzere bütün tanrıların ismi tek tek zikredilerek dualar yapıldı ve kurbanlar kesildi. Kral Rusa o anda dedesini hatırladı. Büyük bir yenilginin ardından kendisini hançerlemiş ve canına kıymıştı. Onun ölümü Urartu ülkesinin üzerine kara bir gölge gibi çökmüş, insanların umudu kutsal Musasir⁶⁷ şehrinin küllerine belenmişti. Bir anda gözleri batmakta olan güneşe ilişti. Zamanın böylesine hızla geçmesine anlam veremedi.

Günler, aylar ve yıllar birbirini kovaladı ve sarp dağların ülkesi Urartu diyarı sönen bir yıldız gibi ışığını kaybetti. Çok geçmeden Kimmer ve İskit saldırıları yeniden başladı, Medlerin⁶⁸ de katılmasıyla Urartu Krallığı tarihin karanlığına çekiliverdi.

⁶⁶ Urartular çok tanrılı bir dine inanmaktadırlar. 'Haldi' Savaş ve Fırtına Tanrısı', 'Teişeba' Gökyüzü ve Fırtına Tanrısı , 'Şivini' Güneş Tanrısı

⁶⁷ Urartuların kutsal şehridir

⁶⁸ Başkentleri Ekbatana olan İrani bir devlet

Ek 11. “İyonya Şehirleri ’Adlı Hikâye” Adlı Hikâye

Etkinlik

Adı: İyonya Şehirleri

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıfı: 5

Öğrenme Alanı: Uygarlıkları Öğreniyorum

Ünite: Kültür ve Miras

Kazanımlar:

1. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

2. İyon uygarlığına ait siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri dönemin şartlarına uygun olarak değerlendirir.

İYONYA ŞEHİRLERİ

Uzun seyahatlerden sonra doğduğu ve büyüdüğü Halikarnasos’a⁶⁹ dönen Herodot günlerdir evinde dinleniyordu. Şehrin tanınmış ve soylu ailelerinden birisine mensuptu. İyi bir eğitim almış ve döneminin büyük filozoflarının sohbetlerine katılmıştı. Kardeşleri ve daha pek çok dostu felsefe, matematik ve politika gibi alanlara yönelmiş iken Herodot, daha önce kimsenin yapmadığı bir şeyi yaparak tarih alanında çalışmalar yapmaya karar vermişti. Edebiyata ve şiire de ilgisi vardı. Yaptığı gezilerde halk arasında söylene gelen hikâyeleri, efsaneleri ve de tarihi olayları dinlemiş bu söylenceleri şiirsel bir dille yazmıştı. Yunanlılar ve Truvalılar arasındaki savaşları anlattığı İlyada ve Odysseia⁷⁰ kitapları bütün bir Yunan diyarında biliniyor ve okunuyordu. Bazı şehirlerde ders kitabı olarak okutuluyordu.

Uzun zamandır yazdığı ve bitirmek için gayret ettiği tarih kitabının üzerinde çalışmaya devam ediyordu. Anlattığı ülkelerin çoğunu gezmiş ve görmüştü. Uzak

⁶⁹ Bodrum

⁷⁰Odiseya

lkelerle ilgili kitapları okuyor, hepsini tek tek inceliyor, yolcuları ve tüccarları dinliyordu. Her gün kalabalık bir misafir gurubunu karşılamak ve onları ağırlamak gibi bir alışkanlığı vardı. Akrabaları ve dostları Heredot'u yalnız bırakmaz, her gün mutlaka onu ziyaret ederlerdi. Bilgeliğin, kıskançlığa ve örtülü bir düşmanlığa maruz kalmak gibi bir kaderi vardı. Sevenleri olduğu gibi düşmanları da vardı. Buna rağmen öğrencileri eksik olmazdı evinden. Diğer taraftan şair ve filozoflardan oluşan dostları da ziyaret ederdi Heredot'u. Uzun uzun sohbet edilir, şiir, tarih, edebiyat, sanat ve felsefeden konuşulurdu.

Bütün bir İyonya şehir devletlerinde tanınan Heredot çoğu zaman bu şehirlerden gelen davetlere icabet ederek ziyaretlerde bulunur, okullarda ders verir, şair ve dşnlerin meclislerinde yapılan tartışmalara katılırdı. İyonya şehirleri, birbirinden bağımsız şehir devletleri halinde yaşıyordu. Efes, Milet, Smyrna⁷¹, Samos⁷², Priene, Phokaia⁷³, Teos⁷⁴, Khios⁷⁵ bu şehirler arasında en çok bilinenleriydi. Efes İyon şehir devletleri arasında en büyük ve en gelişmiş olanıydı. İyon şehirlerinin en önemli geçim kaynağı deniz ticaretiydi. Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz kıyılarında kurdukları koloniler⁷⁶ sayesinde ticaret yapan İyonlar, ekonomik olarak çok büyük bir zenginliğe ulaşmışlardı. Bunula birlikte doğu ve batı ülkeleri arasında yapılan ticaret sayesinde farklı ülkelerin kültürlerini ve medeniyetlerini kendi ülkelerine taşıyarak mimarlık, heykelcilik, seramik gibi alanlarda çok gelişmişlerdi.

İyon şehirlerinin ilk dönemlerinde yönetim kralların elindeydi. Daha sonra soylu zenginler yönetimi ele geçirdiler. Ticaretin beraberinde getirdiği zenginlik ve zgr düşünce ortamının sağladığı düşünce özgürlüğü, demokratik fikirlerin ve demokratik yönetim anlayışının gelişmesini sağladı. Böylelikle daha önce hiçbir ülkede görülmeyen bir şey oldu ve halk yönetime katıldı. şehir meclisleri için seçimler yapıldı. Bu gelişmelere rağmen İyon şehir Devletleri arasında herhangi bir siyasi birliktelik yoktu. Herodot, bu durumu İyon şehirlerinin en zayıf tarafı olarak görüyordu. Zira dışarıdan gelen saldırılara karşı siyasi birlikteliği olmayan şehir devletleri, saldırılara ve istilalara maruz kalmışlardı. nce Lidyalılar, daha sonra ise Persler İyon şehirlerini işgal etmiş ve halkı yüksek vergiler ödemeye mahkûm etmişlerdi.

⁷¹ İzmir

⁷² Sisam Adası – Yunanistan

⁷³ Foça

⁷⁴ Sığacık

⁷⁵ Sakız Adası - Yunanistan

⁷⁶ Ticaret amacıyla kurulan yerleşmeler

Yaşlı Heredot masanın üzerinde duran papirüs⁷⁷tomarlarını tek tek açtı ve her ülke için yazdığı notları tek tek inceledi. Gezdiği ülkeler arasında önemli gördüğü ne varsa yazmıştı. Fenikelilerden⁷⁸ alınarak geliştirilen bir çeşit harf yazısı kullanılıyordu İyon diyarında. Ticaretin sağladığı zenginlik sayesinde İyonya şehirlerinde gelişen özgür düşünce ortamı pek çok düşünürün yetişmesini sağlamıştı. Bunlar arasında en çok tanınanlar güneş tutulmasını hesaplayan Miletos'luThales, güneş saatini keşfeden Anaksimandros, filozof Anaksimenes, Herakleitos, Ksenophanes, Protogoras, Anaksagoras, tıp biliminin kurucusu Hipokrat, geometride birtakım kurallar koyan Pisagordur. Heredot'un kendisi de tarihin babası sayılmaktadır.

Heredot, yavaşça masasından kalktı. Şehrin yüksekçe bir yamacında yapılmış olan evininden liman ve pazar yeri görülüyordu. Limandaki gemiler yüklerini boşaltırken, hemen açıkta bulunan gemiler limana yanaşmak için bekliyordu. Beyaz rengin hâkim olduğu şehirde en görkemli yapılar meclis binası ve tapınaklardı. Tanrı Zeus ve Apollon için yapılan tapınaklar dışında diğer İyon tanrıları için de irili ufaklı pek çok tapınak bulunuyordu. Gemiler uzak ülkelerin zenginliğini limanlara taşıırken İyon halkı biraz daha zenginleşiyordu. Heredot insanı ve insanların yaptıklarını anlatmıştı. İyonya'yı da bir deniz medeniyeti olarak yazdı.

⁷⁷ Mısırdaki kullanılan kâğıt

⁷⁸ Bugün ki Lübnan sınırlarında kurulmuş ve daha çok denizcilikle uğraşmış olan uygarlık

Öğrenci Çalışma Kâğıtları

Ek 12. “Sümer Güneşi” İsimli Hikâye

Sevgili Öğrenciler: Hikâyenin geçtiği zaman diliminde yaşadığınızı düşünerek aşağıda yer alan sorulara cevap veriniz?

Soru 1: Bir tarihçi olsaydınız Sümerlerin dünya tarihi açısından önemini nasıl ifade ederdiniz?

Soru 2: Hikâyenin çocuk kahramanı Abebe'nin yerinde olsaydınız, neler hissederdiniz?

Soru 3: Zigguratlarda yapılan eğitim faaliyetleri ile günümüzdeki eğitim faaliyetlerini kıyasladığınızda, nasıl farklar görüyorsunuz?

Soru4: Okuduğunuz hikâyenin Sümerlere ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Ek 13. “Asur Tüccarları” İsimli Hikâye

Sevgili Öğrenciler: Hikâyenin geçtiği zaman diliminde yaşadığımızı düşünerek aşağıda yer alan sorulara cevap veriniz?

Soru 1: Hikâyenin kahramanları olan Hanu ve Yakmesi gibi uzun bir ticaret yolculuğuna çıktığımızı düşünün ve bu yolculuğa dair hayallerinizi yazınız?

Soru 2: Ninova’daki Asur Kütüphanesini ziyaret etseydiniz nasıl bir kütüphaneye karşılaştınız?

Soru 3: Hanu ve Yakmesi’nin yolları üzerinde bulunan Melid (Malatya) krallığını ve Kral Hilaruda’nın saray odasını kendi hayal dünyanızda canlandırın ve yazınız?

Soru 4: Okuduğunuz hikâyenin Asurlara ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Ek 14. “Babil’in Asma Bahçeleri” İsimli Hikâye

Sevgili Öğrenciler: Hikâyenin geçtiği zaman diliminde yaşadığınızı düşünerek aşağıda yer alan sorulara cevap veriniz?

Soru 1: Okuduğunuz hikâyedeki Babil şehriyle yaşadığınız şehri karşılaştırınız?

Soru 2: Babil şehrinde yaşayan bir mimar olsaydınız, binaların üzerinde bahçe yapabilmek için ve bütün bir şehri yeşillendirebilmek için nasıl bir yol izlerdiniz?

Soru 3: Babil Kulesinin ziyaret eden bir yolcu olduğunuzu düşünün. Ziyaretiniz sırasında gördüklerinizi nasıl anlatırdınız?

Soru 4: Okuduğunuz hikâyenin Babillilere ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Ek 15. “Hitit Ülkesi” İsimli Hikâye

Sevgili Öğrenciler: Hikâyenin geçtiği zaman diliminde yaşadığınızı düşünerek aşağıda yer alan sorulara cevap veriniz?

Soru 1: Hitit ülkesinin başkenti olan Hattuşa’da yaşayan birisi olsaydınız, baharın gelişini müjdeleyen Puralli bayramını nasıl kutlardınız?

Soru2: Mısır elçisi olarak Hitit Kralı Hattuşili’nin sarayına gittiğinizi düşünün, Kadeş Antlaşmasının önemini krala nasıl açıklardınız?

Soru 3: Hititlerin dini anlayışı ile günümüzde hâkim olan dini anlayışlar arasındaki benzer ve farklı yönleri nasıl açıklayabiliriz?

Soru4: Okuduğunuz hikâyenin Hititlere ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Ek 16. “Frigya Kralı Gordios” İsimli Hikâye

Sevgili Öğrenciler: Hikâyenin geçtiği zaman diliminde yaşadığınızı düşünerek aşağıda yer alan sorulara cevap veriniz?

Soru 1: Frig Krallığı zamanında çiftçi olarak yaşamak sizi nasıl etkilerdi?

Soru2: Frigler’in en önemli ilahının Kibele, yani Ana Tanrıça olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 3: Gordios, Sabazios tapınağında kendisini krallığa taşıyan arabasına bağladığı düğüm ile neyi amaçlamış olabilir, siz bu düğümü çözmek için nasıl bir yol izlediniz?

Soru4: Okuduğunuz hikâyenin Frigler’e ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Ek 17. “Altın Ülke Lidya” İsimli Hikâye

Sevgili Öğrenciler: Hikâyenin geçtiği zaman diliminde yaşadığınızı düşünerek aşağıda yer alan sorulara cevap veriniz?

Soru 1: Kral Yolu'nun Lidya devleti için önemi nedir ve siz bir tüccar olsaydınız bu yoldaki seyahatiniz nasıl olurdu?

Soru2: Lidya Ülkesinin başkenti olan Sardes çarşısında alışveriş yapsaydınız, hangi ürünleri alırdınız?

Soru 3: Kral Kroisos ve Filozof Solon arasında geçen tartışmayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru4: Okuduğunuz hikâyenin Lidyalılara ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Ek 18. “Yüksek Dağlar Ülkesi Urartu” İsimli Hikâye

Sevgili Öğrenciler: Hikâyenin geçtiği zaman diliminde yaşadığınızı düşünerek aşağıda yer alan sorulara cevap veriniz?

Soru 1: Urartu ülkesi gibi dağlık ve engebeli bir coğrafyada yaşayan biri olsaydınız, bu zor arazi koşulları ile başa çıkabilmek için nasıl bir yol izlerdiniz?

Soru 2: Urartulu bir tüccar olduğunuzu düşündüğünüzde, en çok hangi ürünlerin ticaretini yapardınız?

Soru 3: Urartulu bir mimar olsaydınız tarımsal faaliyetler için neler yapardınız?

Soru 4: Okuduğunuz hikâyenin Urartulara ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Ek 19. “İyonya Şehirler” İsimli Hikâye

Sevgili Öğrenciler: Hikâyenin geçtiği zaman diliminde yaşadığınızı düşünerek aşağıda yer alan sorulara cevap veriniz?

Soru 1: İyonyalı bir gemici olduğunuzu düşünün ve deniz ticaretinin İyon şehirleri için önemini yazınız?

Soru2: İyon şehir devletlerinde eğitim alan bir öğrenci olsaydınız hangi dersi seçerdiniz?

Soru 3: İyon krallarının daha güçlü bir devlet yönetimi için nasıl bir yol izlemesi gerekir?

Soru4: Okuduğunuz hikâyenin İyonlara ait özellikleri kalıcı ve anlamlı bir şekilde öğrenmenize yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?